

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ “ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΚΑΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ”**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΦΘΟΡΑ:
Εμπειρική διερεύνηση περιόδου 2011-2015 σε χώρες του ΟΗΕ**

ΕΛΕΝΗ Γ. ΜΑΥΡΟΜΑΤΙΔΟΥ

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

Αναπλ. Καθ. Ι. Φίλος (Επιβλέπων)

Ομότ. Καθ. Α. Τσάμης

Ομότ. Καθ. Α. Αποστόλου

ΑΘΗΝΑ, ΜΑΡΤΙΟΣ 2017

Τίτλος διπλωματικής εργασίας:

**ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΦΘΟΡΑ:
Εμπειρική διερεύνηση περιόδου 2011-2015 σε χώρες του ΟΗΕ**

"Καθένας έχει δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας. Η διευκόλυνση της πρόσβασης στις πληροφορίες που διακινούνται ηλεκτρονικά, καθώς και της παραγωγής, ανταλλαγής και διάδοσής τους αποτελεί υποχρέωση του Κράτους"

Σύνταγμα της Ελλάδας, Άρθρο 5^Α

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω ειλικρινά όλους όσους συνέβαλαν στην σύνταξη, την επεξεργασία, την εκπόνηση και την ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας.

Πρωτίστως, ιδιαίτερες ευχαριστίες θα ήθελα φυσικά να εκφράσω προς τον επιβλέποντα μου, Ιωάννη Φίλο, Αναπληρωτή Καθηγητή στο Τμήμα Δημόσιας Διοίκησης του Παντείου Πανεπιστημίου για την ανάθεση της παρούσας εργασίας, την εμπιστοσύνη που μου έδειξε, την πολύτιμη καθοδήγηση του και την καταλυτική συμπαράσταση και υποστήριξη του σε όλα τα στάδια της διαδικασίας από την έναρξη μέχρι και την ολοκλήρωση της.

Εν συνεχεία, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους Καθηγητές Αναστάσιο Τσάμη και Απόστολο Αποστόλου, οι οποίοι συμμετείχαν στην τριμελή επιτροπή, καθώς και τους υπόλοιπους καθηγητές και επιστημονικούς συνεργάτες του τμήματος που υπήρξαν πολύ σημαντικοί αρωγοί σε όλη τη διάρκεια των σπουδών.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου, τον πατέρα μου και τη μητέρα μου, για την ηθική υποστήριξη και τη διαρκή ενθάρρυνση τους από την αρχή των φοιτητικών μου χρόνων μέχρι και σήμερα.

Περιεχόμενα

Περίληψη	8
Abstract	9
Κεφάλαιο 1^ο: Εισαγωγή	10
1.1 Γενική εισαγωγή	10
1.2 Σκοπός της εργασίας	11
1.3 Δομή της εργασίας	13
Κεφάλαιο 2^ο: Βιβλιογραφική ανασκόπηση	14
2.1 Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση	14
2.2 Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση και Διαφθορά	21
Κεφάλαιο 3^ο: Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση	25
3.1 Ορισμός Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης	25
3.2 Επίπεδα ωριμότητας της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης.....	28
3.3 Τύποι υπηρεσιών ηλεκτρονικής διακυβέρνησης	33
3.4 Πλεονεκτήματα και Οφέλη Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης	35
3.5 Η Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση στην Ελλάδα	37
3.6 Προβλήματα χρήσης υπηρεσιών Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης	42
3.7 Δείκτες Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης.....	45
3.7.1 Δείκτης Ανάπτυξης Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης (<i>E-Government Development Index</i>)	45
3.7.2 Δείκτης Ηλεκτρονικής Συμμετοχής (<i>E-Participation Index</i>)	50
3.7.3 Δείκτης Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας (<i>DESI</i>)	54
3.8 Case study: Εσθονία.....	61
Κεφάλαιο 4^ο: Διαφθορά	64
4.1 Ορισμός.....	64
4.2 Είδη διαφθοράς	66
4.3 Παράγοντες – Αίτια διαφθοράς.....	72
4.4 Συνέπειες του φαινομένου της διαφθοράς	76
4.5 Μάρτυρες Δημοσίου Συμφέροντος «Whistleblowers».....	77
4.6 Δείκτες μέτρησης διαφθοράς	79
4.7 Εργαλεία καταπολέμησης διαφθοράς	83

4.8 Η Διαφθορά στην Ελλάδα.....	84
Κεφάλαιο 5^ο: Μοντέλο Ανάλυσης Δεδομένων.....	85
Κεφάλαιο 6^ο: Συμπεράσματα.....	95
6.1 Συμπεράσματα	95
6.2 Περιορισμοί στην έρευνα.....	101
6.3 Προτάσεις για μελλοντική έρευνα	102
Βιβλιογραφία	104
Παράρτημα	114

Συντομογραφίες

ACFE	Association of Certified Fraud Examiners
BI	Business International
BPI	Bribe Payers Index
CPI	Corruption Perception Index
CRM	Customer Relation Management
DESI	Digital Economy and Society Index
EGDI	E-Government Development Index
EPI	E-Participation Index
G2B	Government to Business
G2C	Government to Citizens
G2E	Government to Employee
G2G	Government to Government
G2G-I	Government to Government- International
G2G-N	Government to Government- National
GCB	Global Corruption Barometer
HCI	Human Capital Index
ICRG	International Country Risk Guide
ICT	Information and Communication Technologies
NITLP	National IT Literature Program
OSI	Online Service Index
OTFPS	Online Tax Filing and Payment System
PPP	Purchasing Power Parity
TII	Telecommunication Infrastructure Index
ΑΑΔΕ	Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων
ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΑΦΜ	Αριθμός Φορολογικού Μητρώου
ΓΓΠΣ	Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων
ΔΔ-Ε	Διεθνής Διαφάνεια-Ελλάς
ΕΒΕΑ	Εμπορικό Βιομηχανικό Επιμελητήριο Αθηνών
ΕΔΕΤ	Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΚΑΣ	Επίδομα Κοινωνικής Αλληλεγγύης Συνταξιούχων

ΕΠ	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
ΕΣΠΑ	Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς
ΕΥΔ	Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης
ΗΔ	Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση
ΗΔΙΚΑ	Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση Κοινωνικής Ασφάλισης
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΙΚΑ	Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων
ΚΕΠ	Κέντρο Εξυπηρέτησης Πολιτών
ΚΙΠΣ	Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητικός Οργανισμός
ΟΑΕΔ	Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΟΤΑ	Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΠΕΔΥ	Πρωτοβάθμιο Εθνικό Δίκτυο Υγείας
ΣΕΒ	Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών
ΤΠΕ	Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών
ΦΠΑ	Φόρος Προστιθέμενης Αξίας

Περίληψη

Ποτέ άλλοτε, οι Τεχνολογίες της Πληροφορικής και των Επικοινωνιών (ΤΠΕ) δεν είχαν πιο ολοκληρωμένη αποδοχή τόσο σε επίπεδο απλών χρηστών όσο και Δημοσίων ή Ιδιωτικών οργανισμών και επιχειρήσεων. Οι τεχνολογικές αποστάσεις έχουν μειωθεί, οι ηλεκτρονικές γνώσεις και δεξιότητες των χρηστών έχουν μεγιστοποιηθεί και δεν βρισκόμαστε πια πολύ μακριά από το αυτονόητο πλέον, οι ΤΠΕ να αποτελούν επαγγελματικό εργαλείο του συνόλου του ενεργού πληθυσμού. Η πραγματικότητα αυτή, σε συνδυασμό με την καθολική επικράτηση του Internet ως συνδετικού παγκόσμιου ιστού δημιούργησαν, παρά τις όποιες αντίθετες απόψεις ή επενέργειες, μια σειρά θετικών εξελίξεων στη λειτουργία των θεσμών.

Σε παράλληλη δυστυχώς τροχιά, τότε ως σήμερα το θέμα της Διαφθοράς στη Δημόσια Διοίκηση δεν είχε αναδειχθεί και αποκαλυφθεί τόσο εξόφθαλμα όσο και προκλητικά εις βάρος του πολίτη. Οικονομικές εφορίες, δημόσια νοσοκομεία ή δομές υγείας, διευθύνσεις μεταφορών, πολεοδομίες, βρίσκονται καθημερινά στο στόχαστρο του Γενικού Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης και των μέσων μαζικής ενημέρωσης ή και αντίστροφα, με ιστορίες καθημερινής κερδοσκοπίας στις «πλάτες» των εν μέρει ή ολικά αθώων πολιτών.

Το ερευνητικό εντούτοις ερώτημα το οποίο θέτει η παρούσα εργασία δεν είναι άλλο από το εάν η εφαρμογή αυτής της καινοτομικής μορφής διακυβέρνησης μπορεί να συμβάλλει αποτελεσματικά και αν ναι σε ποιο βαθμό, στην καταπολέμηση ή ακόμα και την εξάλειψη της διαφθοράς στη Δημόσια Διοίκηση.

Λέξεις-κλειδιά: ηλεκτρονική διακυβέρνηση, διαφθορά, συγκριτική μελέτη, δημόσια διοίκηση, διαφάνεια

Abstract

Never before have the Information and Communication Technologies (ICT) gained broader acceptance among ordinary users and public or private organizations and businesses. The technological distances are reduced, the users' electronic knowledge and skills are maximized and we are no longer that far away from the obvious, i.e. that ICT constitute the professional tool of the active population as a whole. This fact, combined with the universal prevalence of the Internet as a global connecting web, has created a number of positive developments in the operation of institutions, despite the diverging opinions and effects.

Parallel to this, the issue of corruption in Public Administration against the citizen has unfortunately never been so grossly and outrageously revealed to this day. Tax authorities, public hospitals or health facilities, transport directorates and urban planners are a daily target of the General Public Administration Inspector and the mass media (and conversely), with stories of daily speculation to the detriment of partly or wholly innocent citizens.

However, the research question posed by the present study is nothing more than whether the application of this innovative form of governance can effectively contribute – and if so, to what extent – to fighting or even eliminating corruption in the Public Administration.

Key words: e-government, corruption, comparative study, public administration, transparency

Κεφάλαιο 1^ο: Εισαγωγή

1.1 Γενική εισαγωγή

Η αλλαγή που συντελείται στα πολιτικά συστήματα, χάρη στην ηλεκτρονική διακυβέρνηση, έχει χαρακτηριστεί ως η μεγάλη πολιτική επανάσταση του 21ου αιώνα. Τα τελευταία χρόνια έχει διαδραματισθεί μια σειρά σοβαρών διαρθρωτικών αλλαγών στην Ελληνική Δημόσια Διοίκηση - λίγο έως πολύ - συνέπεια των αντίστοιχων αλλαγών που συντελέστηκαν και συντελούνται στις Δημόσιες Διοικήσεις στο Ευρωπαϊκό και παγκόσμιο στερέωμα. Οι αλλαγές αυτές έδρασαν καταλυτικά, και συνεχίζουν, επηρεάζοντας σημαντικά, το ρόλο, τη λειτουργία και τις καθημερινές πρακτικές, της Διοίκησης. Οι πολιτικές διοικήσεις, εθνικές/κρατικές και τοπικές αυτοδιοικήσεις, καλούνται να διαμορφώσουν τις πολιτικές εκείνες που θα αξιοποιήσουν τις νέες τεχνολογίες υπηρετώντας τις αξίες των πολιτών τους. Οι υπεύθυνες πολιτικές ηγεσίες διαμορφώνουν τις στρατηγικές τους, προκειμένου να μπορέσουν να κατευθύνουν και τις πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές δυνάμεις απέναντι στην πρόκληση της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης.

Η ηλεκτρονική διακυβέρνηση ως ιδέα και ως σύνολο εφαρμοσμένων πρακτικών δημιουργήθηκε στην αρχή του νέου αιώνα. Παρόλο το «νεαρό» της ηλικίας της έχει καθιερωθεί σε όλο τον κόσμο και έχει διαχυθεί στα κοινωνικά στρώματα και έγινε αποδεκτή «ως ένας νέος τρόπος ζωής». Μπορούμε πλέον να πούμε ότι η Κοινωνία της Πληροφορίας που αναπτύχθηκε στα τέλη του 20ου αιώνα μετεξελίσσεται σε «Κοινωνία του Διαδικτύου» στον 21ο αιώνα (Λαζακίδου και Λαζακίδου, 2004).

Οι πολίτες βλέπουν καθημερινά τις τεράστιες γραφειοκρατικές διαδικασίες, τόσο σε τραπεζικές επιχειρήσεις, όσο και σε ιδιωτικές εταιρείες να ξεπερνιούνται αποτελεσματικά, χάρη στην ολοκληρωμένη διασύνδεση και διατμηματική συνεργασία των φορέων αυτών μέσω υπηρεσιών που παρέχει το Διαδίκτυο.

Μεταλλάσσοντας λοιπόν την παραδοσιακή γραφειοκρατία καθώς και τις ηλεκτρονικά παρεχόμενες υπηρεσίες, η ηλεκτρονική διακυβέρνηση έχει την δυνατότητα να προσφέρει με τον πιο γρήγορο τρόπο τις κυβερνητικές υπηρεσίες.

1.2 Σκοπός της εργασίας

Αντικείμενο της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η συνεισφορά της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης στην προσπάθεια καταπολέμησης της διαφθοράς στη Δημόσια Διοίκηση καθώς και ο βαθμός στον οποίο αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω μιας εμπειρικής ανάλυσης δεδομένων. Σύγχρονα διεθνή παραδείγματα αναδεικνύουν την ηλεκτρονική διακυβέρνηση ως ένα αποτελεσματικό εργαλείο προώθησης της διαφάνειας, εισάγοντας καλές πρακτικές διακυβέρνησης και ενισχύοντας μεταρρυθμιστικές πολιτικές. Συγκεκριμένα, η ηλεκτρονική διακυβέρνηση μπορεί να μειώσει τα κρούσματα διαφθοράς είτε εξωστρεφώς μέσω της αλληλεπίδρασης με τους πολίτες είτε ενδογενώς ελέγχοντας αποτελεσματικότερα την συμπεριφορά των υπαλλήλων. Ο ρόλος της δημόσιας διοίκησης και διακυβέρνησης θεωρείται ανέκαθεν παράγοντας κλειδί για την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας, ένας ρόλος που υποσκάπτεται από την παρουσία της διαφθοράς. Επομένως είναι βαρύνουσας σημασίας να αξιολογηθούν σύγχρονα εργαλεία και μέθοδοι καταπολέμησης της διαφθοράς ώστε να λάβουν πρόσθετη προσοχή οι πλέον υποσχόμενες και πετυχημένες διεθνείς πρακτικές και σε εγχώριο επίπεδο.

Η διαφθορά εντούτοις, αποτελεί κατά κοινή ομολογία ένα απίστευτα πολυδιάστατο φαινόμενο με προσωπικές, συλλογικές, οικονομικές, κοινωνικές, πολιτισμικές και νομοθετικές απολήξεις. Το γεγονός αυτό την έχει καταστήσει πολύ δύσκολα αντιμετωπίσιμη, πράγμα το οποίο έχει τεκμηριωθεί διαχρονικά.

Πολύ μεγάλος αριθμός επιστημόνων αλλά και στελεχών εξειδικευμένων πάνω σε θέματα διαφθοράς και αφού έχουν ολοκληρώσει ένα μικρότερο ή μεγαλύτερο κύκλο πάνω από αυτό το φαινόμενο, καταλήγουν στο ότι η επίλυση του εν λόγω προβλήματος δεν είναι θέμα εφαρμογής καινοτομικών μορφών διοικητικών συστημάτων αλλά είναι απλά, θέμα παιδείας και μόνο εάν αυτή βελτιωθεί θα επιλυθεί.

Ποια είναι όμως τα βασικά στοιχεία της διαφθοράς. Τι την δημιουργεί, τι την υποστηρίζει και τι ευνοεί την κλιμάκωσή της; Η γνώση των αιτιών είναι τα ικανά και αναγκαία στοιχεία που θα μπορούσαν να τη μειώσουν ή να την εξαλείψουν; Όλα αυτά θα αποτελέσουν αντικείμενο της εργασίας και έτσι, θα μπορούσε να ειπωθεί στο σημείο αυτό, ότι εν αρχή, το προτεινόμενο θέμα της παρούσας εργασίας, διαπραγματεύεται γύρω από το ερώτημα, εάν, «Η εφαρμογή της Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, είναι δυνατόν, να συμβάλλει αποτελεσματικά και σε τι βαθμό στην καταπολέμηση της διαφθοράς στη Δημόσια Διοίκηση».

Η ανάλυση που θα επιχειρηθεί εν συνεχεία αφορά τις δυο βασικές έννοιες, της

Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης και της Διαφθοράς, καθώς και τη μεταξύ τους σχέση. Για τους σκοπούς της εργασίας θα αναφέρουμε την απαραίτητη βιβλιογραφική έρευνα, η οποία θα αναδείξει τις βασικές μελέτες, οι οποίες μέχρι σήμερα έχουν γίνει στο πλαίσιο των προαναφερομένων εννοιών.

1.3 Δομή της εργασίας

Η παρούσα διπλωματική μελέτη χωρίζεται σε τρία μέρη.

Το πρώτο μέρος περιλαμβάνει την εισαγωγή όπου παρουσιάζεται ο στόχος της ερευνητικής, η σημαντικότητα της μελέτης και τα ερευνητικά ερωτήματα που καλείται να απαντήσει η μελέτη. Στο τελευταίο τμήμα παρατίθεται επισκόπηση της βιβλιογραφίας σχετικά με την εξέλιξη της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, το φαινόμενο της διαφθοράς και της σχέση αυτών των δυο παραγόντων όπως παρουσιάζονται στη διεθνή αρθρογραφία..

Το δεύτερο μέρος αποτελείται από δύο τμήματα. Στο πρώτο τμήμα μελετάμε τους τύπους και τα στάδια της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης. Παρουσιάζονται τα κύρια οφέλη της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης καθώς και τα κυριότερα εμπόδια ανάπτυξης της. Γίνεται σύγκριση των βασικών δεικτών ηλεκτρονικής διακυβέρνησης σε παγκόσμιο επίπεδο και εξετάζεται η θέση της Ελλάδας στην κατάταξη. Στο δεύτερο μέρος αναλύονται οι μορφές της διαφθοράς, οι επιπτώσεις της και γίνεται αναφορά των βασικών δεικτών διαφθοράς.

Στο τρίτο και τελευταίο μέρος της διπλωματικής παρουσιάζεται το εμπειρικό τμήμα της έρευνας μας. Επεξηγούμε το μοντέλο ανάλυσης δεδομένων και τα αποτελέσματα του. Επίσης, καταγράφουμε τα συνολικά συμπεράσματα της εργασίας μας, αναφέρουμε τους περιορισμούς της μελέτης μας και σημειώνουμε προτάσεις για μελλοντική έρευνα.

Κεφάλαιο 2^ο: Βιβλιογραφική ανασκόπηση

Στο τμήμα αυτό της εργασίας, θα παρουσιάσουμε τη βιβλιογραφική έρευνα που πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια της διπλωματικής και κυρίως οι σημαντικότερες και αντιπροσωπευτικότερες πηγές της. Η βιβλιογραφική ανασκόπηση εστιάζει αφενός μεν στην αυτή καθαυτή εξέλιξη και ωρίμανση της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης ως μιας «επανάστασης» στον τρόπο λειτουργίας της Δημόσιας Διοίκησης και αφετέρου στην συνάφεια η οποία σταδιακά αναπτύχθηκε μαζί της σε ερευνητικό και πρακτικό επίπεδο με την έννοια της διαφθοράς. Οι πρακτικές που ακολουθήθηκαν στο παγκόσμιο δίκτυο αλλά και οι μελέτες που τις στήριζαν θα παρουσιαστούν λιγότερο ή περισσότερο περιληπτικά στη συνέχεια, παρουσιάζοντας το τι έχει γίνει μέχρι σήμερα στο ερευνητικό πεδίο της παρούσας εργασίας.

Η Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση κατ' ουσία, αποτέλεσε την εξέλιξη των ΤΠΕ οι οποίες κατά τη δεκαετία του '50 αφορούσαν αποκλειστικά τα διεθνή αμυντικά συστήματα, τις δεκαετίες του '60 και '70 τα υπολογιστικά συστήματα μεγάλης κλίμακας και τις δεκαετίες του '80 και '90' την ανάπτυξη των προσωπικών υπολογιστών, των βάσεων δεδομένων, των δικτύων Η/Υ και του παγκόσμιου ιστού. Με την έναρξη της νέας χιλιετίας, τα παραπάνω, δημιούργησαν επιτακτικά την ανάγκη ανανέωσης και εκσυγχρονισμού της Δημόσιας Διοίκησης, η οποία αποτέλεσε τη βάση για τη σαρωτική, μετέπειτα ανάπτυξη της Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης. Από την άλλη, τα φαινόμενα διαφθοράς μειώνουν την εμπιστοσύνη του πολίτη προς το κράτος και παράλληλα αυξάνουν τις προϋποθέσεις επανεμφάνισης τους, δημιουργώντας έτσι ένα φαύλο κύκλο κυβερνητικής αναξιοπιστίας και έλλειψης αξιοκρατίας. Στο τμήμα αυτό της εργασίας θέλουμε να εξετάσουμε διεξοδικά τις καλές πρακτικές ηλεκτρονικής διακυβέρνησης οι οποίες επηρέασαν τα φαινόμενα διαφθοράς και εν γένει επηρέασαν την εμπιστοσύνη των πολιτών προς το κράτος.

2.1 Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση

Ενώ η αρχική ενασχόληση αφορούσε στο ερώτημα «Τι είναι η Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση;» (Silcock, 2001) μια από τις πρώτες έρευνες που κατέδειξαν την ανάγκη αναμόρφωσης της Δημόσιας Διοίκησης, (Cook, 2000) διεξήχθη στο Πανεπιστήμιο του Albany και το «Κέντρο Τεχνολογίας της Κυβέρνησης» το οποίο συνεργάστηκε με τα κορυφαία στελέχη διαχείρισης πόρων και πληροφοριών στις πενήντα (50) πολιτείες των

ΗΠΑ. Η έρευνα αυτή ολοκληρώθηκε και δημοσιεύθηκε, παρουσιάζοντας αφενός μεν τι πληροφορίες ζητάει το κράτος από τον πολίτη κι αφετέρου στο τι υπηρεσίες ζητάει από το κράτος ο ίδιος ο πολίτης.

Σε μια ανάλογη χρονικά έρευνα για την ηλεκτρονική διακυβέρνηση (West, 2000) εξετάστηκαν 1.813 πολιτειακές και ομοσπονδιακές ιστοσελίδες σε σχέση με το τι υπηρεσίες είναι διαθέσιμες στους πολίτες των ΗΠΑ μέσω αυτών. Ανάμεσα στα ευρήματα της έρευνας αυτής, λιγότερο από το 5% των κυβερνητικών ιστοσελίδων παρείχαν τότε κάποια πολιτική ασφαλείας και προστασίας των προσωπικών δεδομένων, ενώ μόνο το 4% είχε υπηρεσίες μετάφρασης. Το 22% παρείχε μία τουλάχιστον on line υπηρεσία, όμως πάνω από το 91% του πληθυσμού ο οποίος ενημερώθηκε γι αυτό ζήτησε επιπλέον πληροφορίες για τις ιστοσελίδες που παρείχαν αυτές τις δυνατότητες, σε μια «βρεφική», όπως χαρακτήρισε ο ίδιος ο μελετητής την ηλικία της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, κατά την εν λόγω περίοδο.

Αμέσως μετά (Kaylor, Deshazo and Van Eck, 2001) ξεκίνησαν οι πρώτες διαδικασίες βαθμολόγησης της εφαρμογής της Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης μεταξύ Δήμων, Πόλεων ή Κρατών κάτω όμως από την ύπαρξη ενός «κενού» ανάμεσα στο πόσο καλή είναι μια ιστοσελίδα που υπηρετεί το e-Government από πλευράς πλοήγησης, περιεχομένου και δυνατοτήτων αλλά και κατά πόσο έχει εισχωρήσει η εφαρμογή αυτής της καινοτομικής μορφής διοίκησης στους πολίτες.

Στην προηγούμενη έρευνα, οι συγγραφείς παρατήρησαν ότι οι κυβερνήσεις και γενικά ο Δημόσιος Τομέας, προσπαθούσε να ενεργοποιήσει τις ΤΠΕ, ωστόσο για να αυτοματοποιήσει παραδοσιακές υπηρεσίες του Δημοσίου. Ως φυσική συνέπεια, εκφράστηκε το θεμελιώδες ερώτημα «Θα αλλάξει άραγε το e- την ίδια τη διακυβέρνηση;» (Howard, 2001) πως θα μπορούσε να επιτευχθεί αυτό και με τι τρόπο θα οδηγούσε σε καλύτερη Δημόσια Διοίκηση;

Στον προβληματισμό του πως θα μπορούσε να επιτευχθεί μια αποτελεσματική ηλεκτρονική διακυβέρνηση, έρευνες έδειξαν ότι μερικοί από τους παράγοντες επιτυχίας είναι η βούληση και το όραμα της διοίκησης, η βελτίωση της αποδοτικότητας και η μείωση του κόστους, η υπολογιστική δύναμη μιας υπηρεσίας, η απλούστευση των διαδικασιών και οπωσδήποτε η άριστη υποστήριξη από τοπικούς παρόχους υπηρεσιών οι οποίοι θα διασφαλίζουν υψηλή ενδοϋπηρεσιακή επικοινωνία και συνεργασία, ενώ η υπηρεσία ή το κράτος θα ασχολείται με την καλύτερη αλλά και ποιοτικότερη σχέση με τον πολίτη της (Chen and Gant, 2001).

Κατά το ίδιο χρονικό διάστημα (Mecella and Batini, 2001) ωριμάζουν και στο Ευρωπαϊκό επίπεδο οι προσπάθειες καλύτερου συντονισμού των ενεργειών ή επενδύσεων σε

κυβερνητικά συστήματα πληροφοριών, με σκοπό την ηλεκτρονική διακυβέρνηση και την καινοτομία στο επίπεδο αυτό, προσπάθεια η οποία είχε αρχίσει αρκετά ή πολύ νωρίτερα με τη θεσμοθέτηση των εκάστοτε Εθνικών Αρχών, για την πληροφορική στη Δημόσια Διοίκηση.

Είναι εντούτοις, η ίδια περίοδος κατά την οποία θα αποτελέσουν αντικείμενο έρευνας οι πρώτες ανησυχίες για την σύγκρουση των πολιτισμικών, κοινωνικών, ατομικών δεδομένων κι εν γένει της κουλτούρας κάποιων χωρών όπως η Μεγάλη Βρετανία, στην αποτελεσματική εφαρμογή της Ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, εθνικά (Margetts and Dunleavy, 2001). Σε παρόμοια λογική, το Πανεπιστήμιο της Βιέννης (Strejcek and Theil, 2002) διαπιστώνει την ώθηση από την τεχνολογία, αλλά δεν διαπιστώνει αντίστοιχη έλξη από το υπάρχον νομοθετικό πλαίσιο, κάνοντας μια ενδελεχή έρευνα, μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η «απάντηση» ήρθε και πάλι από την άλλη πλευρά του Ατλαντικού και το Πανεπιστήμιο του Μισσισιπι (Warkentin et al., 2002) όπου η εμπιστοσύνη του πολίτη προς την ηλεκτρονική διακυβέρνηση θεωρήθηκε ως ο βασικός καταλύτης για την ταχύτερη και αποτελεσματικότερη υιοθέτησή της. Παράλληλα, τα μοντέλα υιοθέτησης προέβλεψαν ένα στιβαρό σύστημα δικαιοσύνης, έλαβαν υπόψη τους πολιτισμικούς παράγοντες που μπορεί να λειτουργήσουν ανασταλτικά καθώς και τις ιδιαιτερότητες μεταξύ έμπειρων και αρχάριων χρηστών. Επιπρόσθετα, ενθαρρύνεται η λογική της διακυβέρνησης one stop shop με την χρήση της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης αλλά και την ηλεκτρονική διασύνδεση όλων των κρατικών υπηρεσιών με εκμετάλλευση των τεχνολογικών εξελίξεων (Wimmer and Tambouris, 2002). Στη Νέα Ζηλανδία η κυβέρνηση οραματίζεται την αυτοματοποίηση των διαδικασιών μεταξύ των δημόσιων υπηρεσιών και του πολίτη, γρήγορα, φθηνά και αποτελεσματικά (Deakins and Dillon, 2002) ενώ στην Άπω ανατολή και το Εθνικό Πανεπιστήμιο της Σγκαπούρης, οι παραπάνω κατευθύνσεις άρχισαν να λαμβάνουν «σάρκα και οστά» με μελέτες περίπτωσης και υιοθέτησης μοντέλων ηλεκτρονικής διακυβέρνησης για συστήματα προμηθειών σε μεγάλες κρατικές επιχειρήσεις και εκεί οργανισμούς (Devadoss, Pan and Huang, 2002).

Στις αρχές του 2003, άρχισαν οι πρώτες συγκριτικές μελέτες για την εφαρμογή της Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης σε Ευρωπαϊκή Ένωση, ΗΠΑ και Μ. Βρετανία, αξιολογώντας τον βαθμό επιτυχίας της και την εκεί χρήση του Διαδικτύου (Chadwick and May, 2003).

Στην ίδια λογική (Jaeger and Thompson, 2003) έχουν ξεκινήσει τα παγκόσμια συνέδρια στα οποία διαπιστώνονται τα οφέλη για πολίτες, επιχειρήσεις, υπηρεσίες και κράτη, παράλληλα με την συρρίκνωση του κόστους των επικοινωνιών και της πληροφορίας.

Οι «φωνές» για μερική ή ολική αποτυχία των εφαρμογών της ηλεκτρονικής

διακυβέρνησης δεν έχουν ακόμα σιγήσει (Heeks, 2003) προσδιορίζοντας τα μοντέλα για τον τρόπο διαπίστωσης και αντιμετώπισης των κινδύνων και μείωσης του κενού που ονομάστηκε «διαφορά σχεδιασμού και πραγματικότητας» στη διεθνή αλληλογραφία με σκοπό την δημιουργία μιας «κυβέρνησης για τον πολίτη» (Hazlett and Hill, 2003). Παράλληλα, τα ευρήματα της 4ης ετήσιας ανασκόπησης του e-government (West, 2003) στις Η.Π.Α. σε 1.663 πολιτειακές ιστοσελίδες ήταν σαφώς ανάμικτα με αδιαμφισβήτητα πλέον οφέλη αλλά και το γεγονός ότι το 89% των πολιτών είχαν δυσκολία στην χρήση τους λόγω αναντιστοιχίας του περιεχομένου και του γνωστικού επιπέδου του χρήστη. Από την άλλη πλευρά, αυξήθηκαν σημαντικά οι ιστοσελίδες με πρόληψη για Άτομα με Ειδικές Ανάγκες, οι online παρεχόμενες υπηρεσίες, οι πολιτικές προστασίας προσωπικών δεδομένων και οι τόποι με δυνατότητες μετάφρασης. Οι πρώτες ιστοσελίδες με κόστος για την παροχή υπηρεσιών αποτελούν απόδειξη ότι το «πράγμα» έχει αρχίσει να γίνεται ελκυστικό ενώ εμφανίζονται και οι πρώτες διαφημίσεις. Τέλος, περίπου το 1% αποκτάει φορητότητα σε κινητά ή smart phones.

Οι ερευνητικές δράσεις για την εξέλιξη των εσωτερικών δομών της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης κλιμακώνονται και συνεχώς αναπτύσσονται μοντέλα προς την προστασία των προσωπικών δεδομένων και της ιδιωτικότητας των χρηστών όπως το Web DG (Medjahed et al., 2003). Παρά τις όποιες επιφυλάξεις εντούτοις, κανείς δεν αμφισβητεί ότι το «μέλλον δεν είναι πια αυτό που ήταν», (Marche and McNiven, 2003) και το Εθνικό Συμβούλιο Έρευνας των Τεχνολογιών της Πληροφορικής και Επικοινωνιών των Η.Π.Α. αναζητάει τρόπους ώστε η καινοτομική αυτή μορφή δημόσιας διοίκησης να επιταχυνθεί και να περάσει κατά το συντομότερο δυνατόν από τα εργαστήρια στο επιχειρησιακό πεδίο (Scherlis and Eisenberg, 2003).

Έχει γίνει πλέον κατανοητό, ότι η εξέλιξη της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης συσχετίζεται ισχυρά με την διάθεση των πολιτών να υιοθετήσουν τις πρωτοβουλίες της. Για να υπάρξει αντιστοιχία στο γνωστικό κομμάτι χρήστη και υπηρεσίας το οποίο μπορεί να αποτελέσει βοηθητικό παράγοντα, 150 προπτυχιακοί φοιτητές, αξιολογούνται βάσει μιας σειράς κριτηρίων υιοθέτησης της καινοτομίας προσπαθώντας να ισοσκελίσουν το θεωρητικό και πρακτικό τμήμα της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης (Carter and Belanger, 2003). Τέλος, στην Ισπανία, σε παράλληλη εφαρμογή στην Μαδρίτη και την περιοχή των Βάσκων, ξεκινούν οι πρώτες εμπειρικές έρευνες σχετικά με την ηλεκτρονική διακυβέρνηση στην τοπική αυτοδιοίκηση (Criado and Ramilo, 2003).

Καθώς έρχεται το 2004, ένας από τους «γκουρού» της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης (West, 2004) θα εκφράσει την άποψη ότι, κάτω από ορισμένες οπτικές, η ηλεκτρονική

διακυβέρνηση δεν πέτυχε - ως τότε τουλάχιστον - στην ολοκλήρωση της παροχής υπηρεσιών προς τους ωφελούμενους πολίτες, οργανισμούς ή επιχειρήσεις, αλλά και την ενίσχυση της εμπιστοσύνης του κοινού προς την κυβέρνηση, εκφράζει όμως την άποψη ότι θα το καταφέρει στο μέλλον. Από την άλλη πλευρά, μια έρευνα σε 14 διαφορετικά κράτη (Wong and Welch, 2004) εξάγει το συμπέρασμα ότι η «πάλη» της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης έχει να κάνει με το εκάστοτε εθνικό γραφειοκρατικό σύστημα και συνάγει ότι όταν δεν τα καταφέρνει να επικρατήσει, τότε συντηρεί ή αυξάνει τις υφιστάμενες γραφειοκρατικές απειλές, κάτι που θα αναφερθεί κατ' επανάληψη, στην παρούσα εργασία.

Στην ίδια χρονική περίοδο αρχίζουν να εξετάζονται τα στάδια ανάπτυξης της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης. Ένα μοντέλο ανάπτυξης δύο σταδίων εφαρμόζεται στους δήμους των Η.Π.Α. Η πρώτη (I) φάση αποτελεί την καταγραφή των πληροφοριών σε απευθείας online σύνδεση και η δεύτερη (II) φάση τις συναλλαγές που ολοκληρώνονται σε απευθείας online σύνδεση. Εξετάζοντας την ανάπτυξη αυτών των σταδίων σε συνδυασμό με την ηλεκτρονική διακυβέρνηση των σχέσεων, κυβέρνηση προς πολίτη (G2C), κυβέρνηση για τις επιχειρήσεις (G2B), ή κυβέρνηση σε κυβέρνηση (G2G) αποδεικνύεται ότι η ανάπτυξη της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης είναι πιο έντονη σε ορισμένους τομείς. Τα ευρήματα δείχνουν ότι G2C ιστοσελίδες βρίσκονται κατά κύριο λόγο στο Στάδιο I της διάδοσης των πληροφοριών, ενώ οι G2G σχέσεις γίνονται όλο και πιο προηγμένες με πολλές ολοκληρωμένες συναλλαγές πάνω στα Intranets της πόλης ή των πόλεων. Ωστόσο, η πιο σημαντική εξέλιξη έλαβε χώρα στις G2B σχέσεις, στην οποία οι προμήθειες του εξοπλισμού και των προμηθειών γραφείου έγιναν σε πάνω από το ήμισυ εντός των ερωτηθέντων πόλεων.

Στα επόμενα χρόνια αναπτύχθηκαν αρκετά μοντέλα ωριμότητας της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, με τελευταία κατάληξη σε αυτό της Ευρωπαϊκής Ένωσης το οποίο περιλαμβάνει τα τέσσερα (4) επίπεδα, της Πληροφόρησης, της Μονόδρομης Επικοινωνίας, της Αμφίδρομης Αλληλεπίδρασης και της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης. Είχαν προηγηθεί χρονικά και άλλα μοντέλα, όπως εκείνο των Ηνωμένων Εθνών το 2002 και το 2008, αλλά και εκείνα των (Andersen and Henriksen, 2006), (Siau and Long, 2005), (Moon, 2002), (Wescott, 2001), (Howard, 2001), τα οποία κατά καιρούς χαρακτήριζαν τον βαθμό ωριμότητας της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, με βάση το βαθμό της απλής παρουσίας στο διαδίκτυο ή την πληροφόρηση, την μονόδρομη επικοινωνία, την αλληλεπίδραση ή την αμφίδρομη αλληλεπίδραση, την εξατομίκευση της διαδικτυακής πύλης, την ενοποίηση ή ομαδοποίηση εργασιών και τέλος την ολοκληρωμένη διακυβέρνηση.

Το 2004 θα ολοκληρωθεί με μια επιτυχή εφαρμογή της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης στην Σιγκαπούρη στην οποία περιγράφεται το πως κατέστησε το σύνολο σχεδόν του

Δημόσιου Τομέα της, on line στους πολίτες (Weiling and Kwok, 2004). Παράλληλα επιχειρείται μια ενδιαφέρουσα προσέγγιση, (Gilbert, Balestrini and Littleboy, 2004) των λόγων τους οποίους έχουν οι πολίτες να αφήσουν πίσω τις παραδοσιακές μεθόδους εξυπηρέτησης και να στραφούν στα οφέλη της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, καθώς και τα εμπόδια που συναντούν σε αυτόν τον τομέα. Με τα εμπόδια και τις άκαμπτες οργανωτικές δομές της εποχής, στο Πανεπιστήμιο της Λουμπλιάνα (Kunstelj and Vintar, 2004) επιχειρείται μια εις βάθος ανάλυση του, κατά πόσον η ηλεκτρονική διακυβέρνηση έχει πραγματικά επιτύχει.

Το 2005 έχει πλέον γίνει αποδεκτό ότι η ηλεκτρονική διακυβέρνηση διευκολύνει την προσβασιμότητα των πολιτών στον Δημόσιο τομέα και παράλληλα παρέχει αυξημένη υποχρέωση λογοδοσίας του κράτους προς τον πολίτη – πελάτη. Παρόλα αυτά (Carter and Belanger, 2005) η επιτυχία της εξαρτάται και από την διάθεση των πολιτών να αποδεχτούν την εν λόγω καινοτομία. Έτσι, πολύ σύντομα δημιουργείται προβληματισμός σε σχέση με τις δαπάνες για νέα τεχνολογία (Irani et al., 2005) και ανάγκη εκτίμησης του κατά πόσον ωφελούνται οι Δημόσιοι οργανισμοί από τον αντίκτυπο της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης. Εφαρμοσμένη σε δύο δημόσιους οργανισμούς του Ηνωμένου Βασιλείου, η μελέτη αυτή, τονίζει ιδιαίτερα τη σημασία που βρίσκεται στην ερμηνεία της αξιολόγησης των χρηστών προκειμένου να αξιολογηθούν οι επενδύσεις της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης.

Ενώ συνεχίζονται οι επισκοπήσεις των τρεχουσών – και κατά τεκμήριο καλύτερων - πρακτικών από τις κορυφαίες σε ηλεκτρονική διακυβέρνηση χώρες (Lee, Tan and Trimi, 2005) και παρουσιάζονται οι μελλοντικές προοπτικές, αρχίζουν να σχεδιάζονται τα πλαίσια της αρχιτεκτονικής (Ebrahim and Irani, 2005) για την υιοθέτηση της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης που μπορεί να βοηθήσει στον προσανατολισμό των IT managers να αναγνωρίσουν τις τεχνολογικές και οργανωτικές απαιτήσεις για την υιοθέτηση της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης σε οργανισμούς του δημόσιου τομέα λαμβάνοντας υπόψη και αντιμετωπίζοντας τα εμπόδια, που θα μπορούσαν να περιπλέξουν, την εν λόγω διαδικασία.

Την ίδια χρονική περίοδο, διερευνάται η επίδραση της διοικητικής καινοτομίας (Moon and Norris, 2005) υιοθετώντας την ηλεκτρονική διακυβέρνηση και εξετάζεται η σχέση μεταξύ της υιοθέτησης της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και τα αποτελέσματά της, αποδεικνύοντας ότι διαφορετικά επίπεδα υιοθέτησης μπορούν να δώσουν διαφορετικά αποτελέσματα. Η ηλεκτρονική διακυβέρνηση θεωρείται πλέον ως μια «Κυβέρνηση 24/7» (Torres, Pina and Acerete, 2005) και όλοι ασχολούνται με τον τρόπο μετάβασης από τις παραδοσιακές στις καινοτόμες μορφές διακυβέρνησης (Davison, Wagner and Ma, 2005) ολοκληρώνοντας αυτό το έτος.

Το 2006 ξεκινάει με μια εφαρμογή της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης στην Ταϊβάν (Hung, Chang and Yu, 2006) όπου η on line υποβολή των δηλώσεων φόρου και το σύστημα πληρωμών (OTFPS) αποτέλεσε μια πολύ δημοφιλή υπηρεσία ηλεκτρονικής διακυβέρνησης. Χρησιμοποιώντας ένα θεωρητικό μοντέλο βασισμένο στην προγραμματισμένη συμπεριφορά, η μελέτη αυτή ως στόχους είχε, (1) να προσδιορίσει τους καθοριστικούς παράγοντες για την αποδοχή του OTFPS, (2) να εξετάσει τις αιτιώδεις σχέσεις μεταξύ των μεταβλητών της συμπεριφοράς αποδοχής του OTFPS και (3) να εξεταστεί η σχετική σημασία του κάθε παράγοντα τόσο μεταξύ αυτών που χρησιμοποιούν το OTFPS αλλά και αυτών που δεν το χρησιμοποιούν. Η έρευνα, για την οποία συλλέχθηκαν απαντήσεις έδειξε ότι οι καθοριστικοί παράγοντες για την αποδοχή του OTFPS από τον τελικό χρήστη - πολίτη ήταν οι, χρησιμότητα, ευκολία χρήσης, αντίληψη πιθανού κίνδυνου, εμπιστοσύνη, συμβατότητα, εξωτερικές επιδράσεις, διαπροσωπικές επιρροές, αυτό-αποτελεσματικότητα, όπως και διευκόλυνση της κατάστασης.

Στο ίδιο έτος, εξίσου σημαντική είναι και η εφαρμογή της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης στην Σιγκαπούρη (Pan, Tan and Lim, 2006) και το εθνικό κέντρο αλφαριθμητισμού (National IT Literature Program, NITLP) όπου γίνεται μια σημαντική έρευνα για το πλαίσιο και τις στρατηγικές διαχείρισης των σχέσεων μεταξύ κράτους και πολίτη – πελάτη γνωστό στη συνέχεια ως CRM (Customer Relation Management). Στο ίδιο επίπεδο αξιολόγησης και στην Ολλανδία αυτή τη φορά (Horst, Kuttschreuter and Gutteling, 2007), αναπτύσσεται ένα θεωρητικό μοντέλο πρόβλεψης της πρόθεσης του ατόμου να υιοθετήσει τις ηλεκτρονικές υπηρεσίες (Amos). Η ανάλυση έδειξε ότι η παρατηρούμενη χρησιμότητα των ηλεκτρονικών υπηρεσιών είναι ο κύριος και καθοριστικός παράγοντας ώστε να χρησιμοποιηθεί η ηλεκτρονική διακυβέρνηση. Μέσα στα επόμενα χρόνια, ο απόλυτα αποδεκτός πλέον ρόλος της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης ως μιας «Κυβέρνησης για τους Πολίτες», θα συνεχίσει να αποτελεί ερευνητικό αντικείμενο και πεδίο εφαρμογής σε όλο τον κόσμο, με σκοπό να αναλυθούν τα στρατηγικά πλαίσια διαλειτουργικότητας (Guijarro, 2007) και οι κατάλληλες αρχιτεκτονικές για την υιοθέτηση των πρωτοβουλιών της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης αλλά και τα μοντέλα της (Coursey and Norris, 2008). Κάτω από αυτό το πλαίσιο θα καταστεί ολοένα και περισσότερο δυνατή η αναμόρφωση των Δημοσίων Διοικήσεων (Angelopoulos, Kitsios and Moustakis, 2012) των κρατών που θα υιοθετήσουν την ηλεκτρονική διακυβέρνηση.

2.2 Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση και Διαφθορά

Από την αρχή των ερευνών για την ηλεκτρονική διακυβέρνηση τονίζεται ότι η νέα αυτή μορφή διακυβέρνησης εκφράζει το «δικαίωμα των πολιτών στη γνώση» (Susman, 2001) εννοώντας την μεγαλύτερη πρόσβασή τους στην κρατική πληροφορία και ως βασικό της πλεονέκτημα θεωρείται η αυξημένη λογοδοσία την οποία πρέπει να δείχνει η πολιτεία. Τούτο το πλεονέκτημα τονίστηκε ως προσδοκία, σε περιοχές που φέρονται να είχαν υψηλές θέσεις στην διαφθορά όπως η Ταϊλάνδη (Fang, 2002) και εν γένει η Ασία, η Αφρική (Heeks, 2002) και σε ένα μεγάλο ποσοστό, μεταξύ των αναπτυσσόμενων κρατών (Bhatnagar, 2002).

Ήδη από το 2003 θεωρείται ένας από τους τρόπους καταπολέμησης της διαφθοράς μεταξύ άλλων «εργαλείων» και έτσι ξεκινάει μια εστίαση προς αυτή την κατεύθυνση (Bhatnagar, 2003). Το ίδιο έτος, ξεκινάει μια έρευνα (Welch and Hinnant, 2003) η οποία τεκμηριώνει ότι η χρήση του διαδικτύου εν γένει και η ηλεκτρονική διακυβέρνηση, ειδικά είναι συσχετισμένη θετικά με την εμπιστοσύνη στο κράτος. Η μελέτη αυτή δεν μιλάει ακόμα για μείωση της διαφθοράς - όπως η παρούσα - εντούτοις θα συνεχιστεί από τους ίδιους (Welch, Hinnant and Moon, 2005) και στη συνέχεια όσον αφορά την εξυπηρέτηση του πολίτη, όπως φαίνεται και στο επόμενο τμήμα της βιβλιογραφικής αναφοράς. Παρά το γεγονός ότι η ηλεκτρονική διακυβέρνηση δεν έχει προχωρήσει ακόμα, θεωρείται ένα φαινόμενο κατά της διαφθοράς (Kamarck, 2003).

Το 2004, ο Καναδάς, μια χώρα πρωταθλήτρια στη χρήση της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, -οι κυβερνητικές ιστοσελίδες χρησιμοποιούνται από το 51% των πολιτών σε σχέση με το 30% του υπόλοιπου κόσμου - διεξάγει μια έρευνα (Parent, Vandebek and Gemino, 2004) σχετικά με το βαθμό στον οποίο οι πρωτοβουλίες της ηλεκτρονικής κατάφεραν να αυξήσουν την εμπιστοσύνη και την εξωτερική πολιτική αποτελεσματικότητα σε ψηφοφόρους. Η έρευνα που διεξήχθη σε ένα δείγμα 182 Καναδών ψηφοφόρων, έδειξε ότι η χρήση του διαδικτύου για συναλλαγές με την κυβέρνηση έχει μια πολύ θετική επίδραση στην εμπιστοσύνη τους προς το κράτος. Την ίδια στιγμή στην Ολλανδία και στο Πανεπιστήμιο “Erasmus” η ηλεκτρονική διακυβέρνηση θεωρείται ως μια ευκαιρία για την επανάκτηση της λογοδοσίας του κράτους αλλά και ένας «τέλειος γάμος» με την απαραίτητη αναμόρφωση της δημόσιας διοίκησης (Homburg, 2004).

Καθώς εισερχόμεθα στο 2005, γίνεται η πρώτη αναφορά – παραλληλισμός της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης ως “e-διαφάνεια” (Heeks, 2005) ενώ στο London School of Economics γίνεται μια σαφής συσχέτιση της μη διαφανούς διακυβέρνησης και της υπό-ανάπτυξης με πεδίο εφαρμογής την Ιορδανία (Ciborra and Navarra, 2005) όπου παράλληλα

διαπιστώνεται η δυσκολία μετατροπής του πολίτη σε πελάτη (Ciborra, 2005). Την ίδια στιγμή στην Κίνα, η ηλεκτρονική διακυβέρνηση εξετάζεται μέσα από μια πιο ολοκληρωμένη σκοπιά, αυτή της υποστήριξης της οικονομικής ανάπτυξης και ανταγωνιστικότητας της χώρας (Ma, Chunga and Thorson, 2005) μέσα από μια αυξανόμενα διαφανή και αποκεντρωμένη δημόσια διοίκηση. Αυτή η άποψη της Κίνας, ενός από τους οικονομικούς γίγαντες, είναι χαρακτηριστική σε σχέση με την αντίστοιχη Ευρωπαϊκή η οποία στοχεύει στην ηλεκτρονική διακυβέρνηση ως μέσο για τον εκσυγχρονισμό και της αναμόρφωση του δημόσιου τομέα (Centeno, VanBavel and Burgelman, 2005) και μέσα από αυτήν τον εκσυγχρονισμό των διαδικασιών, των κανονιστικών πλαισίων, του ανθρώπινου δυναμικού, συνολικά της κουλτούρας και τελικά, της αξίας του νέου Δημοσίου. Σε μελέτη που διεξήχθη για λογαριασμό του Πανεπιστημίου της Κοπεγχάγης, οι Andersen και Rand (2005) αναλύοντας δεδομένα για τη περίοδο 1998-2003 σε σύνολο 59 χωρών καταλήγουν ότι η ηλεκτρονική διακυβέρνηση και ιδίως ο αριθμός ενεργών χρηστών είναι σε υψηλή συσχέτιση με το δείκτη διαφθοράς.

Το 2006, θα χαρακτηριστεί από δύο βασικά είδη ερευνών σε σχέση με την ηλεκτρονική διακυβέρνηση και τη διαφθορά. Η πρώτη από αυτές, προερχόμενη από τα κρατικά πανεπιστήμια του Κεντ και του Ιλινόις (Tolbert and Mossberger, 2006) κάνει μια συμβατή με τα προηγούμενα ανάλυση της επίδρασης της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης στην εμπιστοσύνη προς το κράτος και τις κυβερνήσεις, η οποία μειώνεται για περισσότερο από τέσσερις δεκαετίες. Η ηλεκτρονική διακυβέρνηση προτείνεται ως ένας τρόπος για να αυξηθεί η εμπιστοσύνη των πολιτών στο κράτος και τη βελτίωση των αξιολογήσεων των πολιτών προς την κυβέρνηση γενικότερα. Χρησιμοποιώντας μοντέλα δύο σταδίων με σκοπό να αναλύσει τα τελευταία στοιχεία προηγούμενων μελετών, η έρευνα αυτή διερευνά τη σχέση μεταξύ της χρήσης της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, των στάσεων για την ηλεκτρονική διακυβέρνηση, και την εμπιστοσύνη ή τη χρήση μιας κυβερνητικής ιστοσελίδας. Τα στοιχεία δείχνουν ότι οι στάσεις των πολιτών απέναντι στην ηλεκτρονική διακυβέρνηση, συμπεριλαμβανομένης της εμπιστοσύνης, αποτελούν θεμελιώδεις ανησυχίες για τη δημοκρατική διακυβέρνηση και τη δημόσια διοίκηση. Ακόμα και σε περιπτώσεις μερικά ή ολικά αποτυχημένων περιπτώσεων υιοθέτησης της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης όπως στις Αφρικανικές χώρες (Dada, 2006), λόγω κυρίως των πολιτισμικών τους διαφορών με τις χώρες της Δύσης (Schuppan, 2009), ανάμεσα στα οφέλη από την προσπάθεια αναφέρεται η αύξηση της διαφάνειας και η μείωση της διαφθοράς. Η δεύτερη μελέτη επιχειρεί μια σαφή συσχέτιση της διαφθοράς με την ηλεκτρονική διακυβέρνηση παραθέτοντας στοιχεία από την Παγκόσμια Τράπεζα μέχρι και «Τα Πολιτικά» του Αριστοτέλους, αναδεικνύοντας το e-

government ως το βασικό «αντι-διαφθορικό» εργαλείο.

Το 2007 θα ξεκινήσει προς την ίδια κατεύθυνση «αναγνώρισης» με διαπιστώσεις ότι η ηλεκτρονική διακυβέρνηση δεν εξασφαλίζει κέρδη μόνο στο επίπεδο της κυβερνητικής αποτελεσματικότητας και των οικονομικών μετρήσιμων επιτευγμάτων αλλά και σε πολιτιστικούς και κοινωνικούς στόχους, όπως η κοινωνική συνοχή, η κοινωνική αναγέννηση και φυσικά η εμπιστοσύνη προς την κυβέρνηση και το κράτος. Η τελευταία, δείχνει να είναι θετικά συσχετισμένη με την ενίσχυση του συναισθήματος των πολιτών προς την σωστή ενημέρωση, γεγονός που τους παρέχει ένα αίσθημα ότι επηρεάζουν θετικά την διαφάνεια και ακεραιότητα του συστήματος (Grimsley and Meehan, 2007) στο Ηνωμένο Βασίλειο, στην Τουρκία (Yildiz, 2007) αλλά και την Σιγκαπούρη και σε μια συνολική αποτίμηση του έτους (e-government payoffs) ως προς τα οφέλη της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης (Srivastava and Thompson, 2007).

Το 2008, δημοσιεύτηκε μια έρευνα για τη σχέση ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και αντι-διαφθοράς με εμπειρική διερεύνηση δεδομένων για 127 χώρες. Στην εν λόγω μελέτη περιλαμβάνονταν εκτός των άλλων και κλασσικοί παράγοντες διαφθοράς όπως η γραφειοκρατία, το κράτος δικαίου και η πολιτική σταθερότητα (Shim and Eom, 2008). Τα ευρήματα ανέδειξαν για ακόμα μια φορά το σπουδαίο ρόλο που καταλαμβάνει τόσο η ηλεκτρονική διακυβέρνηση όσο και η ηλεκτρονική συμμετοχή. Ταυτόχρονα το ίδιο έτος, διεξήχθη μια συγκριτική έρευνα με τη μορφή ερωτηματολογίου για την σχέση μεταξύ ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, ποιότητας δημοσίων υπηρεσιών και διαφθοράς. Μέσα από 400 ερωτηθέντες στα νησιά Φίτζι και στην Αιθιοπία κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι το επίπεδο ηλεκτρονικής διακυβέρνησης σχετίζεται θετικά τόσο με την βελτίωση της σχέσης πολιτών-κυβέρνησης όσο και με τη μείωση της διαφθοράς (Pathak et al., 2008). Την ίδια χρονιά, μια μελέτη στο Πολυτεχνείο της Βιρτζίνια, αναλύει την επίδραση της εμπιστοσύνης και του κινδύνου στην προθυμία ενός ατόμου να χρησιμοποιεί τις υπηρεσίες ηλεκτρονικής διακυβέρνησης (Belanger and Carter, 2008). Το μοντέλο της εμπιστοσύνης του e-government συντέθηκε από μεταβλητές όπως η εμπιστοσύνη γενικά, η εμπιστοσύνη στο Διαδίκτυο, η εμπιστοσύνη στην κυβέρνηση και η αντίληψη του κινδύνου. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι η εμπιστοσύνη στο διαδίκτυο και την κυβέρνηση, επηρεάζει θετικά τις προθέσεις χρήσης του e-government και αρνητικά την αίσθηση κινδύνου. Στην ίδια λογική, μελέτη του Πανεπιστημίου του Maryland προσπαθεί να καλύψει τα κενά που συνεχίζουν να υφίστανται στη σχέση πολίτη – κυβέρνησης ερευνώντας μεταξύ ενός αριθμού (787) χρηστών της ιστοσελίδας της ομοσπονδιακής κυβέρνησης των ΗΠΑ (Morgeson, Van Amburg and Mithas, 2010).

Μια ακόμα έρευνα, αυτή τη φορά του Πανεπιστημίου της Κοπεγχάγης (Andersen, 2009) εκτιμάει την επίδραση της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης «κατά της διαφθοράς» σε (149) κράτη χρησιμοποιώντας δεδομένα του 1996 & 2006 και αναδεικνύει την καταλυτική σημασία της, στον τομέα αυτό.

Όσον αφορά τα ελληνικά δεδομένα, αξίζει να αναφέρουμε μια πρόσφατη διατριβή-έρευνα με τη μορφή ερωτηματολογίου που έγινε στη Διεύθυνση Πολεοδομίας της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων και στην οποία συμμετείχαν στελέχη και υπάλληλοι και της πολεοδομίας (Κώτσογλου, 2013). Τα αποτελέσματα ήταν άκρως εντυπωσιακά σε σχέση με τα ερωτήματα τα οποία έθεσε η έρευνα. Οι ωφελούμενοι εξέφρασαν πολύ υψηλά επίπεδα ικανοποίησης από την εφαρμογή των εργαλείων της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης ενώ παράλληλα δήλωσαν απερίφραστα ότι στο ίδιο χρονικό διάστημα η ποιότητα εξυπηρέτησης τους από την υπηρεσία και τους υπαλλήλους της, βελτιώθηκε αισθητά. Τέλος, συγκρίνοντας τα από αυτούς αντιληπτά επίπεδα των φαινομένων της διαφθοράς, δήλωσαν ότι μειώθηκαν έως και εξαλείφθηκαν, συγκρίνοντας τα με την αντίστοιχη διετία κατά την οποία η ηλεκτρονική διακυβέρνηση και τα εργαλεία της απουσίαζαν.

Κεφάλαιο 3^ο: Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση

3.1 Ορισμός Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης

Κατά καιρούς έχουν δοθεί πολλοί ορισμοί για την Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση, με πιο κοινά χρησιμοποιούμενο αυτόν που έχει δοθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση: «Ηλεκτρονική διακυβέρνηση είναι η χρήση των τεχνολογιών της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών στη δημόσια διοίκηση σε συνδυασμό με οργανωτικές αλλαγές και νέες δεξιότητες του προσωπικού, με σκοπό τη βελτίωση της εξυπηρέτησης του κοινού, την ενδυνάμωση της δημοκρατίας και την υποστήριξη των δημόσιων πολιτικών» (Torres, Pina and Acerete, 2005).

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, έθεσε στο σύνολό της, ένα στόχο γνωστό ως, «Η Στρατηγική της Λισσαβόνας», ο οποίος – εκτός των άλλων τα οποία περιλαμβάνει - προσβλέπει στο να δώσει στους ωφελούμενους, την δυνατότητα της ηλεκτρονικής πρόσβασης στη Δημόσια Διοίκηση, «απαιτώντας» από την τελευταία να καταστεί On Line. Έτσι, δημιουργήθηκε η Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση (e-Government) ως στόχος, καθορίζοντας παράλληλα το Ευρωπαϊκό Όραμα για τον εκσυγχρονισμό και την ενδυνάμωση των δημόσιων διοικήσεων των κρατών μελών, με την χρήση, των Τεχνολογιών της Πληροφορικής και των Επικοινωνιών (Baumgarten and Chui, 2009).

Καθώς αναφερθήκαμε στο όραμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις Δημόσιες Διοικήσεις των κρατών μελών της, θα πρέπει να πούμε ότι αυτό δε διαφέρει σε διατύπωση από εκείνο των Ηνωμένων Πολιτειών το οποίο έχει - αυτολεξεί – καταγράψει την έννοια της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης με την εξής έκφραση: «Καλύτερη δημόσια διοίκηση δια μέσου της καλύτερης χρήσης των πληροφοριών, του προσωπικού, των διαδικασιών, και της τεχνολογίας αιχμής».

Ένας πιο ευρύς ορισμός έχει δοθεί από την Παγκόσμια Τράπεζα, σύμφωνα με την η οποία, η ηλεκτρονική διακυβέρνηση ορίζεται ως «η κυβέρνηση κατέχει ή χειρίζεται συστήματα ΤΠΕ που μετατρέπουν τις σχέσεις με τους πολίτες, τον ιδιωτικό τομέα και / ή άλλους κρατικούς οργανισμούς ώστε να προωθηθεί η χειραφέτηση των πολιτών, η βελτίωση της παροχής υπηρεσιών, η ενίσχυση της λογοδοσίας, η αύξηση της διαφάνειας και η βελτίωση της διακυβέρνησης» (Mahaman, Ntaliani and Costopoulou, 2005).

Στην ελληνική βιβλιογραφία ο Αποστολάκης (2004) ορίζει την Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση ως έναν μετασχηματισμό των διαδικασιών, των οργανωτικών δομών, των

δραστηριοτήτων και των στόχων των δημοσίων οργανισμών, καθώς επίσης και του τρόπου επικοινωνίας τους με τους πολίτες, με βάση τις δυνατότητες που παρέχουν οι ΤΠΕ, με στόχο την αύξηση της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητάς τους (Αποστολάκης, Λούκης και Χάλαρης, 2008).

Κοινό σημείο όλων των παραπάνω είναι ότι η ηλεκτρονική διακυβέρνηση έχει ως σκοπό τη βελτίωση της παροχής των δημοσίων υπηρεσιών, την ενίσχυση των δημοκρατικών διαδικασιών καθώς και την υποστήριξη των πολιτικών που ασκεί ο δημόσιος τομέας προς όφελος των πολιτών (Καρκατσούλης, 2004). Ο όρος αυτός δημιουργήθηκε με τις γενικότερες πρακτικές, σύμφωνα με τις οποίες τοποθετείται το επίθετο «ηλεκτρονικό-ή» ('e') με σκοπό να δώσει έμφαση στον ηλεκτρονικό τρόπο παραγωγής και διανομής των υπηρεσιών (ηλεκτρονικό εμπόριο, ηλεκτρονικό επιχειρείν, ηλεκτρονική μάθηση κ.λ.π.).

Ένας απλός και παράλληλα κατανοητός ορισμός για την ηλεκτρονική διακυβέρνηση την περιγράφει ως, την χρήση της τεχνολογίας της πληροφορικής και των επικοινωνιών με σκοπό, την ενίσχυση της πρόσβασης και την παροχή των κάθε είδους κρατικών υπηρεσιών προς όφελος των πολιτών, των επιχειρήσεων, των συν-εταίρων και των εργαζομένων γενικότερα. Η ηλεκτρονική διακυβέρνηση διαθέτει συνεπώς, την ικανότητα να δημιουργήσει ένα νέο τρόπο παροχής των κρατικών υπηρεσιών όπου όλοι οι δημόσιοι οργανισμοί θα προσφέρουν ένα εκσυγχρονισμένο, ολοκληρωμένο και απρόσκοπτο μοντέλο παροχής υπηρεσιών για τους πολίτες τους. Η σχέση αυτή δεν θα είναι πλέον απλώς μια μονόδρομη πρόταση «εμείς, εναντίον τους» αλλά θα βοηθήσει στην δημιουργία μίας εταιρικής – συνεργατικής σχέσης μεταξύ των κυβερνήσεων και των πολιτών (Silcock, 2001).

Σύμφωνα με τον προηγούμενο ορισμό, οι υπηρεσίες της Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης διαχωρίζονται τυπικά και ανάλογα με τους λήπτες των ηλεκτρονικών υπηρεσιών, σε σχήματα ηλεκτρονικής διοικητικής εξυπηρέτησης των πολιτών (G2C) ή των επιχειρήσεων (G2B), καθώς και σε σχήματα ηλεκτρονικής διοικητικής συνεργασίας μεταξύ δύο ή περισσότερων δημοσίων υπηρεσιών (G2G).

Συμπερασματικά θα λέγαμε ότι υπάρχουν δύο προσεγγίσεις της έννοιας της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης. Για μερικούς, είναι «η εφαρμογή εργαλείων και τεχνικών του ηλεκτρονικού εμπορίου στη λειτουργία της διακυβέρνησης». Αυτή η αντίληψη εστιάζεται στην πρακτική αποδοτικότητα και στη μείωση του κόστους, όπως με την ηλεκτρονική κατάθεση της φορολογικής δήλωσης και τον ηλεκτρονικό εφοδιασμό. Για κάποιους άλλους, έχει τη δυναμική να «βελτιώσει τη δημοκρατική συμμετοχή» και να «υπερκεράσει την πολιτική αποστασιοποίηση». Η αντίληψη αυτή εστιάζεται σε εκείνες τις πρωτοβουλίες που

θα δημιουργήσουν αλληλεπίδραση μεταξύ των διαφόρων μορφών διακυβέρνησης και του πολίτη σε νέα επίπεδα (Μιχαλόπουλος, 2003).

Είναι γεγονός ότι η εισαγωγή των ΤΠΕ στη Δημόσια Διοίκηση απαιτεί αλλαγές στον τρόπο σκέψης των πολιτικών και των πολιτών, ανανέωση των εσωτερικών διαδικασιών και εφαρμογή ευρείας τεχνογνωσίας από το χώρο των ΤΠΕ. Βασική πρόκληση πολλών εφαρμοζόμενων πολιτικών σήμερα σε ευρωπαϊκό επίπεδο είναι να προσεγγίσει ακόμα περισσότερο ο πολίτης τις ΤΠΕ και να εξοικειωθεί με τη χρήση τους.

Σύμφωνα με τη σύγχρονη αντίληψη για το ρόλο του κράτους, ως βασικού παρόχου και χρήστη ΤΠΕ, η Πολιτεία οφείλει να ηγηθεί της προσπάθειας για διασφάλιση και μεγιστοποίηση των δυνητικών ωφελειών από την υιοθέτηση και χρήση ΤΠΕ σε όλους τους πολίτες, όπως επίσης στην οικονομία και την κοινωνία. Καταλυτικό βήμα προς αυτή την κατεύθυνση αποτελεί η αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρουν οι ΤΠΕ για το μετασχηματισμό και τη βελτίωση των υπηρεσιών του Δημοσίου προς τους πολίτες και τις επιχειρήσεις, την αύξηση της λειτουργικής αποτελεσματικότητας του ίδιου του δημόσιου τομέα σε όλα τα επίπεδα, την πάταξη της γραφειοκρατίας και της διαφθοράς. Η εξοικείωση των πολιτών και των επιχειρήσεων με τις ΤΠΕ μπορεί να γίνει μέσω της ανάπτυξης υπηρεσιών στους τομείς της διακυβέρνησης (Δημόσιας Διοίκησης), της υγείας και της εκπαίδευσης, τριών πυλώνων ανάπτυξης που μπορούν πράγματι να κάνουν τη διαφορά στη ζωή του πολίτη. Άλλωστε, ο πολίτης δεν «αγοράζει» τεχνολογίες, αλλά υπηρεσίες, αφού αυτές αντιλαμβάνεται καλύτερα, επειδή βελτιώνουν την καθημερινότητά του.

3.2 Επίπεδα ωριμότητας της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης

Τα επίπεδα ωριμότητας της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης κλιμακώνονται, από την «απλή πληροφόρηση», επίπεδο στο οποίο ο πολίτης χρησιμοποιεί το διαδίκτυο προκειμένου να ενημερωθεί για τις δραστηριότητες των υπηρεσιών του κράτους ή των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ), έως τις «ηλεκτρονικές συναλλαγές», επίπεδο στο οποίο όλες οι φάσεις για την ολοκλήρωση μιας εργασίας πραγματοποιούνται ηλεκτρονικά (Πομπόρτσης, 2006). Αναλυτικότερα, τα επίπεδα ωριμότητας των υπηρεσιών της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης είναι τα εξής:

1^ο Επίπεδο: Πληροφόρηση (Information).

Παρέχουν μόνο πληροφοριακό υλικό το οποίο αφορά τον τρόπο διεκπεραίωσης της συγκεκριμένης υπηρεσίας (Layne and Lee, 2001). Ο πολίτης λαμβάνει πληροφορίες σχετικά με τα δικαιολογητικά που πρέπει να προσκομίσει για τη διοικητική πράξη, τους φορείς που εμπλέκονται στην ολοκλήρωση της υπηρεσίας, τη σειρά εκτέλεσης των συναλλαγών που περιλαμβάνει η υπηρεσία κτλ. Χαρακτηριστικό παράδειγμα υπηρεσίας επιπέδου 1 είναι η ενημέρωση από τους ΟΤΑ για τα δικαιολογητικά που χρειάζονται για τη χορήγηση πιστοποιητικού γέννησης.

2^ο Επίπεδο: Αλληλεπίδραση: Λήψη (μεταφόρτωση –downloading) εντύπων (One-way interaction).

Ηλεκτρονικές υπηρεσίες που παρέχουν πληροφοριακό υλικό για τον τρόπο διεκπεραίωσής τους καθώς και επίσημο υλικό (πρότυπα αιτήσεων, βεβαιώσεων, κλπ) το οποίο οι χρήστες μπορούν να «κατεβάσουν» στον υπολογιστή τους, να το τυπώσουν και να το χρησιμοποιήσουν κατά τη συναλλαγή τους με το φορέα (Hiller and Belanger, 2001). Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν ένα μεγάλο μέρος των υπηρεσιών που παρέχονται από τα ΚΕΠ και περιλαμβάνουν τα έντυπα των αιτήσεων με δυνατότητα τοπικής αποθήκευσης στον υπολογιστή, όπως για παράδειγμα η χορήγηση αντιγράφου πτυχίου πανεπιστημίου για στρατολογία ή άλλη χρήση.

3^ο Επίπεδο: Αμφίδρομη αλληλεπίδραση: επεξεργασία εντύπων, συμπεριλαμβανομένης και της ταυτοποίησης (Two-way interaction).

Εκτός από το εν γένει πληροφοριακό υλικό, προσφέρουν online φόρμες με σκοπό την συμπλήρωση και την ηλεκτρονική αποστολή τους. Δεδομένου ότι οι εν λόγω υπηρεσίες περιλαμβάνουν online υποβολή στοιχείων από μέρους του χρήστη, προϋποθέτουν μηχανισμό αναγνώρισης, ταυτοποίησης και προστασίας των δεδομένων τα οποία αποστέλλει ο χρήστης

της υπηρεσίας. Παράδειγμα υπηρεσίας επιπέδου 3 είναι η ηλεκτρονική αναζήτηση εργασίας από το διαδικτυακό τόπο του ΟΑΕΔ.

4^ο Επίπεδο: Συναλλαγή: Διεκπεραίωση αιτημάτων, ολοκλήρωση συναλλαγών και πληρωμή (Transaction).

Ηλεκτρονικές υπηρεσίες που, εκτός από φόρμες αποστολής στοιχείων, υποστηρίζουν λειτουργίες όπου ο χρήστης ολοκληρώνει τις οικονομικές συναλλαγές που περιλαμβάνει η υπηρεσία (Layne and Lee, 2001). Η λειτουργία αυτού του επιπέδου, συνεπάγεται τη δυνατότητα της πλήρους υποκατάστασης της αντίστοιχης μη ηλεκτρονικής υπηρεσίας. Παράδειγμα υπηρεσίας επιπέδου 4 αποτελεί η συμπλήρωση και κατάθεση της φορολογική δήλωσης.

5^ο Επίπεδο: Προσωποποίηση: Προληπτική, στοχευμένη παροχή υπηρεσιών (Personalisation).

Στην περίπτωση της στοχευμένης παροχής υπηρεσιών, ο φορέας- πάροχος προβαίνει προληπτικά σε δράσεις με στόχο να προάγει την ποιότητα παροχής της υπηρεσίας και το βαθμό φιλικότητάς της προς το χρήστη, ενώ γίνεται και αυτόματη εκτέλεση ορισμένων υπηρεσιών, απαλλάσσοντας από τις αντίστοιχες ενέργειες τον πολίτη ή την επιχείρηση. Παραδείγματα τέτοιων δράσεων αποτελούν η έγκαιρη ειδοποίηση του πολίτη/ χρήστη σε περίπτωση που πρέπει να προβεί σε κάποια ενέργεια, η προσυμπλήρωση δεδομένων σε αιτήσεις του χρήστη προς το Δημόσιο.

Επίσης το επίπεδο αυτό περιλαμβάνει την «αυτόματη» παροχή ηλεκτρονικών υπηρεσιών, κατά την οποία ο δημόσιος φορέας ενεργεί προνοητικά με σκοπό να αυξήσει την ποιότητα της υπηρεσίας και τη φιλικότητα προς τον χρήστη ή, σε πολλές περιπτώσεις, να ολοκληρώνει αυτόματα την υπηρεσία χωρίς να χρειαστεί να μεσολαβήσει ο πολίτης ή η επιχείρηση. Για παράδειγμα η καταβολή ενός επιδόματος προς τον χρήστη δίχως την υποβολή αίτησης από τον χρήστη με βάση τα στοιχεία που διαθέτει ο φορέας για αυτόν (βλ. καταβολή ΕΚΑΣ).

Τα επίπεδα 1 και 2 αφορούν το στάδιο της δημοσίευσης πληροφορίας, το επίπεδο 3 το στάδιο αλληλεπίδρασης και τα επίπεδα 4 και 5 το στάδιο συναλλαγής του πολίτη με τον δημόσιο τομέα.

Σχήμα 3.1: Επίπεδα ωριμότητας ηλεκτρονικής διακυβέρνησης

Πηγή: www.minadmin.gov.gr

Η αξιολόγηση των βασικών δημόσιων ηλεκτρονικών υπηρεσιών γίνεται με την απόδοση ενός «ποσοστού ολοκλήρωσης» που σχετίζεται άμεσα με το επίπεδο παροχής της υπηρεσίας ως εξής:

Πίνακας 3.1: Επίπεδα ολοκλήρωσης ηλεκτρονικών υπηρεσιών

Στάδιο επιπέδων	Ποσοστό ολοκλήρωσης	Ορισμός επιπέδων ολοκλήρωσης των υπηρεσιών
Στάδιο 0	0 – 19 %	Δεν υπάρχει προσβασιμότητα ιστοσελίδων, ή οι υπάρχουσες δεν εμπίπτουν σε κάποιο από τα κριτήρια των επιπέδων 1 έως 4.
Στάδιο 1 - Πληροφόρηση: Ηλεκτρονική πληροφόρηση για τις παρεχόμενες υπηρεσίες	20 - 39 %	Παρέχουν μόνο πληροφοριακό υλικό για τον τρόπο διεκπεραίωσης της υπηρεσίας. Οι πληροφορίες αφορούν τα δικαιολογητικά που πρέπει να προσκομιστούν, τους φορείς που εμπλέκονται για την ολοκλήρωση της υπηρεσίας, τη σειρά εκτέλεσης των συναλλαγών που περιλαμβάνει η υπηρεσία, κλπ.
Στάδιο 2 - Αλληλεπίδραση: Λήψη (μεταφόρτωση – downloading) εντύπων	40 – 59 %	Παρέχουν πληροφοριακό υλικό για τον τρόπο διεκπεραίωσης της υπηρεσίας καθώς και επίσημο υλικό (πρότυπα αιτήσεων, βεβαιώσεων, κλπ) το οποίο οι

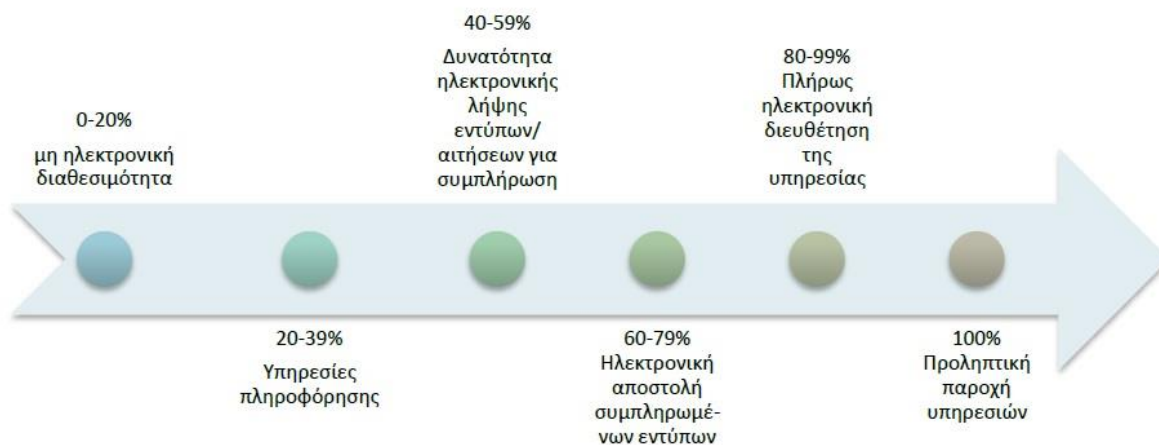
		χρήστες μπορούν να κατεβάσουν στον υπολογιστή τους, να το τυπώσουν και να το χρησιμοποιήσουν κατά τη συναλλαγή τους με το φορέα.
Στάδιο 3 – Αμφίδρομη αλληλεπίδραση: επεξεργασία εντύπων, συμπεριλαμβανομένης και της ταυτοποίησης	60 – 79 %	Εκτός από πληροφορίες, προσφέρουν online φόρμες για συμπλήρωση και ηλεκτρονική αποστολή. Δεδομένου ότι περιλαμβάνουν online υποβολή στοιχείων από μέρους του χρήστη, προϋποθέτουν μηχανισμό αναγνώρισης, ταυτοποίησης και προστασίας των δεδομένων που αποστέλλει ο χρήστης της υπηρεσίας.
Στάδιο 4 - Συναλλαγή: Διεκπεραίωση αιτημάτων, ολοκλήρωση συναλλαγών και πληρωμή	80 – 99 %	Εκτός από φόρμες αποστολής στοιχείων, υποστηρίζουν λειτουργίες όπου ο χρήστης αυτού του επιπέδου, συνεπάγεται τη δυνατότητα της πλήρους υποκατάστασης της αντίστοιχης μη ηλεκτρονικής υπηρεσίας.
Στάδιο 5 - Προσωποποίηση: Προληπτική, στοχευόμενη παροχή υπηρεσιών	100 %	<p>Το κράτος προβαίνει προληπτικά σε δράσεις με στόχο να προάγει την ποιότητα παροχής της υπηρεσίας και το βαθμό φιλικότητάς της προς το χρήστη, ενώ γίνεται και αυτόματη εκτέλεση ορισμένων υπηρεσιών, απαλλάσσοντας από τις αντίστοιχες ενέργειες τον πολίτη ή την επιχείρηση. Το 5ο στάδιο ψηφιακής ολοκλήρωσης μιας υπηρεσίας έχει νόημα για ορισμένες μόνο υπηρεσίες, και εκφράζει τις ακόλουθες δύο διαστάσεις:</p> <p>☐ Την προληπτική παροχή υπηρεσιών (proactive automated service delivery), όπου δηλαδή το κράτος προχωρά προληπτικά σε δράσεις για να αναβαθμίσει την παροχή της υπηρεσίας και τη φιλικότητά της προς το χρήστη. Παραδείγματα τέτοιων δράσεων αποτελούν η έγκαιρη ειδοποίηση του πολίτη / χρήστη σε περίπτωση που πρέπει να προβεί σε κάποια ενέργεια, η προ-συμπλήρωση δεδομένων σε αιτήσεις του χρήστη προς το Δημόσιο, κ.α.</p> <p>☐ Την αυτόματη παροχή υπηρεσιών, όπου το κράτος</p>

		παρέχει αυτόματα συγκεκριμένες υπηρεσίες χωρίς να απαιτείται ο πολίτης (ή η επιχείρηση) να τις ζητήσει.
--	--	---

Πηγή: www.minadmin.gov.gr

Παρακάτω παρουσιάζονται σχηματικά τα επίπεδα ηλεκτρονικής ολοκλήρωσης (online sophistication) μιας υπηρεσίας Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης:

Σχήμα 3.2: Επίπεδα ηλεκτρονικής ολοκλήρωσης μιας υπηρεσίας

Πηγή: www.minadmin.gov.gr

3.3 Τύποι υπηρεσιών ηλεκτρονικής διακυβέρνησης

Ο Zhou (2001) εισήγαγε την άποψη ότι ένα μοντέλο ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης αποτελείται από τρία συστατικά μέρη, την κυβέρνηση, τους πολίτες και τις επιχειρήσεις. Ανάλογα με τους παράγοντες που βρίσκονται σε αλληλεπίδραση, διαμορφώνεται το ανάλογο μοντέλο υπηρεσιών της Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης. Οι κυβερνητικές υπηρεσίες (G) αλληλεπιδρούν με εξωτερικές οντότητες όπως οι πολίτες (C), οι επιχειρήσεις (B) ή άλλες κυβερνητικές οργανώσεις (G). Σε ότι αφορά τους τύπους των υπηρεσιών, υπάρχουν τα ακόλουθα τρία βασικά μοντέλα:

1. Κυβέρνηση προς Κυβέρνηση (Government to Government G2G).

Αφορά τις σχέσεις μεταξύ των δημόσιων οργανισμών και όλες εκείνες τις δραστηριότητες που θα βελτιώσουν και θα αναβαθμίσουν τις υπηρεσίες της κυβέρνησης και θέτουν τις βάσεις για την ηλεκτρονική εξυπηρέτηση πολιτών και επιχειρήσεων. Κάποιες δραστηριότητες που περιλαμβάνει είναι οι εξής:

- Διευκόλυνση και αυτοματοποίηση δια-υπηρεσιακών συναλλαγών.
- Απάλειψη επικαλύψεων και αρμοδιοτήτων.
- Εύκολη και γρήγορη διακίνηση πληροφοριών.
- Εύκολη και γρήγορη διακίνηση εγγράφων.
- Απλούστευση διαδικασιών.

Σε αυτή την κατηγορία διακρίνουμε δύο υποκατηγορίες:

α. Government to Government-national (G2G-N)

Στην κατηγορία αυτή έχουμε την εκπλήρωση συναλλαγών και υπηρεσιών μεταξύ διαφόρων κρατικών φορέων σε εθνικό επίπεδο.

β. Government to Government- international (G2G-I)

Εδώ κατηγοριοποιούνται όλες εκείνες οι υπηρεσίες μιας χώρας που επικοινωνούν με αντίστοιχες υπηρεσίες κρατών εκτός των εθνικών της συνόρων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι αυτό της Interpol για την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και που αποκοπών στην ασφάλεια των πολιτών της Ευρώπης.

2. Κυβέρνηση προς Πολίτη (Government to Citizens G2C)

Αφορά τις σχέσεις μεταξύ των δημόσιων οργανισμών και των πολιτών. Ασχολείται με την διαχείριση των σχέσεων με τους πολίτες. Περιλαμβάνει

κάποιες ή το σύνολο των κάτωθι δραστηριοτήτων:

- Ηλεκτρονική παροχή πληροφοριών.
- Ηλεκτρονική πιστοποίηση πολιτών.
- Ηλεκτρονική υποβολή αιτήσεων.
- Ηλεκτρονική έκδοση πιστοποιητικών.
- Δυνατότητα ηλεκτρονικής πληρωμής.

Παραδείγματα υπηρεσιών G2C είναι η υποβολή φορολογικής ενημερότητας στο υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών και οι ηλεκτρονικές υπηρεσίες του ΟΑΕΔ.

Σε αυτή την κατηγορία συμπεριλαμβάνεται και μια υποκατηγορία που περιλαμβάνει δραστηριότητες και υπηρεσίες ανάμεσα σε κυβερνητικές μονάδες και τους υπαλλήλους τους G2E (Government to Employee).

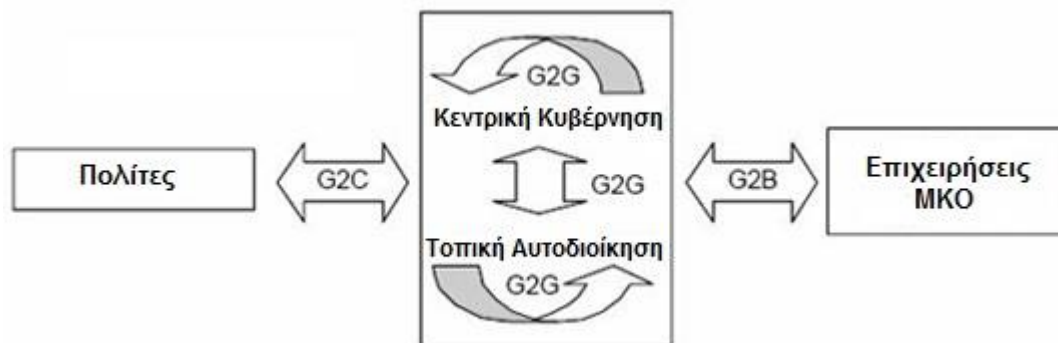
3. Κυβέρνηση προς Επιχειρήσεις (Government to Business G2B)

Αναφέρεται στις σχέσεις μεταξύ δημόσιων οργανισμών και ιδιωτικών επιχειρήσεων. Ασχολείται με συνεργασίες, κοινές δραστηριότητες και πρακτικές, σε εθνικό αλλά και διεθνές επίπεδο. Περιλαμβάνει το σύνολο ή μέρος των εξής δραστηριοτήτων:

- Ηλεκτρονική παροχή πληροφοριών ενημέρωσης.
- Ηλεκτρονική πιστοποίηση της επιχείρησης και άδειες λειτουργίας.
- Ηλεκτρονικές προμήθειες.
- Διευκόλυνση και αυτοματοποίηση των εμπορικών συναλλαγών.

Ενδεικτικά παραδείγματα υπηρεσιών G2B είναι ο έλεγχος εγκυρότητας ΑΦΜ και φορολογικής ενημερότητας, η λήψη πιστοποιητικού Ασφαλιστικής Ενημερότητας από το ΙΚΑ, ο έλεγχος του δικαιώματος χρήσης της επωνυμίας και του διακριτού τίτλου της επιχείρησης από το Εμπορικό Βιομηχανικό Επιμελητήριο Αθηνών (ΕΒΕΑ), κλπ.

Σχήμα 3.3: Τύποι ηλεκτρονικής διακυβέρνησης

Πηγή: *Ιδια επεξεργασία*

3.4 Πλεονεκτήματα και Οφέλη Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης

Η εφαρμογή της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης προκάλεσε και προσδοκείται να προκαλέσει ακόμα μεγαλύτερες βελτιώσεις στη λειτουργία της δημόσιας διοίκησης. Εκτός από τον ευρύτερο δημόσιο τομέα ωφελήθηκαν όπως ήταν και ο αρχικός στόχος της πρωτοβουλίας αυτής, οι πολίτες αλλά και οι επιχειρήσεις. Τα σημαντικότερα οφέλη που παρέχει η ηλεκτρονική δημόσια διοίκηση είναι η αποτελεσματικότερη διαχείριση των δημόσιων πόρων, η ενίσχυση της ακεραιότητας στο δημόσιο τομέα και η βελτίωση των δημοσίων υπηρεσιών (Βεντούρης, 2012).

Αναλυτικά, τα πλεονεκτήματα της προώθησης πρακτικών ηλεκτρονικής διακυβέρνησης μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ανάλογα με τον αποδέκτη στα ακόλουθα:

Όσον αφορά τα οφέλη για το δημόσιο τομέα:

- Η ηλεκτρονική διακυβέρνηση βελτιώνει την αποτελεσματικότητα: οι εφαρμογές ICT (Information & Communication Technology) επιτρέπουν τη μαζική επεξεργασία διαδικασιών και δραστηριοτήτων της δημόσιας διοίκησης, ενθαρρύνουν τη συλλογή και διάδοση στοιχείων, την παροχή πληροφοριών καθώς και την επικοινωνία με τον πολίτη, εξοικονομώντας πόρους. Παράλληλα, με τη χρήση της νέας τεχνολογίας διαμορφώνονται συνέργειες μεταξύ των διαφόρων φορέων της κεντρικής και γενικής κυβέρνησης, οι οποίες αυξάνουν την παραγωγικότητα δίχως να αυξάνεται ταυτόχρονα το κόστος παραγωγής (Akman et al., 2005).

- Η ηλεκτρονική διακυβέρνηση συμβάλλει στην επίτευξη συγκεκριμένων στόχων οικονομικής πολιτικής: μέσω της διασταύρωσης και ελέγχου των διαφόρων στοιχείων που συλλέγονται, μέσω της μείωσης της διαφθοράς, της αύξησης της διαφάνειας, της εμπιστοσύνης και του «ανοίγματος» της κυβέρνησης, καθώς και μέσω της αύξησης της παραγωγικότητας και της υλοποίησης αποτελεσματικότερων προγραμμάτων (Mahaman, Ntaliani and Costopoulou, 2005).

- Η ηλεκτρονική διακυβέρνηση βελτιώνει το επίπεδο υπηρεσιών: οι εφαρμογές της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης σχεδιάζονται με επίκεντρο τις ανάγκες του πολίτη.

Από την άποψη της παροχής υπηρεσιών στο κοινό:

- Η ηλεκτρονική διακυβέρνηση βελτιώνει, αποδεδειγμένα, την καθημερινή ζωή των πολιτών. Σύμφωνα με τους Gouscos, Mentzas και Georgiadis (2001) τα εργαλεία και οι εφαρμογές της ICT καθιστούν ευκολότερη την πρόσβαση των πολιτών στις πληροφορίες των δημοσίων αρχών, διευκολύνουν σε μεγάλο βαθμό τις συναλλαγές των πολιτών, μειώνοντας

αισθητά το χρόνο¹, ενθαρρύνουν την άμεση επικοινωνία μεταξύ των πολιτών και των διαμορφωτών κοινής γνώμης, με την αξιοποίηση των ηλεκτρονικών fora, των εικονικών χώρων συζητήσεων και των εργαλείων διαβούλευσης και ηλεκτρονικής ψήφου (petition).

- Η ηλεκτρονική διακυβέρνηση συμβάλλει στην οικοδόμηση εμπιστοσύνης μεταξύ κράτους και πολίτη, μέσα από τη συμμετοχή του πολίτη στη διαδικασία διαμόρφωσης πολιτικής καθώς και προώθησης της διαφάνειας και λογοδοσίας της κρατικής διοίκησης, συνδράμοντας κατ' επέκταση στην καταπολέμηση της διαφθοράς (Heeks, 2001).

Όσον αφορά την προσφορά υπηρεσιών στις επιχειρήσεις:

- Η βελτίωση της παροχής ηλεκτρονικών διοικητικών υπηρεσιών επιφέρει αύξηση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας κατά τις επιχειρηματικές συναλλαγές. Με την αξιοποίηση των τεχνολογικών εργαλείων και εφαρμογών, μειώνεται η γραφειοκρατία, επιτρέπεται η διάδραση και η ανταλλαγή, η επεξεργασία και η διασταύρωση δεδομένων και στοιχείων χωρίς χωροχρονικούς περιορισμούς. Για παράδειγμα, η ηλεκτρονική διεκπεραίωση των τελωνειακών διατυπώσεων και του ΦΠΑ, καθώς και η ηλεκτρονική υποβολή των φορολογικών δηλώσεων μέσω του συστήματος TAXIS, έχουν αποδείξει εμπράκτως την επιτάχυνση των διαδικασιών και τη βελτίωση της ποιότητας της διεκπεραίωσης.

---

¹ Σε δομές όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση, η αξιοποίηση των δυνατοτήτων της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης εξυπηρετεί τη διαχείριση ενός τεράστιου όγκου εγγράφων για κάθε πολίτη (π.χ. ασφαλιστικός φάκελος, ταξιδιωτικά έγγραφα κ.λπ.), τα οποία είναι απαραίτητα σε περίπτωση μετάβασής τους σε κάποια άλλη χώρα.

3.5 Η Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση στην Ελλάδα

Κύριος μοχλός του ελληνικού κράτους για την υλοποίηση δράσεων Τεχνολογιών της Πληροφορικής και των Επικοινωνιών (ΤΠΕ) την περίοδο 2000-2015 ήταν τα Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΕΠ) «Κοινωνία της Πληροφορίας» του Γ΄ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (ΚΠΣ) και «Ψηφιακή Σύγκλιση» του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ). Και τα δύο διαχειρίστηκαν από την Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης (ΕΥΔ) του ΕΠ «Ψηφιακή Σύγκλιση», μια υπηρεσία που υπάγεται σήμερα στη Γενική Γραμματεία Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων του υπουργείου Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού.

Οι δράσεις ΤΠΕ της χώρας μας, όπως άλλωστε και των υπόλοιπων κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), οι οποίες συγχρηματοδοτούνται από εθνικούς και ευρωπαϊκούς πόρους, εντάσσονται σε ευρύτερα στρατηγικά σχέδια της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, όπως παλαιότερα η Στρατηγική της Λισσαβόνας, τα σχέδια δράσης e-Europe 2002, e-Europe 2005 και i-2010, και σήμερα το στρατηγικό σχέδιο «Ευρώπη 2020».

Το 2011 ψηφίστηκε στην Ελλάδα ο ν. 3979/2011 για την ηλεκτρονική διακυβέρνηση, στον οποίο προβλέπονται, μεταξύ άλλων, η τήρηση ηλεκτρονικού πρωτοκόλλου από όλους τους φορείς του Δημοσίου, η νομική και αποδεικτική ισχύ των ηλεκτρονικών εγγράφων, ενώ θεσμοθετείται η ηλεκτρονική επικοινωνία μεταξύ φορέων της Δημόσιας Διοίκησης, φυσικών και νομικών προσώπων, αλλά και μεταξύ φορέων του Δημοσίου, και συστήνονται το Δίκτυο Δημόσιου Τομέα και η Ενιαία Αρχή Πληρωμής των Τηλεπικοινωνιακών Τελών του Δημοσίου.

Η Ελλάδα έχει μια διαμορφωμένη εθνική στρατηγική για την ηλεκτρονική διακυβέρνηση (Εθνική Στρατηγική για την Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση), η οποία βασίζεται στις αρχές της ανταγωνιστικότητας, της παραγωγικότητας, της εξωστρέφειας, της ανάπτυξης και της απασχόλησης.

Οι κύριοι στόχοι της εθνικής στρατηγικής της Ελλάδας συνοψίζονται στα ακόλουθα σημεία:

- Παροχή του μέγιστου δυνατού αριθμού ψηφιακών υπηρεσιών προς τον πολίτη και την επιχείρηση, ειδικότερα «4ου ή 5ου επιπέδου», δηλαδή υπηρεσιών που ολοκληρώνονται διαδικτυακά, χωρίς φυσική παρουσία του πολίτη στη Δημόσια Διοίκηση.
- Δημιουργία περιβάλλοντος πλήρους ψηφιακής συνεργασίας και επικοινωνίας μεταξύ των υπηρεσιών και των στελεχών της Δημόσιας Διοίκησης.
- Χρήση σύγχρονων υποδομών και διασφάλιση ποιοτικών και ασφαλών

συνθηκών ψηφιακής ανάπτυξης για τους πολίτες, τις επιχειρήσεις και τον δημόσιο τομέα.

Το πλαίσιο ανάπτυξης της εθνικής στρατηγικής για την ηλεκτρονική διακυβέρνηση βασίζεται στους εξής 4 πυλώνες (Σχήμα 3.4):

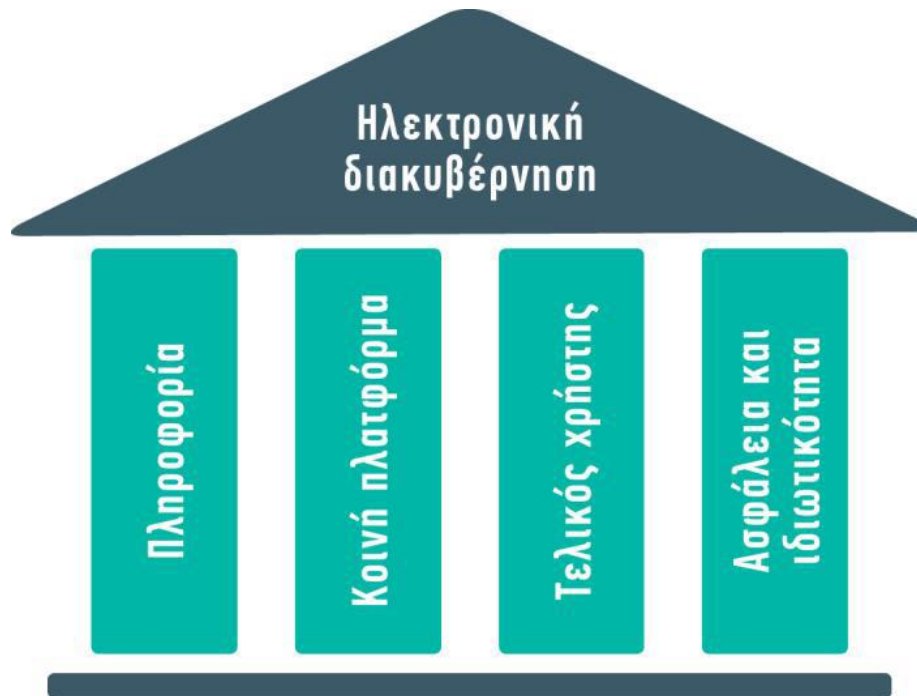
- Προσέγγιση με επίκεντρο την πληροφορία (Data Oriented Approach): Η μετακίνηση από το σημερινό επίπεδο διαχείρισης εγγράφων προς μια νέα, πιο σύγχρονη πραγματικότητα είναι σημαντική για τη διαχείριση διακριτών τμημάτων πληροφορίας, ανοιχτών δεδομένων και περιεχομένου, τα οποία μπορούν εύκολα γίνουν αντικείμενο επεξεργασίας, να σημειωθούν, να χαρακτηριστούν, να διαμοιραστούν, να διασφαλιστούν και να παρουσιαστούν με τρόπο πολύ πιο χρήσιμο και κατανοητό για τον αποδέκτη αυτής της πληροφορίας.

- Προσέγγιση κοινής πλατφόρμας (Shared Platform): Η κοινή πλατφόρμα συνεργασίας ανάμεσα στις διάφορες δομικές και λειτουργικές μονάδες του κράτους (υπουργεία, γενικές γραμματείες, διευθύνσεις, φορείς κτλ.) πρέπει να αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση, προκειμένου να μειωθούν οι δαπάνες, να προωθηθεί η ανάπτυξη, να εφαρμοστούν συνεκτικά πρότυπα και να διασφαλιστούν η δημιουργία και η παράδοση δεδομένων και πληροφοριών με συνοχή και αξιοπιστία.

- Προσέγγιση με επίκεντρο τον τελικό χρήστη: Από τις πληροφορίες που παρέχονται μέχρι το σύστημα διαχείρισης και τον τρόπο οργάνωσης, αλλά και την παρουσίαση, στο επίκεντρο πρέπει να βρίσκονται οι ανάγκες των πολιτών, των επιχειρήσεων και των στελεχών των δημόσιων φορέων, καθώς έτσι ποιοτικές πληροφορίες και υπηρεσίες θα είναι προσβάσιμες, ισχύουσες και ακριβείς οποιαδήποτε στιγμή τις χρειαστούν.

- Προσέγγιση με επίκεντρο την ασφάλεια και την ιδιωτικότητα: Ο σχεδιασμός της ψηφιακής ανάπτυξης δεν μπορεί να παραγνωρίσει τους κινδύνους που αφορούν εσκεμμένες επιθέσεις ή τυχαίες παραβιάσεις της ασφάλειας και της ιδιωτικότητας, είτε σε εφαρμογές είτε σε πληροφορία. Απέναντι σε αυτούς τους κινδύνους λαμβάνονται τα μέγιστα δυνατά μέτρα στη βάση των βέλτιστων διεθνών πρακτικών, τόσο από την πλευρά της τεχνολογίας, όσο και από την πλευρά της νομοθεσίας. Για να υποστηριχθούν η ανταλλαγή πληροφοριών και η συνεργασία, απαιτούνται σιγουριά και παράλληλα εγγύηση της ασφάλειας των δεδομένων σε ολόκληρο τον τεχνολογικό κύκλο ζωής (Δρογκάρης, 2013).

Σχήμα 3.4: Οι 4 Πυλώνες εθνικής στρατηγικής για την ηλεκτρονική διακυβέρνηση

Πηγή: www.minadmin.gov.gr

Στην κατεύθυνση της υλοποίησης των ευρωπαϊκών πολιτικών για την ηλεκτρονική διακυβέρνηση, το ελληνικό κράτος έχει μπει τα τελευταία χρόνια σε μια πορεία εκσυγχρονισμού των δομών και των υπηρεσιών του, και προσπαθεί να εξασφαλίσει ποιοτικές υπηρεσίες στους πολίτες του με τη χρήση των ΤΠΕ. Παρακάτω θα αναφέρουμε ορισμένες από πλέον γνωστές δράσεις που εντάσσονται στο πλαίσιο αυτό.

Ένα από τα πρώτα και σημαντικότερα έργα που υλοποιήθηκαν με τη χρήση των ΤΠΕ στη χώρα μας είναι το έργο ΣΥΖΕΥΞΙΣ (www.syzefxis.gov.gr). Αποτελεί έργο του Υπουργείου Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και σκοπός του είναι η ανάπτυξη και ο εκσυγχρονισμός των τηλεπικοινωνιακών υποδομών του δημόσιου τομέα καθώς και η ενοποίηση των διαφόρων φορέων του δημόσιου τομέα και των μονάδων παροχής νοσηλείας τόσο σε τοπικό, όσο και σε εθνικό επίπεδο.

Ένας εξαιρετικά πετυχημένος θεσμός ηλεκτρονικής διακυβέρνησης στην Ελλάδα είναι τα Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών (ΚΕΠ) (www.kep.gov.gr) δημιουργήθηκαν στο πλαίσιο

των ΕΠ «Κοινωνία της Πληροφορίας»², «Πολιτεία»³ και «ΑΣΤΕΡΙΑΣ»⁴. Τα ΚΕΠ αξιοποιώντας τις τεχνολογίες Internet, λογισμικού και ψηφιακής υπογραφής λειτουργούν βάσει της αρχής της ολοκληρωμένης εξυπηρέτησης του πολίτη από μία θέση εργασίας (one stop shop) και προσφέρουν ένα ευρύ φάσμα υπηρεσιών του δημόσιου τομέα.

Άλλη μία δράση που συνέβαλλε στον εκσυγχρονισμό της Δημόσιας Διοίκησης είναι η Εθνική Πύλη Δημόσιας Διοίκησης ΕΡΜΗΣ (www.ermis.gov.gr). Σύμφωνα με τους Drogkaris, Gritzalis and Lambrinouidakis (2010) «*βασικός στόχος της Εθνικής Πύλης Δημόσιας Διοίκησης «Ερμής» είναι η ουσιαστική και άρτια εξυπηρέτηση των πολιτών στις συναλλαγές τους με τη Δημόσια Διοίκηση (φυσικές ή ηλεκτρονικές), μέσα από την ανάπτυξη ολοκληρωμένων και ασφαλών υπηρεσιών Ηλεκτρονικών Συναλλαγών (3ου και 4ου επιπέδου) από ένα κεντρικό σημείο, προσφέροντας όλες τις απαραίτητες υποδομές και εφαρμογές για την επίτευξη πλήρους διαλειτουργικότητας μεταξύ των πληροφοριακών συστημάτων της Δημόσιας Διοίκησης και την ψηφιακή αυθεντικοποίηση των πολιτών*».

Στον τομέα της φορολογικής διοίκησης έχουμε το TAXISnet (<http://www.gsis.gr>) , ένα ολοκληρωμένο περιβάλλον ηλεκτρονικής εξυπηρέτησης φορολογικών συναλλαγών για πολίτες και επιχειρήσεις το οποίο περιλαμβάνει μεταξύ άλλων την υποβολή φορολογικών δηλώσεων εισοδήματος, δηλώσεων ΦΠΑ, ηλεκτρονικές πληρωμές προς το δημόσιο, λήψη φορολογικής ενημερότητας, εκτεταμένο ηλεκτρονικό περιουσιολόγιο, κα. Επίσης, μια ακόμα σημαντική φορολογική εφαρμογή είναι και η πύλη ICISnet (<https://portal.gsis.gr/portal/page/portal/ICISnet/>), η οποία παρέχει υπηρεσίες μεταξύ του τελωνείου και των επιχειρήσεων και πολιτών και συγκεκριμένα μέσω της ανταλλαγής ηλεκτρονικών μηνυμάτων με σκοπό τη διεκπεραίωση όλων των διαδικασιών για την παραλαβή των εμπορευμάτων.

Μεγάλο βήμα στην προώθηση της διαφάνειας στον τομέα των δημοσίων συμβάσεων και προμηθειών σημείωσε η δημιουργία του Εθνικού Συστήματος Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων (www.promitheus.gov.gr), η οποία επιτρέπει με ηλεκτρονικό τρόπο την υποβολή αιτημάτων και την έγκρισή τους, τον προγραμματισμό, τη διαδικασία προκήρυξης, υποβολής προσφορών και ενστάσεων, αξιολόγησης, ανάθεσης, σύναψης και εκτέλεσης όλων των δημοσίων συμβάσεων.

---

² <http://www.infosoc.gr/infosoc/el-GR/epktp>

³ http://www.gspa.gr/%285618174006391253%29/documents/p12b_07_05_08b.pdf

⁴ Το πρόγραμμα "ΑΣΤΕΡΙΑΣ" αποτέλεσε «προάγγελο» των ΚΕΠ και μέσω αυτού δημιουργήθηκε σε κάθε Νομαρχία, Επαρχείο και Δήμο του Αιγαίου Γραφείο του Πολίτη.

Μια άλλη εφαρμογή ΤΠΕ αυτή τη φορά στον τομέα της υγείας είναι η ηλεκτρονική συνταγογράφηση (www.e-prescription.gr). Η ηλεκτρονική συνταγογράφηση είναι μια διαδικασία σύμφωνα με την οποία η συνταγογράφηση φαρμάκων και εξετάσεων από τους γιατρούς προς τους ασφαλισμένους των ασφαλιστικών ταμείων και στη συνέχεια η εκτέλεση των συνταγών αυτών γίνεται μέσω ηλεκτρονικής εφαρμογής. Η διαδικασία αυτή συμβάλλει στη γρήγορη και ορθή ανταλλαγή πληροφορίας μεταξύ των γιατρών, που συνταγογραφούν, και των φορέων κοινωνικής ασφάλισης, που ελέγχουν, εγκρίνουν και καλύπτουν οικονομικά τη δαπάνη, και των παρόχων υπηρεσιών υγείας (νοσηλευτηρίων, διαγνωστικών κέντρων, φαρμακείων κ.ά.).

Στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης το σύστημα «ΑΤΛΑΣ» (www.atlas.gov.gr) είναι ένα σύγχρονο και ολοκληρωμένο πληροφοριακό σύστημα το οποίο συγκεντρώνει και διαχειρίζεται πληροφορίες για την ασφαλιστική ιστορία και την ασφαλιστική ικανότητα όλων των ασφαλισμένων της χώρας. Περιλαμβάνει τα εξής τέσσερα βασικά υποσυστήματα δεδομένων: Εθνικό Μητρώο Ασφαλισμένων, Ψηφιακό Ατομικό Λογαριασμό Ασφάλισης, Εθνικό Μητρώο Δικαιούχων Περίθαλψης και Κανονιστικό Πλαίσιο Συντάξεων.

Τέλος, μια ακόμα σημαντική δράση που στοχεύει στην καλλιέργεια κλίματος εμπιστοσύνης των πολιτών προς το κράτος και υλοποιήθηκε στα πλαίσια της Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης είναι το πρόγραμμα Δι@ύγεια (<https://diavgeia.gov.gr>). Στόχος του εν λόγω προγράμματος είναι η επίτευξη της μέγιστης δυνατής δημοσιότητας της κυβερνητικής πολιτικής και της διοικητικής δραστηριότητας, η διασφάλιση της διαφάνειας και η εμπέδωση της υπευθυνότητας και της λογοδοσίας από την πλευρά των φορέων άσκησης της δημόσιας εξουσίας.

3.6 Προβλήματα χρήσης υπηρεσιών Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης

Για την εφαρμογή σε πλήρη κλίμακα της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης ανακύπτουν δύσκολα ζητήματα. Πρέπει, μεταξύ άλλων, να εξασφαλιστεί η ευρεία πρόσβαση στις ηλεκτρονικές υπηρεσίες ώστε να μην δημιουργηθεί ψηφιακό χάσμα, η εμπιστοσύνη στις ηλεκτρονικές δοσοληψίες με τις κυβερνήσεις, η διαλειτουργικότητα της ανταλλαγής πληροφοριών χωρίς οργανωτικά και εθνικά σύνορα, η προστασία των προσωπικών δεδομένων καθώς και να προωθηθούν υπηρεσίες που να υποστηρίζουν την κινητικότητα στην εσωτερική αγορά, αλλά επίσης και στην παγκόσμια.

Σύμφωνα με τον Heeks (2008), η ελεύθερη πρόσβαση για όλους είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την υλοποίηση της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης. Ουσιαστικά σημαίνει να εξασφαλισθεί σε όλους η πρόσβαση στις ηλεκτρονικές δημόσιες υπηρεσίες. Το ζήτημα αυτό είναι πολύ σημαντικό, διότι υπάρχει πραγματικός κίνδυνος να δημιουργηθεί ψηφιακό χάσμα, λόγω της άνισης πρόσβασης στις πληροφορίες και στις τεχνολογίες των πληροφοριών (Heeks, 2008). Στο πλαίσιο αυτό, η εκπαίδευση και η κατάρτιση έχουν ουσιώδη σημασία, ώστε οι πολίτες να αποκτήσουν τις αναγκαίες γνώσεις πληροφορικής, για να είναι σε θέση να αξιοποιήσουν πλήρως τις υπηρεσίες που προσφέρει η ηλεκτρονική διακυβέρνηση. Η ευρεία πρόσβαση στις υπηρεσίες προϋποθέτει επίσης την ενίσχυση της πρόσβασης στις υπηρεσίες από διάφορες πλατφόρμες, όπως για παράδειγμα: προσωπικοί υπολογιστές, ψηφιακή τηλεόραση, κινητά τηλέφωνα, δημόσια σημεία πρόσβασης στο διαδίκτυο κ.λ.π.

Επιπλέον σημαντικό ρόλο παίζει και η διαλειτουργικότητα (Τριανταφύλλου και Καλογεράς, 2006). Ως διαλειτουργικότητα νοείται ο τρόπος με τον οποίο διασυνδέονται τα συστήματα και οι πληροφορίες. Η διαλειτουργικότητα των συστημάτων πληροφοριών καθιστά επομένως δυνατή την ενσωμάτωση της παροχής υπηρεσιών σε μια μόνο πύλη, όποιος και εάν είναι ο αριθμός των διαφορετικών συστημάτων ή διοικητικών οργανισμών που μεσολαβούν. Η διαλειτουργικότητα δεν πρέπει να γίνεται αντιληπτή μόνο ως σύνδεση δικτύων ηλεκτρονικών υπολογιστών. Αφορά επίσης οργανωτικά θέματα, όπως π.χ. την ανάγκη να εξασφαλίζεται η συνεργασία με οργανισμούς εταίρους, οι οποίοι έχουν διαφορετικό τρόπο εσωτερικής οργάνωσης και λειτουργίας. Για τη δημιουργία υπηρεσιών ηλεκτρονικής διακυβέρνησης που θα μπορούν να επικοινωνούν με υπηρεσίες άλλων χωρών χρειάζεται επίσης κατ' ανάγκη η σύναψη συμφωνιών επί κοινών προτύπων και προδιαγραφών.

Ωστόσο οι χαμηλοί ρυθμοί υιοθέτησης οφείλονται σε λόγους που αφορούν και τους

ίδιους τους πολίτες. Συχνά παρατηρείται πως προτιμούν να μείνουν προσκολλημένοι στις απαρχαιωμένες γραφειοκρατικές μεθόδους συνεργασίας με τις δημόσιες υπηρεσίες, αποφεύγοντας οτιδήποτε νέο και διαφορετικό. Εκτός από την έλλειψη επαρκούς πληροφόρησης και την πολυπλοκότητα των νέων συστημάτων, σε πολλές περιπτώσεις η αντίσταση στις καινοτομίες από πλευράς πολιτών, συντελεί στην παρεμπόδιση της υιοθέτησης των υπηρεσιών ηλεκτρονικής διακυβέρνησης (Mahaman, Ntaliani and Costopoulou, 2005).

Μία άλλη πολύ σημαντική παράμετρος είναι η εμπιστοσύνη των χρηστών (Sang, Lee and Lee, 2009). Οι δημόσιες υπηρεσίες πρέπει να προσφέρονται ηλεκτρονικά μόνον υπό συνθήκες που εγγυώνται στους χρήστες την απολύτως ασφαλή πρόσβαση. Η εμπιστευτικότητα των προσωπικών δεδομένων, η ασφάλεια των ψηφιακών συναλλαγών και επικοινωνιών είναι ζητήματα πρώτιστης σημασίας, για τα οποία πρέπει να προβλέπεται μεγάλη προστασία. Για να επιτευχθεί αυτός ο στόχος, πρέπει να προωθηθούν τεχνολογίες που βελτιώνουν την προστασία της ιδιωτικής ζωής στην ηλεκτρονική δημόσια διοίκηση. Σε γενικότερο επίπεδο, η ασφάλεια των δικτύων και των πληροφοριών, η καταπολέμηση του εγκλήματος στον κυβερνοχώρο και η ασφάλεια λειτουργίας αποτελούν βασικές προϋποθέσεις για μια μακρόβια κοινωνία της πληροφορίας.

Ένα άλλο θέμα που σχετίζεται με το προηγούμενο είναι η διαχείριση των προσωπικών δεδομένων των πολιτών (Drogkaris, Gritzalis and Lambrinouidakis, 2010). Η διαφύλαξη της ιδιωτικής ζωής και των προσωπικών δεδομένων των πολιτών, είναι ένας από τους θεμέλιους λίθους κάθε δημοκρατικής κοινωνίας. Είναι ένα από τα βασικά δικαιώματα του πολίτη και παίζει σημαντικό ρόλο στην εξάσκηση άλλων δημοκρατικών του δικαιωμάτων. Είναι επίσης ένα δικαίωμα που σχετίζεται αναμφίβολα με την ανθρώπινη αυτονομία και αξιοπρέπεια. Οι μοντέρνες ΤΠΕ μαζί με τις υπόλοιπες αλλαγές που φέρνουν, έχουν την δυνατότητα να εισβάλουν και να καταστρέψουν τον ιδιωτικό χώρο των πολιτών. Έτσι τα συστήματα που θα αναπτυχθούν για την ηλεκτρονική διακυβέρνηση, πρέπει να δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην προστασία του ιδιωτικού απορρήτου των πολιτών. Αν δεν προβλεφθεί η προστασία του ιδιωτικού απορρήτου, η υπονόμηση και η υποβάθμιση όλων των πλεονεκτημάτων της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης θα είναι βέβαιη. Αυτό θα γίνει με σωστό σχεδιασμό, τόσο τεχνολογικό, όσο και πολιτικό.

Η μέχρι σήμερα εμπειρία έχει δείξει ότι κάποιες από τις νέες αυτές δυνατότητες και καινοτομίες γίνονται αποδεκτές σε μεγάλο βαθμό από τις ομάδες στις οποίες απευθύνονται, ενώ αντίθετα κάποιες άλλες γίνονται δεκτές σε μικρότερο βαθμό, ακόμα

και σχεδόν καθόλου, καταλήγοντας σε μερική ή και πλήρη αποτυχία. Για τον λόγο αυτό είναι απαραίτητο για κάθε νέο Πληροφοριακό Σύστημα που δημιουργείται, να πραγματοποιείται συστηματική μελέτη όσον αφορά την αποδοχή του, τόσο κατά την φάση του σχεδιασμού του όσο και κατά την φάση της πιλοτικής λειτουργίας του, αλλά και κατά την φάση της παραγωγικής λειτουργίας του.

3.7 Δείκτες Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης

3.7.1 Δείκτης Ανάπτυξης Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης (*E-Government Development Index*)

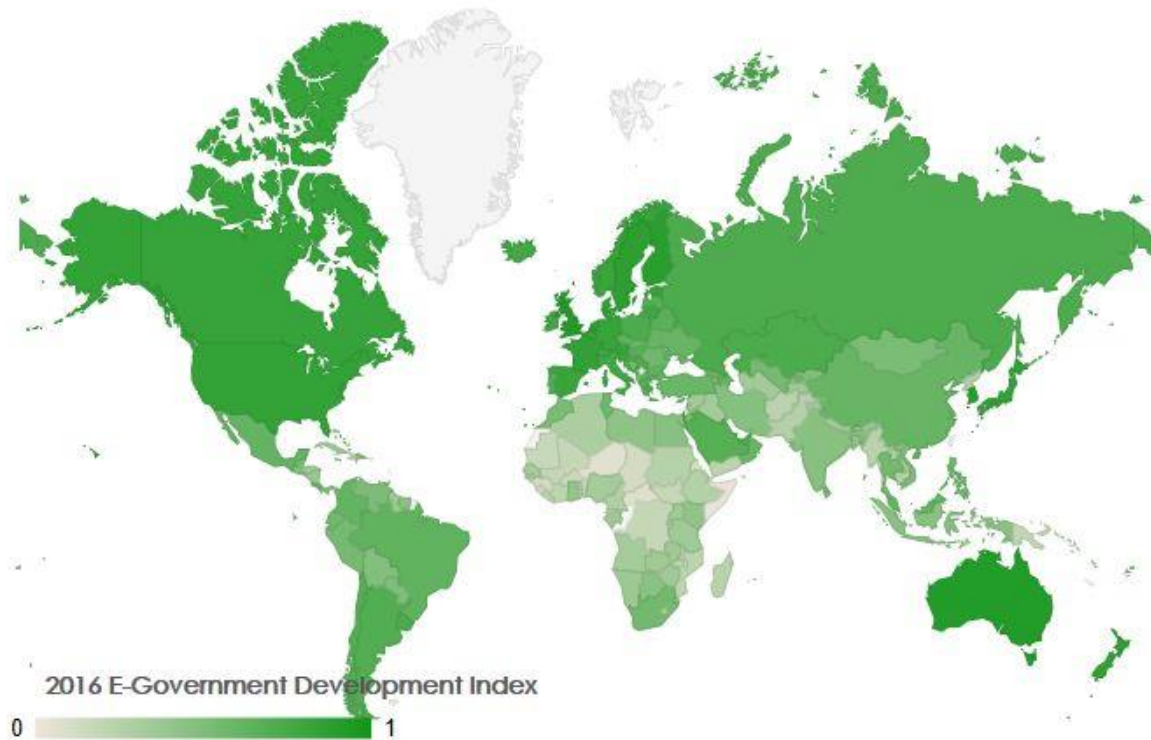
Κάθε δύο χρόνια ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) διεξάγει έρευνα για την ανάπτυξη της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης στα κράτη-μέλη του. Η έρευνα καταλήγει στην αποτύπωση του Δείκτη Ανάπτυξης της Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης (*E-Government Development Index / EGDI*), ο οποίος εκφράζει το βαθμό ανάπτυξης της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης σε κάθε κράτος-μέλος. Ο δείκτης EGDI είναι σύνθετος και αποτελείται από τους εξής τρεις επιμέρους δείκτες:

- Τον Δείκτη Ανάπτυξης Ηλεκτρονικών Υπηρεσιών (*Online Service Index*), με τον οποίο αξιολογούνται ο στόχος και η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών ηλεκτρονικής διακυβέρνησης.
- Τον Δείκτη Ανάπτυξης Τηλεπικοινωνιακών Υποδομών (*Telecommunication Infrastructure Index*), με τον οποίο αξιολογείται ο βαθμός ανάπτυξης ευρυζωνικών υποδομών, όχι μόνο στη Δημόσια Διοίκηση, αλλά και στο σύνολο του πληθυσμού.
- Τον Δείκτη Ανθρώπινου Κεφαλαίου (*Human Capital Index*), με τον οποίο αξιολογείται ο βαθμός ετοιμότητας υπαλλήλων και πολιτών να συμμετέχουν στην ηλεκτρονική διακυβέρνηση.

Λόγω της διαρκώς μεταβαλλόμενης φύσης των κοινωνικών και οικονομικών παραγόντων, αλλά και της συνεχούς μεταβολής της τεχνολογίας, οι μετρήσεις των δεικτών αυτών εξελίσσονται σε κάθε έρευνα, ώστε ο συνολικός δείκτης EDGI να αντικατοπτρίζει καλύτερα την ανάπτυξη της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης ενός έθνους, σύμφωνα με την τεχνολογία, τις κοινωνικές τάσεις, καθώς και τους διεθνείς αναπτυξιακούς στόχους. Για παράδειγμα, πρόσφατες έρευνες έχουν αποτυπώσει την αυξανόμενη επιρροή από την επικράτηση της χρήσης του κινητού τηλεφώνου και των τεχνολογιών κοινωνικής δικτύωσης. Η ηλεκτρονική διακυβέρνηση δεν είναι αυτοσκοπός, αλλά μέσο για την παροχή καλύτερων υπηρεσιών διοίκησης σε πολίτες και επιχειρήσεις. Η κατάταξη μιας χώρας σύμφωνα με το δείκτη EDGI είναι συνυφασμένη με τις κυβερνητικές πολιτικές, τον αποτελεσματικό σχεδιασμό, τις σαφείς διαδικασίες, τις στρατηγικές υλοποίησης και την προσεκτική μαζική επικοινωνία.

Ο χάρτης της Εικόνας 3.1 μας δίνει μια γενική εικόνα του δείκτη ηλεκτρονικής διακυβέρνησης EGDI του ΟΗΕ, σύμφωνα με τις μετρήσεις που έλαβαν χώρα το 2016.

Εικόνα 3.1: Παγκόσμιος χάρτης Ανάπτυξης Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης

Πηγή: UN E-Government Survey 2016

Πιο συγκεκριμένα στον Πίνακα 3.2 απεικονίζονται οι 20 κορυφαίες επιδόσεις παγκοσμίως, η θέση της Ελλάδας καθώς και οι 10 χώρες με το χαμηλότερο δείκτη ανάπτυξης e-government. Παρατηρούμε το Ηνωμένο Βασίλειο να είναι ο παγκόσμιος ηγέτης, να ακολουθείται από την Αυστραλία και την πρώτη τριάδα να συμπληρώνει η Νότια Κορέα.

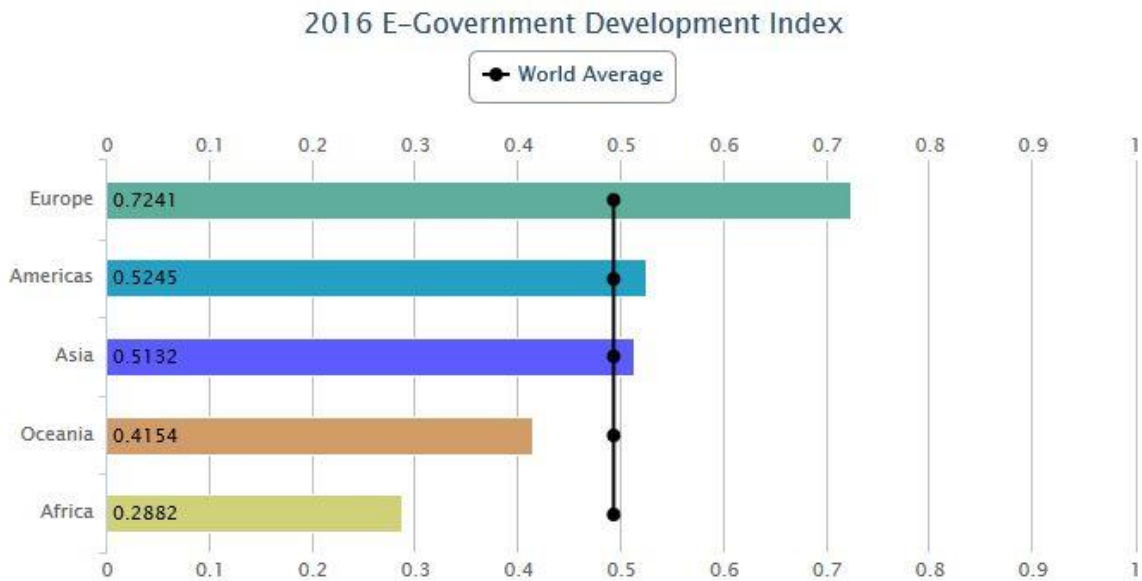
Διαπιστώνουμε ότι στις πρώτες θέσεις το 60% των χωρών στον παραπάνω πίνακα είναι Ευρωπαϊκές χώρες. Αντίθετα, στις τελευταίες θέσεις το ενδιαφέρον μονοπωλεί η Αφρική. Όπως δείχνει και το Διάγραμμα 3.1 η Ευρώπη είναι η ήπειρος με τον υψηλότερο μέσο όρο του δείκτη ετοιμότητας ηλεκτρονικής διακυβέρνησης του ΟΗΕ με τιμή 0.7241 το 2016, τιμή πολύ υψηλότερη από την αμέσως επόμενη ήπειρο, την Αμερική, που συγκεντρώνει 0.5245. Αυτή η πρωτιά οφείλεται στις επιδόσεις των χωρών της κεντρικής και βόρειας Ευρώπης, των οποίων οι δείκτες είναι κατά πολύ ανεβασμένοι σε σχέση με τις Βαλκανικές και τις νότιες Ευρωπαϊκές χώρες. Εντύπωση κατά τη γνώμη μας προκαλεί το γεγονός ότι και οι τέσσερις σκανδιναβικές χώρες (Δανία, Νορβηγία, Φινλανδία, Σουηδία) βρίσκονται μέσα στην πρώτη δεκάδα στην κατάταξη του ΟΗΕ.

Πίνακας 3.2: Κατάταξη πρώτων και τελευταίων χωρών με βάση το EGD I 2016

Κατάταξη	Χώρα	Περιοχή	EGDI 2016
1	 Ηνωμένο Βασίλειο	Ευρώπη	0.9193
2	 Αυστραλία	Ωκεανία	0.9143
3	 Νότια Κορέα	Ασία	0.8915
4	 Σιγκαπούρη	Ασία	0.8828
5	 Φινλανδία	Ευρώπη	0.8817
6	 Σουηδία	Ευρώπη	0.8704
7	 Ολλανδία	Ευρώπη	0.8659
8	 Νέα Ζηλανδία	Ωκεανία	0.8653
9	 Δανία	Ευρώπη	0.8510
10	 Γαλλία	Ευρώπη	0.8456
11	 Ιαπωνία	Ασία	0.8440
12	 Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής	Αμερική	0.8420
13	 Εσθονία	Ευρώπη	0.8334
14	 Καναδάς	Αμερική	0.8285
15	 Γερμανία	Ευρώπη	0.8210
16	 Αυστρία	Ευρώπη	0.8208
17	 Ισπανία	Ευρώπη	0.8135
18	 Νορβηγία	Ευρώπη	0.8117
19	 Βέλγιο	Ευρώπη	0.7874
20	 Ισραήλ	Ασία	0.7806
...			
43	 Ελλάδα	Ευρώπη	0.6910
...			
184	 Μαυριτανία	Αφρική	0.1734
185	 Μπουρκίνα Φάσο	Αφρική	0.1598
186	 Σιέρρα Λεόνε	Αφρική	0.1594
187	 Τζιμπουτί	Αφρική	0.1337
188	 Τσάντ	Αφρική	0.1256
189	 Γουινέα	Αφρική	0.1226
190	 Ερυθραία	Αφρική	0.0902
191	 Κεντρική Αφρικανική Δημοκρατία	Αφρική	0.0789
192	 Νίγηρας	Αφρική	0.0593
193	 Σομαλία	Αφρική	0.0270

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

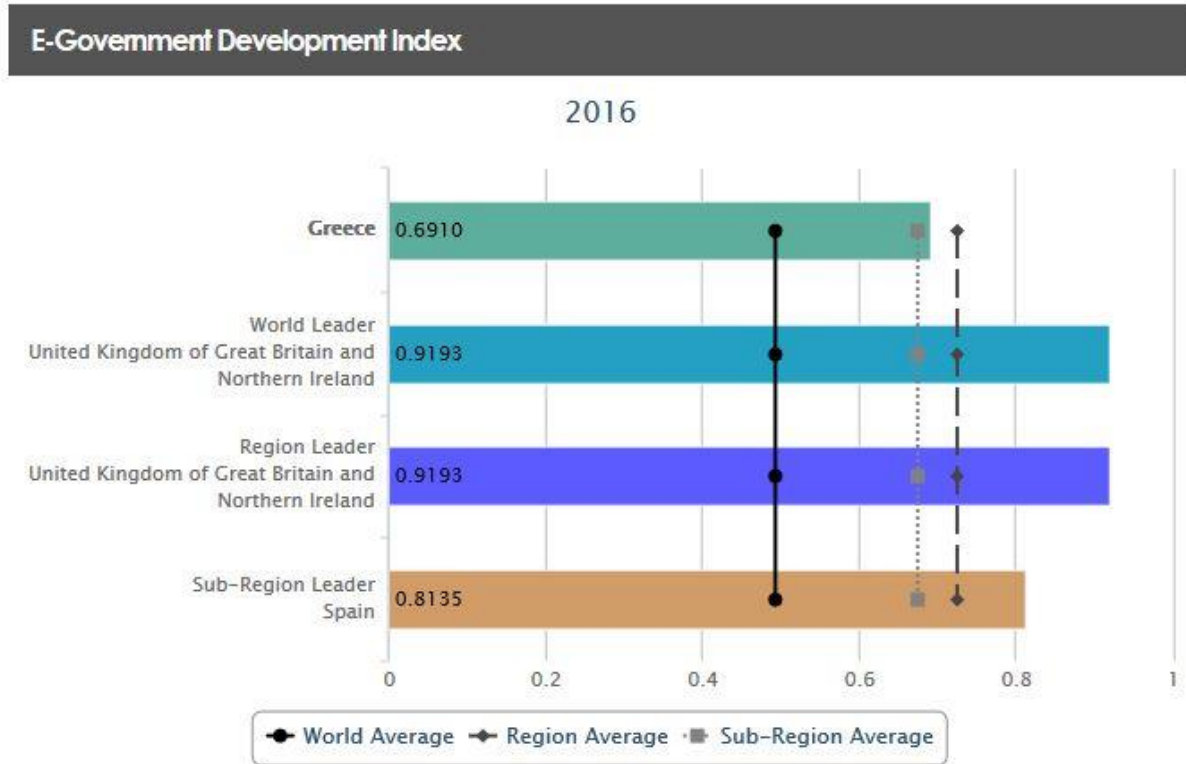
Διάγραμμα 3.1: Σύγκριση δεικτών EGDI ανά ήπειρο

Πηγή: UN E-Government Survey 2016

Η Ελλάδα για το 2016 βρίσκεται στην 43^η θέση με δείκτη EGDI 0.6910 υποχωρώντας 9 θέσεις από την τελευταία έκθεση του 2014. Ο αντίστοιχος δείκτης το 2014 ήταν 0.7118. Στο Διάγραμμα 3.2 παρατηρούμε ότι χώρα μας να μεν βρίσκεται ψηλότερα από παγκόσμιο μέσο όρο, ωστόσο σε ευρωπαϊκό επίπεδο υπολείπομαστε.

Διάγραμμα 3.2: Σύγκριση δεικτών EGDI Ελλάδας με Μ.Ο.

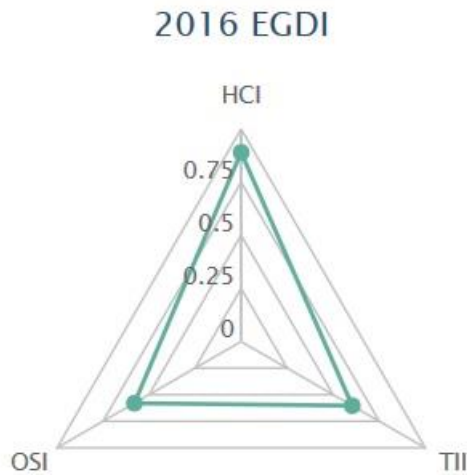

Πηγή: UN E-Government Survey 2016

Όπως μαρτυρά το Διάγραμμα 3.3, η χαμηλή επίδοση στον δείκτη EGDI οφείλεται στο γεγονός ότι η χώρα μας στους επιμέρους δείκτες ανάπτυξης ηλεκτρονικών υπηρεσιών OSI (Online Service Index) και ανάπτυξης τηλεπικοινωνιακών υποδομών ΤΠ (Telecommunication Infrastructure Index) έχει μείνει τεχνολογικά πίσω. Αντιθέτως, είναι ενθαρρυντικό ότι όσον αφορά το βαθμό ετοιμότητας των υπαλλήλων και των πολιτών ΗCI (Human Capital Index) η Ελλάδα είναι αρκετά πάνω από το παγκόσμιο μέσο όρο αλλά και το αντίστοιχο ευρωπαϊκό.

Διάγραμμα 3.3: Ανάλυση υπο-δεικτών EGDI για την Ελλάδα

Πηγή: UN E-Government Survey 2016

3.7.2 Δείκτης Ηλεκτρονικής Συμμετοχής (E-Participation Index)

Ο δείκτης ηλεκτρονικής συμμετοχής (E-Participation Index) του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών εκδίδεται ανά διετία (όπως αντίστοιχα και ο EGDI) και χρησιμοποιείται για να αξιολογήσει την ποιότητα και τη χρησιμότητα των πληροφοριών και των υπηρεσιών που παρέχονται από την κυβέρνηση μιας χώρας στους πολίτες και έχουν ως σκοπό τη συμμετοχή των πολιτών σε θέματα δημόσιας πολιτικής. Πρόκειται για έναν συνδυαστικό δείκτη, που από τη μία μεριά δείχνει την ικανότητα και από την άλλη την προθυμία της κυβέρνησης στην προώθηση και ενσωμάτωση στην κοινωνία ενός ουσιαστικού πλαισίου ηλεκτρονικής διακυβέρνησης. Συγκεκριμένα, ο δείκτης ηλεκτρονικής συμμετοχής αποτυπώνει πόσο σχετικοί και χρήσιμοι είναι οι κρατικοί δικτυακοί τόποι σε σχέση με την ηλεκτρονική συμμετοχή των πολιτών. Επίσης, πόσο καλά έχουν αναπτυχθεί ώστε να υποστηρίζουν την συμμετοχή των πολιτών στην λήψη αποφάσεων.

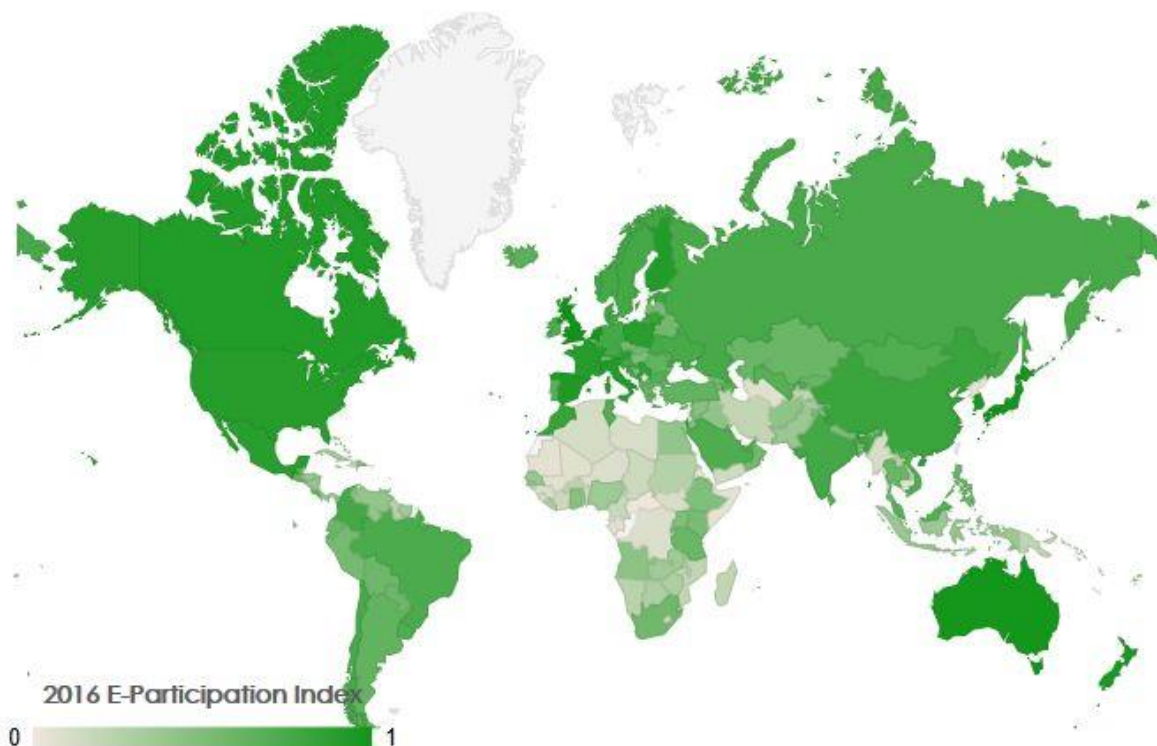
Αν και η αξιολόγηση είναι ποιοτική, ο E-Participation Index αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο για τον προσδιορισμό του επιπέδου συμμετοχής των πολιτών στις δημοκρατικές διαδικασίες με ηλεκτρονικό τρόπο.

Το πλαίσιο του Δείκτη Ηλεκτρονικής Συμμετοχής αποτελείται από τις εξής παραμέτρους:

- ✚ E-Information (Ηλεκτρονική Πληροφόρηση): Ενεργοποίηση της συμμετοχής των πολιτών μέσω της παροχής δημόσιων πληροφοριών και της πρόσβασης σε αυτές κατόπιν ή χωρίς αιτήματος
- ✚ E-Consultation (Ηλεκτρονική Διαβούλευση): Συμβολή των πολιτών στη διαβούλευση δημόσιων πολιτικών και υπηρεσιών
- ✚ E-Decision-making (Ηλεκτρονική Λήψη Αποφάσεων): Συμμετοχή των πολιτών μέσω της συνδημιουργίας της επιλογής πολιτικών και της συμπαραγωγής των συστατικών στοιχείων των υπηρεσιών και των τρόπων παροχής αυτών.

Σύμφωνα με την έκθεση του ΟΗΕ, ο παγκόσμιος χάρτης για την ηλεκτρονική συμμετοχή των πολιτών σε θέματα δημόσιας πολιτικής διαμορφώνεται ως εξής (Εικόνα 3.2):

Εικόνα 3.2: Παγκόσμιος χάρτης Ηλεκτρονικής Συμμετοχής

Πηγή: UN E-Government Survey 2016

Τα αναλυτικά αποτελέσματα της έρευνας φαίνονται στον Πίνακα 3.3. Το Ηνωμένο Βασίλειο θεωρείται η χώρα με την μεγαλύτερη συμμετοχή των πολιτών μέσω της τεχνολογίας σε παγκόσμιο επίπεδο και με δείκτη που αγγίζει το άριστο (1.0000). Σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, ακολουθούν η Ολλανδία (5), η Ισπανία (7), η Φινλανδία (8) και η Ιταλία (8). Παρατηρούμε ότι για ακόμα μια φορά ανάμεσα στους πρωτοπόρους οι ευρωπαϊκές χώρες καταλαμβάνουν πάνω από τις μισές θέσεις. Αξιοσημείωτη επίσης είναι η είσοδος μιας Αφρικανικής χώρας στην πρώτη εικοσάδα, εν προκειμένω το Μαρόκο στη θέση 17. Στην τελευταία δεκάδα παρατηρούμε πέρα από χώρες της Αφρικής να εμφανίζονται ως ουραγοί της κατάταξης και χώρες της Ωκεανίας.

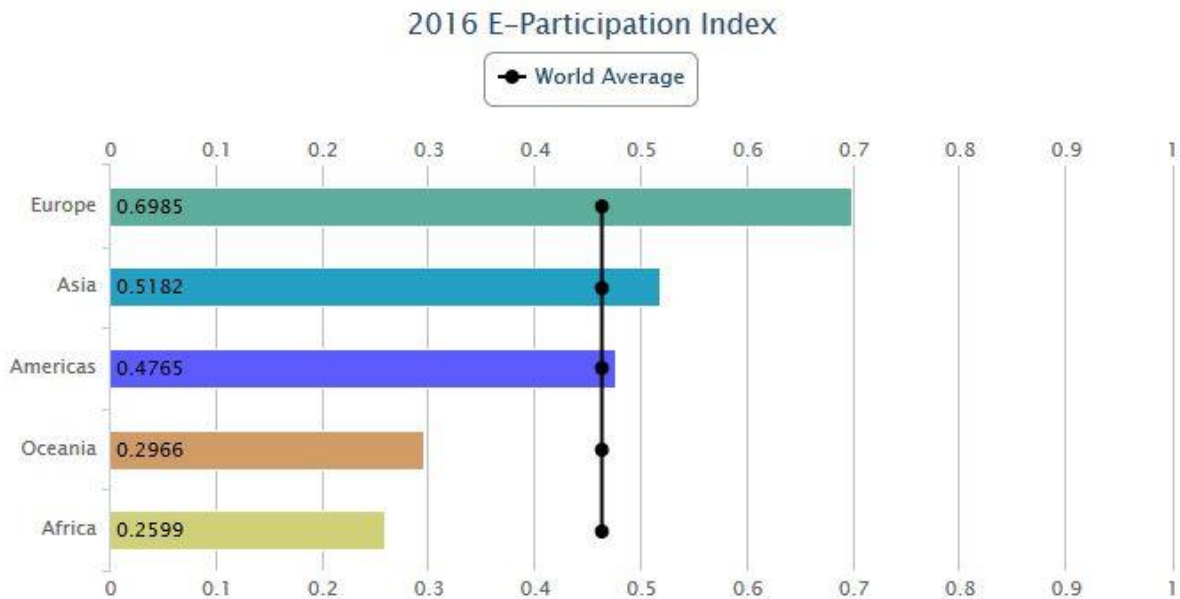
Πίνακας 3.3: Κατάταξη πρώτων και τελευταίων χωρών με βάση το EPI 2016

Κατάταξη	Χώρα	Περιοχή	EPI 2016
1	 Ηνωμένο Βασίλειο	Ευρώπη	1.0000
2	 Αυστραλία	Ωκεανία	0.9831
2	 Ιαπωνία	Ασία	0.9831
4	 Νότια Κορέα	Ασία	0.9661
5	 Ολλανδία	Ευρώπη	0.9492
5	 Νέα Ζηλανδία	Ωκεανία	0.9492
7	 Ισπανία	Ευρώπη	0.9322
8	 Σιγκαπούρη	Ασία	0.9153
8	 Καναδάς	Αμερική	0.9153
8	 Φινλανδία	Ευρώπη	0.9153
8	 Ιταλία	Ευρώπη	0.9153
12	 Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής	Αμερική	0.8983
12	 Γαλλία	Ευρώπη	0.8983
14	 Αυστρία	Ευρώπη	0.8814
14	 Μεξικό	Αμερική	0.8814
14	 Πολωνία	Ευρώπη	0.8814
17	 Σερβία	Ευρώπη	0.8305
17	 Ισραήλ	Ασία	0.8305
17	 Λιθουανία	Ευρώπη	0.8305
17	 Μαυροβούνιο	Ευρώπη	0.8305
17	 Μαρόκο	Αφρική	0.8305
...			
65	 Ελλάδα	Ευρώπη	0.6102
...			
184	 Νήσοι Μάρσαλ	Ωκεανία	0.0509
184	 Μαυριτανία	Αφρική	0.0509
186	 Σομαλία	Αφρική	0.0339
186	 Παλάου	Ωκεανία	0.0339
188	 Κομόρες	Αφρική	0.0170
188	 Βόρεια Κορέα	Ασία	0.0170
188	 Ερυθραία	Αφρική	0.0170
191	 Κεντρική Αφρικανική Δημοκρατία	Αφρική	0.0000
191	 Τουβαλού	Ωκεανία	0.0000
191	 Τζιμπουτί	Αφρική	0.0000

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Σε τοπικό επίπεδο (βλ. Διάγραμμα 3.4) η Ευρώπη συνεχίζει να έχει την καλύτερη επίδοση με μέσο όρο EPI 0.6985. Αυτό που προκαλεί εντύπωση είναι ότι στη δεύτερη θέση ακολουθεί η Ασία εκτοπίζοντας την Αμερική στην τρίτη.

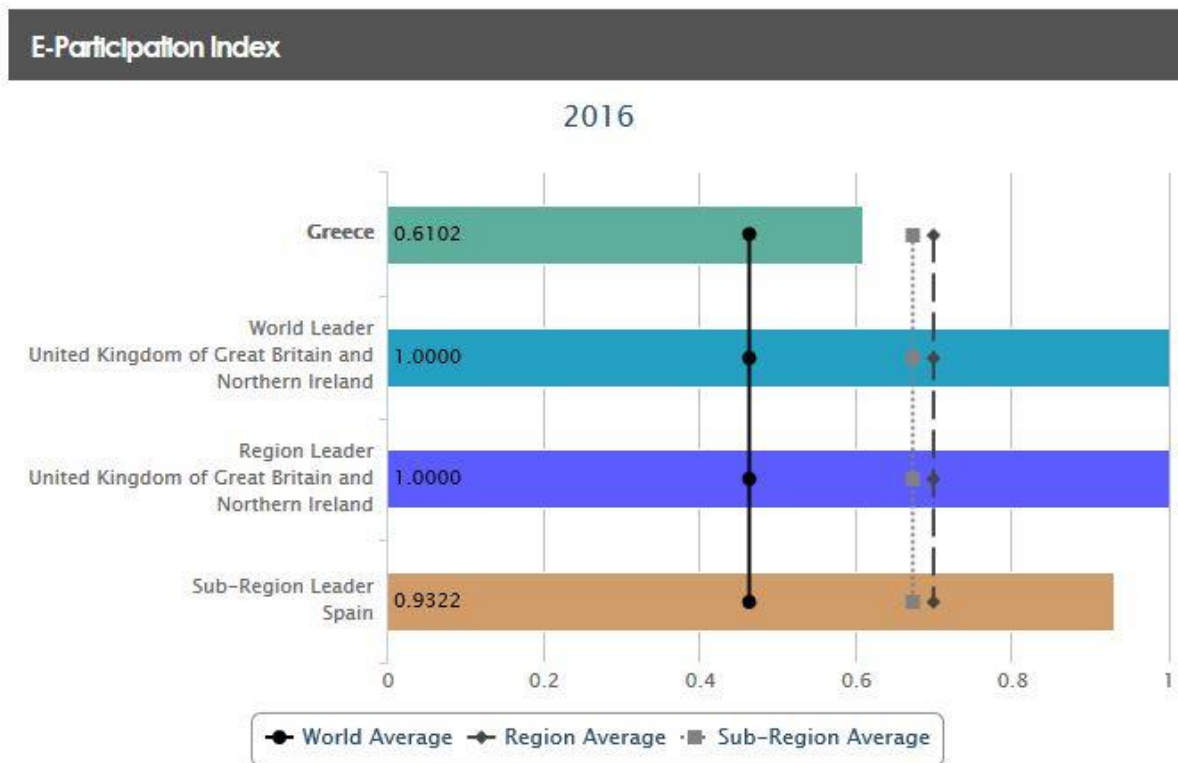
Διάγραμμα 3.4: Σύγκριση δεικτών EPI ανά ήπειρο

Πηγή: UN E-Government Survey 2016

Όσον αφορά την Ελλάδα, παρατηρούμε ότι σε επίπεδο ηλεκτρονικής συμμετοχής βρισκόμαστε σε δυσμενέστερη θέση από ότι στο γενικό δείκτη ανάπτυξης της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης. Στον Πίνακα 3.3 βλέπουμε ότι για το έτος 2016 είμαστε στην 65^η θέση με δείκτη EPI 0.6102, «πέφτοντας» 48(!) θέσεις από την αντίστοιχη έκθεση του 2014 όπου βρισκόμασταν στην πρώτη εικοσάδα και συγκεκριμένα στην 17^η θέση. Η εν λόγω δυσμενής εξέλιξη αποτυπώνεται στο Διάγραμμα 3.5 όπου η Ελλάδα εμφανίζεται αρκετά πιο κάτω από το ευρωπαϊκό μέσο όρο. Το μεγαλύτερο πρόβλημα έγκειται στην παράμετρο E-Decision-making όπου δεν δίνεται η δυνατότητα στους πολίτες να συμμετέχουν ενεργά στο σχεδιασμό της πολιτικής των δημόσιων υπηρεσιών.

Διάγραμμα 3.5: Σύγκριση δεικτών EPI Ελλάδας με Μ.Ο.

Πηγή: UN E-Government Survey 2016

3.7.3 Δείκτης Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας (DESI)

Η Έκθεση Ψηφιακής Προόδου της Ευρώπης (EDPR) παρακολουθεί την πρόοδο που έχουν σημειώσει τα κράτη μέλη ως προς την ψηφιοποίηση τους, συνδυάζοντας ποσοτικά στοιχεία από τον δείκτη ψηφιακής οικονομίας και κοινωνίας (DESI) με ποιοτικές πληροφορίες σχετικά με τις ειδικές ανά χώρα πολιτικές. Ο Δείκτης Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας (DESI) είναι ένας σύνθετος δείκτης που συνοψίζει σχετικούς συντελεστές της ευρωπαϊκής ψηφιακής επίδοσης και παρακολουθεί την εξέλιξη των ευρωπαϊκών χωρών στη ψηφιακή ανταγωνιστικότητα. Η έκθεση διαρθρώνεται σε πέντε κεφάλαια όπως παρουσιάζονται στον Πίνακα 3.4 που ακολουθεί.

Πίνακας 3.4: Οι πέντε διαστάσεις του DESI

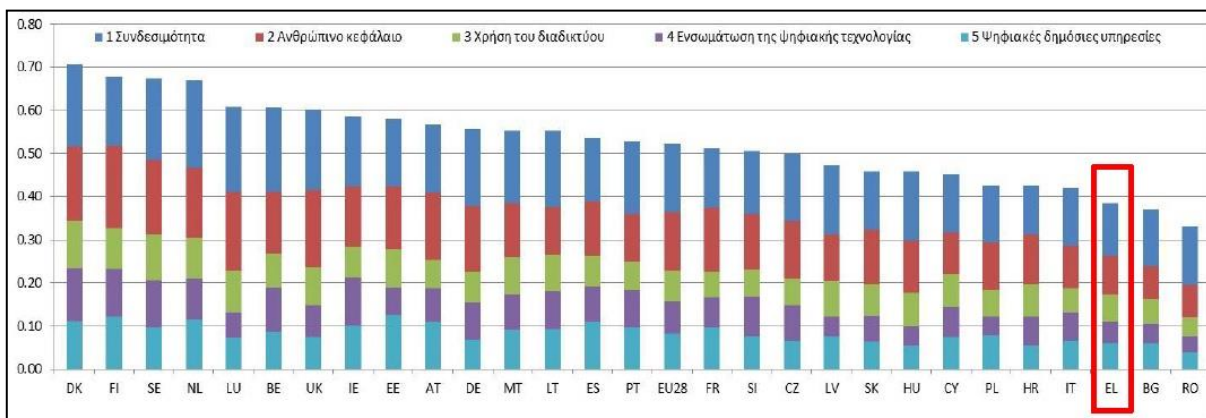
1 Συνδεσιμότητα	Σταθερά ευρυζωνικά δίκτυα, κινητές ευρυζωνικές επικοινωνίες, ταχύτητες και τιμές ευρυζωνικών συνδέσεων
2 Ανθρώπινο κεφάλαιο	Χρήση του διαδικτύου, βασικές και προηγμένες ψηφιακές δεξιότητες
3 Χρήση του διαδικτύου	Χρήση από τους πολίτες του περιεχομένου, των επικοινωνιών και των επιγραμμικών συναλλαγών
4 Ενσωμάτωση της ψηφιακής τεχνολογίας	Ψηφιοποίηση των επιχειρήσεων και ηλεκτρονικό εμπόριο
5 Ψηφιακές δημόσιες υπηρεσίες	Ηλεκτρονική διακυβέρνηση

Πηγή: *Europe's Digital Progress Report 2017*

Σύμφωνα με την Έκθεση Ψηφιακής Προόδου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το έτος 2017 (βλ. Διάγραμμα 3.6) η Δανία, η Φινλανδία, η Σουηδία και η Ολλανδία είναι οι πιο εξελιγμένες τεχνολογικά οικονομίες της ΕΕ και αμέσως μετά έπονται το Λουξεμβούργο, το Βέλγιο, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ιρλανδία.

Στον αντίποδα, η Ρουμανία, η Βουλγαρία, η Ελλάδα και η Ιταλία έχουν τη χαμηλότερη βαθμολογία στον πίνακα κατάταξης DESI.

Διάγραμμα 3.6: Κατάταξη για το 2017 με βάση τον δείκτη DESI

Πηγή: *Europe's Digital Progress Report 2017*

Συγκεκριμένα η Ελλάδα κατατάσσεται 26η στο σύνολο των 28 κρατών μελών της ΕΕ. Συνολικά, όπως φαίνεται στον Πίνακα 3.5 και στα Διαγράμματα 3.7 και 3.8 η Ελλάδα σε σχέση με το 2016 δεν σημείωσε μεγάλη πρόοδο σε σύγκριση με άλλα κράτη μέλη της ΕΕ και ανήκει στην ομάδα των χωρών με χαμηλές επιδόσεις.

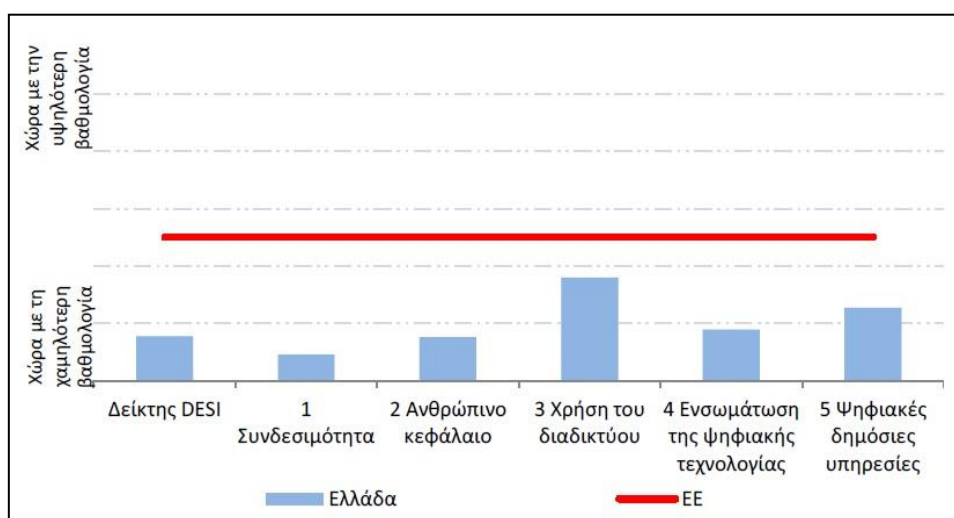
Πίνακας 3.5: Σύγκριση DESI 2016-2017

	Ελλάδα		Ομάδα χωρών	ΕΕ
	κατάταξη	βαθμολογία	βαθμολογία	βαθμολογία
ΔΕΙΚΤΗΣ DESI 2017	26η	0,38	0,41	0,52
ΔΕΙΚΤΗΣ DESI 2016²	26η	0,35	0,38	0,49

Πηγή: Europe's Digital Progress Report 2017

Όσον αφορά τη συνδεσιμότητα, η Ελλάδα παρουσιάζει ευρεία διαθεσιμότητα σταθερών ευρυζωνικών συνδέσεων, αλλά η διείσδυσή τους προχωρεί με αργούς ρυθμούς. Η τιμή παραμένει σχετικά υψηλή και η μετάβαση σε γρήγορες ευρυζωνικές συνδέσεις είναι πιο αργή απ' ό,τι σε άλλα κράτη μέλη της ΕΕ. Από τη θετική πλευρά, οι Έλληνες πολίτες χρησιμοποιούν πιο ενεργά το διαδίκτυο για επιγραμμικό περιεχόμενο και βιντεοκλήσεις. Ωστόσο, το χαμηλό επίπεδο ψηφιακών δεξιοτήτων μπορεί να δράσει ως τροχοπέδη για την περαιτέρω ανάπτυξη της ψηφιακής οικονομίας και κοινωνίας. Όσον αφορά την ενσωμάτωση της ψηφιακής τεχνολογίας, οι εταιρείες χρησιμοποιούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης στα ίδια επίπεδα με τον μέσο όρο της ΕΕ, αλλά δεν χρησιμοποιούν πιο προηγμένη τεχνολογία, όπως υπηρεσίες υπολογιστικού νέφους ή ηλεκτρονικά τιμολόγια.

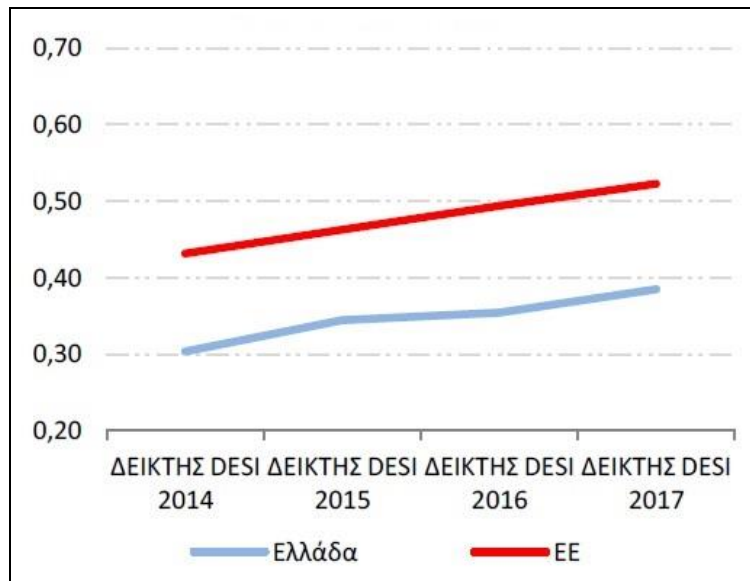
Διάγραμμα 3.7: DESI 2017 - Σχετική επίδοση ανά παράμετρο

Πηγή: Europe's Digital Progress Report 2017

Διάγραμμα 3.8: DESI – Εξέλιξη στο χρόνο

Πηγή: *Europe's Digital Progress Report 2017*

Το 2016, στο πλαίσιο των εκ των προτέρων αιρεσιμοτήτων των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων (ΕΔΕΤ), η ελληνική κυβέρνηση ίδρυσε τον Μάιο Γενική Γραμματεία Ψηφιακής Πολιτικής υπεύθυνη για τη χάραξη πολιτικής, τον σχεδιασμό, τον συνολικό συντονισμό και την παρακολούθηση της υλοποίησης των επενδύσεων ΤΠΕ στη χώρα. Η κίνηση αυτή οδήγησε στη δημιουργία ενός νέου Υπουργείου Ψηφιακής Πολιτικής, Τηλεπικοινωνιών και Ενημέρωσης τον Νοέμβριο. Η Ελλάδα επικαιροποίησε επίσης την Εθνική Ψηφιακή της Στρατηγική, δημιούργησε νέα δομή διακυβέρνησης και ανέπτυξε νέο πλαίσιο δημιουργίας έργων ΤΠΕ. Ως εκ τούτου, η Ελλάδα βρίσκεται σε πολύ πρώιμο στάδιο ως προς την υλοποίηση των επενδύσεων ύψους περίπου ενός δισ. EUR που έχουν σχεδιαστεί για επενδύσεις ΤΠΕ μέσω των ΕΔΕΤ για την περίοδο 2014-2020.

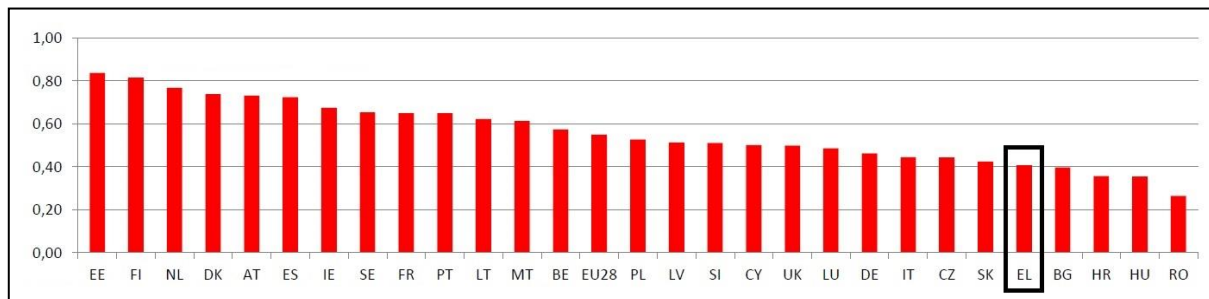
Δείκτης Ψηφιακών Δημόσιων Υπηρεσιών

Ο Δείκτης Ψηφιακών Δημόσιων Υπηρεσιών επηρεάζεται από τέσσερις παράγοντες: το ποσοστό των χρηστών διαδικτύου που έχουν στείλει συμπληρωμένες φόρμες σε έναν δημόσιο φορέα μέσω του ιντερνέτ (δείκτης χρηστών ηλεκτρονικής διακυβέρνησης), το

επίπεδο πολυπλοκότητας των υπηρεσιών ηλεκτρονικής διακυβέρνησης μιας χώρας (ο δείκτης προσυμπληρωμένων εντύπων που μετράει σε τι βαθμό τα γνωστοποιημένα στη δημόσια διοίκηση δεδομένα είναι προσυμπληρωμένα σε φόρμες για τον χρήστη), το επίπεδο ολοκλήρωσης των υπηρεσιών ηλεκτρονικής διακυβέρνησης μιας χώρας (ο δείκτης ηλεκτρονικής ολοκλήρωσης υπηρεσιών, ο οποίος μετράει σε τι βαθμό μπορούν να ολοκληρωθούν ηλεκτρονικά τα βήματα μιας συναλλαγής με το δημόσιο) και η κυβερνητική δέσμευση για ανοιχτά δεδομένα (δείκτης βαθμολογίας ανοιχτών δεδομένων).

Στον επιμέρους Δείκτη Ψηφιακών Δημόσιων Υπηρεσιών, η Εσθονία έχει την υψηλότερη βαθμολογία, ακολουθεί η Φινλανδία, η Ολλανδία και η Δανία. Αντίθετα, η Ρουμανία, η Ουγγαρία και η Κροατία είναι οι ουραγοί στην κατάταξη των 28 χωρών (βλ. Διάγραμμα 3.9).

Διάγραμμα 3.9: Δείκτης Ψηφιακών Δημόσιων Υπηρεσιών ανά χώρα

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Όπως στον συνολικό δείκτη DESI έτσι και στον επιμέρους Δείκτη Ψηφιακών Δημόσιων Υπηρεσιών παρατηρούμε ότι η χώρα μας ενώ έχει κάνει βήματα προόδου βρίσκεται σε πολύ χαμηλή κατάταξη και συγκεκριμένα στην 24^η θέση (βλ. Πίνακας 3.6), έχοντας πέσει 2 θέσεις από την αντίστοιχη περσινή έκθεση.

Πίνακας 3.6: Δείκτης Ψηφιακών Δημόσιων Υπηρεσιών

	Ελλάδα		Ομάδα χωρών βαθμολογία	ΕΕ βαθμολογία
	κατάταξη	βαθμολογία		
ΔΕΙΚΤΗΣ DESI 2017	24η	0,41	0,43	0,55
ΔΕΙΚΤΗΣ DESI 2016	22η	0,35	0,42	0,51

Πηγή: Europe's Digital Progress Report 2017

Αναλυτικά όπως περιγράφεται στον Πίνακα 3.7, η Ελλάδα στον τομέα των ψηφιακών δημόσιων υπηρεσιών, το ποσοστό των χρηστών του διαδικτύου που έχουν υποβάλει ή λάβει συμπληρωμένα έντυπα από τη δημόσια διοίκηση μέσω διαδικτύου είναι πάνω από τον μέσο όρο της ΕΕ (38 %). Επίσης έχουμε σημειώσει πρόοδο στην παροχή ανοιχτών δεδομένων (73 %), ξεπερνώντας πλέον αρκετά τον μέσο όρο της ΕΕ (56 %). Παρ' όλα αυτά, από την άποψη της προσφοράς, η Ελλάδα έχει χαμηλές επιδόσεις στην παροχή ηλεκτρονικών δημόσιων υπηρεσιών: μόνο 5/100 έντυπα προσυμπληρώνονται, ενώ ο μέσος όρος της ΕΕ είναι 49/100. Και τέλος συγκριτικά με την ΕΕ, παρέχουμε λιγότερες υπηρεσίες που μπορούν να ολοκληρωθούν εξ ολοκλήρου διαδικτυακά.

Πίνακας 3.7: Δείκτες Ψηφιακών Δημόσιων Υπηρεσιών

	Ελλάδα				ΕΕ ΔΕΙΚΤΗΣ DESI 2017 ποσοστό	
	ΔΕΙΚΤΗΣ DESI 2017		ΔΕΙΚΤΗΣ DESI 2016			
	ποσοστό	κατάταξη	ποσοστό	κατάταξη		
5α1 Χρήστες ηλεκτρονικής διακυβέρνησης % των χρηστών του διαδικτύου (τον τελευταίο χρόνο)	38 %	↑	14η	37 %	12η	34 %
5α2 Προσυμπληρωμένα έντυπα Βαθμολογία (0 έως 100)	5	↓	28η	8	27η	49
5α3 Διαδικτυακή ολοκλήρωση παροχής υπηρεσιών Βαθμολογία (0 έως 100)	63	↑	25η	54	27η	82
5α4 Ανοιχτά δεδομένα % της μέγιστης βαθμολογίας	73 %	↑	10η	63 %	6η	59 %

Πηγή: Europe's Digital Progress Report 2017

Έχουν πραγματοποιηθεί ενέργειες για την αύξηση της διαφάνειας στις δημόσιες υπηρεσίες και την αύξηση της πρόσβασης όλων των πολιτών στη διακυβέρνηση. Έχει τεθεί σε λειτουργία σειρά διαδικτυακών πυλών ηλεκτρονικής διακυβέρνησης. Συγκεκριμένα, η κυβερνητική πύλη δημόσιας διοίκησης ΕΡΜΗΣ έχει ως στόχο την ενημέρωση πολιτών και επιχειρήσεων και την ασφαλή χρήση των υπηρεσιών ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, με τη βοήθεια ψηφιακών πιστοποιητικών. Το νέο σύστημα πιστοποίησης που βρίσκεται στο στάδιο της προετοιμασίας θα επιτρέπει στους χρήστες, τους πολίτες ή τις επιχειρήσεις να υποβάλλουν αιτήματα στην πύλη με τη χρήση ηλεκτρονικής υπογραφής. Έτσι, διασφαλίζονται η ασφάλεια, η εγκυρότητα και η νομιμότητα των ψηφιακών συναλλαγών.

Η συνέχιση της προσπάθειας εκσυγχρονισμού της δημόσιας διοίκησης με τη χρήση ΤΠΕ θα μπορούσε να είναι ιδιαίτερα επωφελής αυξάνοντας την εμπιστοσύνη των πολιτών και τη λογοδοσία. Η στρατηγική ηλεκτρονικής διακυβέρνησης της Ελλάδας φαίνεται να είναι ολοκληρωμένη και ανοίγει το δρόμο για τον σχεδιασμό αποτελεσματικών ηλεκτρονικών υπηρεσιών και εργαλείων που θα αυξήσουν τη διαφάνεια και την αποδοτικότητα. Η Ελλάδα θα μπορούσε να επωφεληθεί από περαιτέρω ευθυγράμμιση με τις προτεραιότητες πολιτικής και τις αρχές στις οποίες βασίζεται το σχέδιο δράσης της ΕΕ για την ηλεκτρονική διακυβέρνηση 2016-2020, για παράδειγμα μέσω της διασύνδεσης ψηφιακών μητρώων υψηλής ποιότητας που θα έδιναν επίσης ώθηση στη χρήση προσυμπληρωμένων εντύπων.

Σε κάθε περίπτωση, στο πλαίσιο της αναθεωρημένης ψηφιακής στρατηγικής της, η ελληνική κυβέρνηση προτίθεται να επικαιροποιήσει τη στρατηγική της για την ηλεκτρονική διακυβέρνηση έως το τέλος του πρώτου εξαμήνου του 2017.

3.8 Case study: Εσθονία

«Δεν μπορείς να δωροδοκήσεις έναν ηλεκτρονικό υπολογιστή»: Η «ατάκα» αυτή είναι η αγαπημένη φράση του απερχόμενου Προέδρου της Εσθονίας, Toomas Hendrik Ilves, ο οποίος συμπληρώνει δέκα χρόνια (2 θητείες) στην προεδρία της χώρας. Με αυτό το αξίωμα, η χώρα έχει ουσιαστικά καταργήσει την προσωπική επαφή του πολίτη με τους δημοσίους υπαλλήλους και κατά συνέπεια τη δυνατότητα «συναλλαγής». Την τελευταία δεκαετία υπήρξε ραγδαία εξάπλωση όλων των ηλεκτρονικών υπηρεσιών προς τους πολίτες. Έτσι, η Εσθονία πέτυχε τη σχεδόν απόλυτη ψηφιακή εξυπηρέτηση του πολίτη. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της πετυχημένης ψηφιακής ολοκλήρωσης της χώρας αποτελεί το γεγονός ότι μόνο σε τρεις περιπτώσεις απαιτείται η φυσική παρουσία του πολίτη: για να παντρευτεί, για να πάρει διαζύγιο και στην αγοραπωλησία ακίνητης περιουσίας. Όλες οι υπόλοιπες δραστηριότητες γίνονται από το σπίτι ή τη δουλειά μέσω Internet.

Αν και η Εσθονία αποτελεί μια από τις μικρότερες ευρωπαϊκές χώρες⁵, στον χώρο ΤΠΕ (Τεχνολογίας Πληροφορικής και Επικοινωνιών) δραστηριοποιούνται 3.193 εταιρίες, οι οποίες απασχολούν 48.970 υπαλλήλους, δηλαδή το 9,3% της απασχόλησης. Ο συνολικός τζίρος των εταιριών είναι 3,689 δισεκατομμύρια ευρώ, ποσό που αντιστοιχεί στο 6,8% του ΑΕΠ και στο 14,2% των συνολικών εξαγωγών της χώρας. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι υπηρεσίες και τα προϊόντα τους στον χώρο των ΤΠΕ εξάγονται σε 123 χώρες.

Αυτές όλες οι εταιρίες είναι η κινητήριος δύναμη για την ανάπτυξη της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης. Το κράτος σχεδιάζει και ο ιδιωτικός τομέας υλοποιεί (outsourcing the development). Σε ορισμένες περιπτώσεις ο ιδιωτικός τομέας λειτουργεί και τις εφαρμογές (outsourcing the operations).

Καταλύτης για την ηλεκτρονική διακυβέρνηση στην Εσθονία αποτέλεσε το Εθνικό Σύστημα Ταυτοτήτων (National ID Card System). Το Εθνικό Σύστημα Ταυτοτήτων, το οποίο θεωρείται από τα πλέον προηγμένα σε όλο τον κόσμο, βασίζεται σε μια κάρτα σε μέγεθος πιστωτικής κάρτας, η οποία περιλαμβάνει και chip για την αποθήκευση βιομετρικών στοιχείων. Η κάρτα αυτή είναι κάτι πολύ περισσότερο από μια ταυτότητα. Είναι ουσιαστικά το «κλειδί» για όλες τις ηλεκτρονικές υπηρεσίες που έχουν οι πολίτες στη διάθεσή τους. Και ενώ δεν είναι υποχρεωτική η κάρτα, εντούτοις κανένας δεν μπορεί να λειτουργήσει χωρίς αυτήν και γι' αυτό τον λόγο την αποκτούν όλοι οι πολίτες. Το chip της κάρτας περιέχει

---

⁵ 1,3 εκατ. κάτοικοι.

κρυπτογραφημένα αρχεία με πολύ υψηλό βαθμό κρυπτογράφησης (2048-bit) και ουσιαστικά επιτρέπει την απόλυτη ταυτοπροσωπία του κατόχου σε ένα ηλεκτρονικό περιβάλλον, όπου οι περισσότερες δραστηριότητες γίνονται από μακριά και χωρίς τη φυσική παρουσία του. Ιδού μερικά παραδείγματα για τη χρήση της κάρτας: Ως εθνική ταυτότητα και ταξιδιωτικό έγγραφο για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ως κάρτα υγείας και κοινωνικής ασφάλισης. Ως αποδεικτικό στοιχείο ταυτοπροσωπίας για τις τραπεζικές συναλλαγές. Ως προπληρωμένο εισιτήριο στα μέσα μαζικής συγκοινωνίας στις πόλεις Ταλίν και Τάρτου. Ως πιστοποιητικό για την ψηφιακή υπογραφή.⁶ Ως ταυτότητα ψηφοφόρου για την ψηφοφορία μέσω πληροφοριών, προκειμένου ο πολίτης να δει τα στοιχεία που τον αφορούν, όπως τα ιατρικά αρχεία του, οι φορολογικές δηλώσεις του κ.ά. Τέλος, με την κάρτα αυτή ο πολίτης πάει σε οποιοδήποτε φαρμακείο για να παραλάβει τη συνταγή που του έδωσε ο γιατρός του ηλεκτρονικά.

Μια από τις πλέον πρόσφατες υπηρεσίες που παρέχονται στην Εσθονία είναι η υπηρεσία e-Residency, η οποία επιτρέπει σε ξένους υπηκόους με δραστηριότητα στη χώρα να κάνουν τις περισσότερες δουλειές τους από τον τόπο διαμονής τους, χωρίς να χρειάζεται να ταξιδεύουν στην Εσθονία (Δρυμιώτης, 2016). Η εν λόγω υπηρεσία είναι υπό τη μορφή κάρτας, η οποία εκδίδεται ύστερα από αίτηση του ενδιαφερομένου (μπορούν να την εκδίδουν και οι κατά τόπους πρεσβείες για να μη χρειάζεται καμία μετακίνηση). Δύο από τις βασικότερες λειτουργίες της είναι η ηλεκτρονική υπογραφή εγγράφων χωρίς τη φυσική παρουσία του πολίτη και η δημιουργία (register) μιας εταιρείας online. Είναι αξιοσημείωτο ότι μέσα στο 2015 έχουν αποκτήσει την ιδιότητα του e-Resident περισσότεροι από 10.000 άνθρωποι, μεταξύ των οποίων και 150 Έλληνες.

Σε αυτό το σημείο θα αναφέρουμε δυο ενδεικτικά παραδείγματα από την καθημερινή λειτουργία της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης στη χώρα. Το πρώτο παράδειγμα αφορά τη διαδικασία ανανέωσης διπλώματος οδήγησης. Τρεις μήνες πριν από τη λήξη του διπλώματος, ο Εσθονός ειδοποιείται μέσω e-mail⁷ ότι το δίπλωμά του λήγει την τάδε ημερομηνία και αν θέλει να ανανεωθεί, πρέπει να κάνει τις συνηθισμένες ενέργειες, μεταξύ των οποίων και η βεβαίωση από γιατρό. Αφού ολοκληρωθεί η ιατρική εξέταση ο γιατρός ενημερώνει ηλεκτρονικά την υπηρεσία για τη δυνατότητα του πολίτη να οδηγή. Όλες οι διατυπώσεις και διαδικασίες ολοκληρώνονται ηλεκτρονικά χωρίς την τύπωση χαρτιού, όπως και ηλεκτρονικά

---

⁶ Η καθολική χρήση της ψηφιακής υπογραφής έχει εξοικονομήσει στο κράτος το 2% του ΑΕΠ.

⁷ Όλοι οι Εσθονοί που έχουν ταυτότητα έχουν και ένα e-mail με τον μοναδικό αριθμό του ταυτότητάς τους· η ταυτότητα είναι υποχρεωτική για όσους συμπληρώνουν το 15ο έτος και προαιρετική για τους λοιπούς.

γίνονται οι πληρωμές των παραβόλων. Ο πολίτης δεν προσέρχεται σε καμία δημόσια υπηρεσία και το δίπλωμα αποστέλλεται κατευθείαν σπίτι του. Το δεύτερο παράδειγμα αφορά την ηλεκτρονική συνταγογράφηση. Ο γιατρός μετά την εξέταση και εφόσον απαιτείται συνταγή, με μοναδικό στοιχείο την ηλεκτρονική ταυτότητα του ασθενούς, συντάσσει στον υπολογιστή τη συνταγή, χωρίς να τυπωθεί κανένα χαρτί. Ο ασθενής εν συνεχεία μπορεί να πάει σε οποιοδήποτε φαρμακείο της Εσθονίας και με την ταυτότητά του θα πάρει τα φάρμακά του χωρίς να τυπωθεί και πάλι κανένα χαρτί.

Κεφάλαιο 4^ο: Διαφθορά

4.1 Ορισμός

Ως Διαφθορά στη Δημόσια Διοίκηση, θα ορίσουμε την παράνομη πράξη η οποία συντελεί κατάχρηση εξουσίας και προέρχεται από τους δημόσιους λειτουργούς, με το συνηθέστερο, να έγκειται σε ενέργειες κατά τεκμήριο μυστικές, με απώτερο σκοπό την απόκτηση παράνομης ιδιωτικής περιουσίας. Η Διαφθορά έχει αποδέκτες τους ίδιους τους πολίτες, ή/και το κράτος, στις περισσότερες δε περιπτώσεις, αποβαίνει σε απώλεια Δημοσίων Εσόδων.

Το φαινόμενο της διαφθοράς δεν είναι ένα σύγχρονο, καθώς ήταν γνωστό και στην αρχαιότητα. Από τα πρώτα μάλιστα στάδια του ανθρώπινου πολιτισμού αναγνωριζόταν ότι όποιος είναι σε θέση που ασκεί δημόσια εξουσία, δελεάζεται να χρησιμοποιήσει τη δημόσια θέση του για προσωπικό όφελος (Caiden, Dwivedi and Jabbra, 2001).

Ορισμός: Η κατάσταση στην οποία χρησιμοποιούνται αθέμιτα μέσα, με σκοπό την παραβίαση των νόμων (με δωροδοκίες, εξυπηρετήσεις, προσφορές κ.λ.π.) για ιδιωτικό όφελος (Tanzi and Davoodi, 2001).

Κατά τον Kaufmann (2005) η έννοια της διαφθοράς ορίζεται ως η ιδιωτικοποίηση της δημόσιας πολιτικής (privatization of public policy) δηλαδή η επιρροή στην άσκηση δημόσιας πολιτικής υπέρ ιδιωτικών συμφερόντων και εις βάρος του συνόλου. Η διαφθορά μπορεί να αφορά τον δημόσιο τομέα, τον ιδιωτικό τομέα, ή και τους δύο τομείς.

Ως διαφθορά του δημόσιου τομέα ορίζεται η κατάχρηση δημόσιας εξουσίας για ιδιωτικό όφελος (Tanzi and Davoodi, 2001). Η «διαφθορά» αναφέρεται στην εξασφάλιση διάφορων ρυθμίσεων, στην προνομιακή πρόσβαση σε δημόσια αγαθά και υπηρεσίες, στη χαριστική εξασφάλιση δημόσιων προμηθειών και συμβάσεων, σε παράνομες προσλήψεις στο δημόσιο, στη δωροδοκία-χρηματισμό, κατάχρηση υπεξαίρεση χρημάτων από δημόσιους λειτουργούς, κλπ.

Η διαφθορά δεν συνδέεται αναγκαστικά με ατομικό όφελος, αφού σε πολλές περιπτώσεις οι ωφελούμενοι είναι η οικογένεια, οι φίλοι, το πολιτικό κόμμα κ.α.. Σε πολλές μάλιστα χώρες, ορισμένες από τις προσόδους της διαφθοράς διαθέτονται για τη χρηματοδότηση πολιτικών κομμάτων (Tanzi and Davoodi, 2001). Ανάλογα με τη θέση του δημόσιου λειτουργού που εμπλέκεται στη διαφθορά, αυτή μπορεί να διακριθεί σε «πολιτική» και «γραφειοκρατική». Η πολιτική διαφθορά λαμβάνει χώρα στα ανώτατα επίπεδα των πολιτικών αρχών (πχ. αρχηγοί κρατών, υπουργοί, ανώτατοι κρατικοί λειτουργοί), ενώ η γραφειοκρατική διαφθορά γίνεται από τη δημόσια διοίκηση κατά τη φάση της καθημερινής

παροχής υπηρεσιών (πχ. νοσοκομεία, τελωνεία, εφορίες κλπ).

Τα τελευταία χρόνια, ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει αποκτήσει η αποκάλυψη «κακών πρακτικών» από μεγάλες ιδιωτικές εταιρίες, που έχει σχέση με τη διαφάνεια των στοιχείων τους, τη δημοσίευση ψευδών λογιστικών καταστάσεων, την εξαπάτηση μικρομετόχων κλπ. Το φαινόμενο αυτό μπορεί να οριστεί ως διαφθορά «αποκλειστικά» του ιδιωτικού τομέα, η οποία όμως είναι δύσκολο να μετρηθεί, ενώ ακόμη δεν υπάρχουν δείκτες που να κάνουν διεθνείς συγκρίσεις (Βαβούρας, Μανωλάς και Συρμαλή, 2011).

Η διαφθορά είναι μια κοινωνική ασθένεια που προέρχεται από την κοινωνική αδικία, η οποία μαστίζει πολλές αναπτυσσόμενες χώρες σήμερα. Έχει πολύπλευρη έννοια, καθώς υπάρχουν κοινωνίες και οικονομικά και πολιτικά συστήματα που αγκαλιάζουν υπό την ευρεία έννοια τη δωροδοκία και υπό στενή νομική έννοια τη διαφθορά (Holmes, 2006).

Ένας πολύ γνωστός ορισμός της διαφθοράς είναι αυτός που δίνει η Παγκόσμια Τράπεζα, η οποία θεωρεί ότι διαφθορά είναι η κατάχρηση της δημόσιας περιουσίας για προσωπικό όφελος (Johannsen and Pedersen, 2012). Η Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2014), σύμφωνα με τις διεθνείς νομικές πράξεις, προσδιορίζει ότι η διαφθορά με την ευρεία έννοια, θεωρείται κάθε «κατάχρηση εξουσίας για ιδιωτικό όφελος».

Για τον καθορισμό της διαφθοράς θα πρέπει να λάβουμε υπόψη μας ότι η διαφθορά είναι ίδια ανεξάρτητα από τα επίπεδα, τη μορφή, τις συνέπειες και το μέγεθος και, επομένως, πρέπει να αντιμετωπιστεί με τον ίδιο τρόπο. Όλες οι μορφές της διαφθοράς έχουν βάση την πιθανή σύγκρουση μεταξύ των επαγγελματικών και προσωπικών συμφερόντων και των αξιών του ατόμου (Johannsen and Pedersen, 2012).

Σύμφωνα με το άρθρο 2 της Ευρωπαϊκής Αστικής Σύμβασης κατά της διαφθοράς και το νόμο 2957/2001 (Κύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για θέματα Αστικού Δικαίου περί διαφθοράς), διαφθορά είναι κάθε επιδίωξη, προσφορά, παροχή ή αποδοχή, ευθέως ή πλαγίως, μίας παράνομης προμήθειας ή άλλου μη οφειλόμενου οφέλους, η οποία επηρεάζει την ομαλή άσκηση ενός λειτουργήματος ή την αναμενόμενη συμπεριφορά εκείνου που ωφελείται την παράνομη προμήθεια ή το μη οφειλόμενο όφελος ή την υπόσχεση ενός τέτοιου μη οφειλόμενου οφέλους.

Σύμφωνα με το άρθρο 2§1 του Συντάγματος της Ελλάδας, το οποίο αναφέρει ότι: «ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας»⁸, η διαφθορά λειτουργεί σε βάρος του σεβασμού και της προστασίας της αξίας του ανθρώπου.

---

⁸ <http://www.hellenicparliament.gr>

4.2 Είδη διαφθοράς

Το φαινόμενο της διαφθοράς έχει πολλές μορφές, όπως η πολιτική εξουσία, οικονομική και επιχειρηματική επιτυχία, ο προσωπικός πλουτισμός εις βάρος του δημοσίου, ο καιροσκοπισμός κ.λ.π. και αντανακλά τη δυσλειτουργία μίας ορθολογικής γραφειοκρατίας, που ενεργεί ενάντια με τους κανόνες δημοσίου συμφέροντος (Vargas-Hernandez, 2012).

Η διαφθορά μπορεί να είναι ενεργητική ή παθητική, ανάλογα με το πρόσωπο που έχει την εξουσία λήψης αποφάσεων ή για τους οποίους ζητείται. Επίσης, μπορεί να είναι ιδιωτική μεταξύ συγκεκριμένων ατόμων ή να λαμβάνει χώρα στη δημόσια σφαίρα της πολιτικής και της δημόσιας διοίκησης. Έτσι, μία βασική κατηγοριοποίηση ταξινομεί τη διαφθορά σε πολιτική, οικονομική και σε διαφθορά δημόσιας διοίκησης.

Μερικά παραδείγματα των μορφών διαφθοράς είναι η δωροδοκία, η συμπαιγνία, η υπεξαίρεση δημοσίου χρήματος και η κλοπή, η απάτη, ο εκβιασμός, η κατάχρηση εξουσίας, η ευνοιοκρατία, οι πελατειακές σχέσεις, η πώληση κρατικών περιουσιακών στοιχείων από δημόσιους αξιωματούχους, κ.λ.π. (Kaufmann et al., 2002). Θα μπορούσαμε να διακρίνουμε τη διαφθορά με βάσει τους τομείς που εμφανίζεται σε:

- Οικονομική και Κοινωνική Διαφθορά

Κοινωνική διαφθορά είναι η μορφή διαφθοράς που αναφέρεται σε μια χάρη ή διευκόλυνση ή εξυπηρέτηση, όχι απαραίτητα παράνομη αλλά γίνεται με την προσδοκία της ανταπόδοσης. Η οικονομική διαφθορά είναι αυτή που προκύπτει από παράνομο οικονομικό όφελος και είναι η πιο συνηθισμένη μορφή διαφθοράς. Μια άλλη έννοια της οικονομικής διαφθοράς είναι ο οικονομικός εκμαυλισμός και η δωροδοκία και ευνοείται όταν κάποιος προβαίνει σε οικονομικές συναλλαγές χωρίς να έχει τις απαιτούμενες νόμιμες προϋποθέσεις.

Η οικονομική διαφθορά, η οποία έχει απασχολήσει τους διεθνείς, ευρωπαϊκούς και εθνικούς οργανισμούς καταπολέμησης της διαφθοράς και η ύπαρξή της νοθεύει τις κοινωνικές αξίες και την οικονομική ανάπτυξη, έχει ως συνέπεια την απώλεια εισοδήματος για το κύριο πρόσωπο (το κράτος, τον καταναλωτή, ενός δημόσιου οργανισμού, μίας επιχείρησης κ.λ.π.) (Mauro, 2002).

- Ιδιωτική, Δημόσια Διαφθορά

Ιδιωτική διαφθορά επεκτείνεται στον παράνομο χρηματισμό των ιδιωτών, όπως συναλλαγές που πραγματοποιούνται από στελέχη μεγάλων ή μικρών επιχειρήσεων, ανώνυμων εταιρειών, πολυεθνικών, από ελεύθερους επαγγελματίες που σκοπό έχουν

την προώθηση των προσωπικών τους συμφερόντων. Δημόσια διαφθορά είναι η διαφθορά αυτή κατά την οποία ένας δημόσιος λειτουργός εκλεγμένος ή διορισμένος χρησιμοποιεί την εξουσία του αντιδεοντολογικά και παράνομα με σκοπό τα προσωπικά του συμφέροντα.

- Πολιτική διαφθορά

Η πολιτική διαφθορά αναφέρεται στην κατάχρηση της εξουσίας από τους πολιτικούς και στον επηρεασμό της πολιτικής διαδικασίας και εμφανίζεται με διάφορες μορφές όπως δωροδοκία, εκβιασμός, νεποτισμός, υπεξαίρεση χρημάτων, δωροληψία και κατάχρηση. Υπάρχει πολιτική διαφθορά, όταν οι συμπεριφορές αποκλίνουν από τις αρχές και τις ηθικές αξίες που καθοδηγούν τις πολιτικές, με απώτερο σκοπό τα ιδιωτικά συμφέροντα να εκτοπίζουν τα δημόσια και τα κοινά συμφέροντα. Η πολιτική διαφθορά λαμβάνει χώρα στα ανώτατα επίπεδα των πολιτικών αρχών (π.χ. αρχηγοί κρατών, υπουργοί, ανώτατοι κρατικοί λειτουργοί) (Holmes, 2006).

Στην πολιτική φιλοσοφία, διαφθορά ορίζεται ως ο εκφυλισμός των πολιτικών θεσμών και η παραποίηση των αρχών που αποτελούν τα θεμέλια του δημοκρατικού πολιτεύματος (Λάζος, 2005).

Στην Ελλάδα, το νομοθετικό και λειτουργικό πλαίσιο για τη χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων και των προεκλογικών εκστρατειών εξακολουθεί να μην είναι ανεπτυγμένο. Η ειδική έρευνα του Ευρωβαρομέτρου του έτους 2013 σχετικά με τη διαφθορά δείχνει ότι το 86 % των Ελλήνων πολιτών (το υψηλότερο ποσοστό στην ΕΕ), θεωρούν ότι δεν υπάρχει επαρκής διαφάνεια και εποπτεία της χρηματοδότησης των κομμάτων (μέσος όρος ΕΕ: 67%). Επιπλέον, η χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων στην Ελλάδα έχει συνδεθεί με την πάροδο του χρόνου με διάφορες καταγγελίες για διαφθορά ή παράνομη χρηματοδότηση⁹.

- Δωροδοκία

Η δωροδοκία είναι η πιο διαδεδομένη μορφή διαφθοράς για την παροχή κάποιας μορφής οφέλους από κάποια δράση ή απόφαση εκ μέρους του δικαιούχου ή του εντολέα. Παρέχει κίνητρα για την γρήγορη διεκπεραίωση υποθέσεων και την αποφυγή γραφειοκρατίας. Για παράδειγμα, ένας δημόσιος υπάλληλος δωροδοκείται για να προσφέρει μία υπηρεσία σε πολύ γρηγορότερο χρονικό διάστημα και έτσι προβαίνει σε παράνομη συναλλαγή. Η δωροδοκία είναι αμφίπλευρη, καθώς αφορά και το άτομο που την απαιτεί, αλλά και το

---

⁹ http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/anti-corruption-report/docs/2014_acr_greece_chapter_el

πρόσωπο που την προσφέρει. Τα οφέλη είναι ποικίλα, από χρήματα ή άλλα τιμαλφή σε λιγότερο απτά, δηλαδή όπως εσωτερικές πληροφορίες ή απασχόληση (Berkman et al., 2008).

Η δωροδοκία μπορεί να είναι ενεργητική ή παθητική και να αφορά συναλλαγή με το δημόσιο ή τον επιχειρηματικό τομέα. Κάθε τύπος δωροδοκίας έχει διαφορετικές επιπτώσεις ανάλογα με το επίπεδο που γίνεται η συναλλαγή. Οι συναλλασσόμενοι μπορεί να έχουν στόχο την επιβολή ή τη διατήρηση πολιτικών οικογενειών και κομμάτων, τη χρηματική δωροδοκία για ένα συγκεκριμένο σκοπό που μπορεί να επηρεάσει αρνητικά μελλοντικές αποφάσεις, την εκχώρηση δικαιωμάτων δημοσίου συμφέροντος ή απλώς μία εξυπηρέτηση μιας καθημερινής συναλλαγής (David-Barrett, 2014).

Σε πολλά κράτη, η δωροδοκία αποτελεί ένα συνηθισμένο χαρακτηριστικό ιδίωμα όταν υπάρχει διεφθαρμένη ή «αδύνατη» πολιτική εξουσία ή γίνεται ένα αναπόσπαστο μέρος της συνηθισμένης επιχειρηματικής δραστηριότητας όπου εταιρείες δωροδοκούν γραφειοκράτες για τη γρήγορη διεκπεραίωση των υποθέσεών τους. Πολλές φορές μάλιστα αποτελεί μέρος μιας συνεχιζόμενης επαγγελματικής ή πολιτικής σχέσης.

Το φαινόμενο της δωροδοκίας σε παγκόσμιο επίπεδο δεν περιλαμβάνει την υπεξαίρεση δημοσίου χρήματος από κρατικούς και τοπικούς προϋπολογισμούς ή από κλοπή ή κατάχρηση των περιουσιακών στοιχείων του δημοσίου, διότι δεν έχουν διεξαχθεί έρευνες με το συγκεκριμένο θέμα (Mauro, 2002).

- Συμπαιγνία

Συμπαιγνία υπάρχει, όταν γίνονται διεφθαρμένες πολιτικές, επιχειρηματικές ή κοινωνικές συμπράξεις που έχουν στόχο τη διαχείριση πληροφοριών σε βάρος μιας οικονομικής, κοινωνικής ή πολιτικής μονάδας. Έτσι, μία συμπαιγνία μεταξύ δύο μερών Α και Β, μπορεί να μετατρέψει μια μη διαπραγματεύσιμη συμβατική κατάσταση, όπως είναι οι συνθήκες ασφαλείας, σε εμπορεύσιμη, δηλαδή να τροποποιηθεί προς όφελος του ιδίων ή τρίτων. Κατά τη διεξαγωγή της συμπαιγνίας, τα εμπλεκόμενα άτομα αποφεύγουν τους επίσημους κανονισμούς ή κυρώσεις με δωροδοκίες στους υπαλλήλους. Όμως, οι συμβατικές συμπαιγνίες έχουν σαν αποτέλεσμα, οι πολίτες – καταναλωτές να υφίστανται μια οικονομική, πολιτική ή ψυχική πίεση λόγω της έλλειψης προστασίας των συμφερόντων τους (Mishra, 2006).

- Υπεξαίρεση

Μορφές της υπεξαίρεσης είναι η κατάχρηση και η κλοπή, κατά τις οποίες υπάρχει η διαδικασία της παράνομης λήψης χρημάτων, ιδιοκτησιών ή άλλων τιμαλφή για

προσωπικό όφελος. Το φαινόμενο της υπεξαίρεσης λαμβάνει χώρα συχνά μεταξύ υπεργολάβων, οι οποίοι αναλαμβάνουν την εκτέλεση ορισμένων υπηρεσιών (Kaufmann et al., 2002). Επίσης, υπεξαίρεση υπάρχει όταν δημόσιοι ή ιδιωτικοί υπάλληλοι καταχρώνται χρήματα από τον προϋπολογισμό για τη χρηματοδότηση ενός έργου. Όμως, η κατάχρηση και η κλοπή συνεπάγεται την αφαίρεση της περιουσίας από κάποιο τρίτο πρόσωπο, το οποίο πολλές φορές είναι ο ίδιος ο κρατικός τομέας.

Η υπεξαίρεση, παρόλο που αποτελεί μία πολύ σοβαρή μορφή απάτης, ο εμπλουτισμός από υπεργολαβίες, η ευνοιοκρατία, ο νεποτισμός κ.ά., δεν υπάρχει διεθνή βιβλιογραφία που να εκτιμά την παγκόσμια έκταση της υπεξαίρεσης του δημοσίου τομέα στους κεντρικούς και τους τοπικούς προϋπολογισμούς (Μπέσιλα-Μακρίδη, 2006).

- Κατάχρηση

Η κατάχρηση παρατηρείται κυρίως στην διοικητική δομή του συστήματος, όπου κρατικοί φορείς καταχρώνται τα δικαιώματα των πολιτών για προσωπικά τους οφέλη και τη συνενοχή των εταίρων τους. Έτσι, παρατηρείται το φαινόμενο κάποιοι πολιτικοί και δημόσιοι υπάλληλοι να καταχρώνται την πολιτική τους δύναμη και να λαμβάνουν, παράνομα, κυρίως χρηματικά ποσά, για μισθώματα φυσικών πόρων σε διάφορους τομείς όπως, για παράδειγμα, στον τομέα της εξόρυξης (Ράικος, 2006).

Σε ορισμένες κοινωνίες, η κατάχρηση έχει γίνει κανόνας. Επανελημμένα παρατηρούμε στην παγκόσμια ιστορία παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που συνδέονται με την οικονομική εκμετάλλευση, με απολυταρχικά κυρίως καθεστώτα, με την υποστήριξη ξένων δυνάμεων. Η ιστορία των αποικιακών κοινωνιών, κατά τους τελευταίους αιώνες, προσφέρει άφθονα παραδείγματα για το πώς η ανήθικη εκμετάλλευση, κυρίως των φυσικών πόρων, μπορεί να οδηγήσει σε παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και, έχει αποδειχθεί πως η διαφθορά και η κακή διαχείριση των φυσικών πόρων μπορεί να υπονομεύσει την ανάπτυξη μιας χώρας και ως εκ τούτου τα κοινωνικά και οικονομικά δικαιώματα των πολιτών τους. Τα κυβερνητικά στελέχη, τα οποία είναι οι δράστες των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, θωρακίζονται με την ατιμωρησία του κράτους και αποκτούν κέρδη σε βάρος του συνολικού πληθυσμού.

Είναι εντυπωσιακή η ολοκληρωμένη και συστηματική κατάχρηση εξουσίας και δύναμης σε παγκόσμιο επίπεδο με διεθνείς νόμους, πρότυπα και προδιαγραφές σε όλες τις πτυχές της σε εθνικό επίπεδο. Αυτές οι καταχρήσεις της εξουσίας σχετίζονται με πολύπλοκους κανόνες λήψης αποφάσεων, οι οποίοι είναι ικανοί να εξουδετερώσουν την αποτελεσματικότητα των θεσμοθετημένων νόμων.

Οι καταχρήσεις των φυσικών δημόσιων πόρων, η δήμευση περιουσιακών στοιχείων και η

κατάπτωση από τις κυβερνήσεις των υπηρεσιών επιβολής του νόμου και των πολιτικών διορισμών είναι τόσο έκδηλες, ώστε τα περιουσιακά στοιχεία πωλούνται με πλαστά στοιχεία σε συγγενείς και φίλους των επιφανών πολιτικών, κ.λ.π. «σε τιμές ευκαιρίας» (Treisman, 2000).

Μορφές της κατάχρησης της εξουσίας είναι η πελατειακή σχέση, ο νεποτισμός και η χρηματοδότηση των δικτύων της ευνοιοκρατίας, οι οποίες δημιουργούν παραβατικότητα των κανόνων από τα καθιερωμένα πρότυπα συμπεριφοράς.

Σε ορισμένες χώρες, οι φορείς του δημόσιου τομέα βασίζονται σε ιστορικές οικογένειες και στο νεποτισμό, αυξάνοντας τις δημόσιες υπηρεσίες με διορισμούς υπεράριθμων ατόμων, με αποτέλεσμα μία αναποτελεσματική δημόσια διοίκηση (Dong and Torgler, 2013). Άλλες μορφές της διαφθοράς είναι η πελατειακή σχέση, όπου ανταλλάσσονται ψήφοι για τις διευθυντικές αποφάσεις που σχετίζονται με ιδιωτικά και συλλογικά αγαθά, κυρίως για εργολαβίες δρόμων, σχολείων κλπ, σε εθνική βάση (Treisman, 2000). Αυτά τα καθιερωμένα πελατειακά δίκτυα, έχουν ως αποτέλεσμα την ανισότητα, έλλειψη εμπιστοσύνης των πολιτών, τη διαφθορά και τη ραδιουργία (Kaufmann et al., 2002).

Η αντίληψη της διαφθοράς επηρεάζει την πολιτική και οικονομική συμπεριφορά των πολιτών σε ενέργειες όπως, η ψήφος ή οι επενδυτικές αποφάσεις (Fan, Lin and Treisman, 2009). Μια εμπειρική μελέτη που διεξήχθη από τους Persson, Tabellini & Trebbi (2003), η οποία διερεύνησε την άμεση σχέση μεταξύ των πολιτικών θεσμών και της διαφθοράς, διαπίστωσε ότι το αναλογικό εκλογικό σύστημα είναι πιθανό να δημιουργεί υψηλότερα επίπεδα διαφθοράς.

- Απάτη

Υπάρχουν πολλές μορφές απάτης:

- Η χρήση παραπλανητικών πληροφοριών για να προκαλέσουν κάποιον να παραδώσει ένα χρηματικό ποσό οικειοθελώς.
- Η διαστρέβλωση του αριθμού ατόμων που έχει ανάγκη μία δημόσια υπηρεσία.
- Η παράνομη διαδικασία αγοράς – πώλησης μεταξύ του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα.
- Πωλήσεις μεταχειρισμένων ή πλεονασματικών κρατικών εξοπλισμών, χωρίς να αποδοθούν τα κέρδη.
- Εικονικές αγορές στον δημόσιο τομέα, με αποτέλεσμα την κατασπατάληση του δημόσιου χρήματος κ.ά. (Button, 2011).

Η Αμερικανική Ένωση ορκωτών ελεγκτών σε θέματα απάτης (ACFE) χρησιμοποιεί μια ειδική ταξινόμηση και έχει δημοσιεύσει έναν κατάλογο που αναφέρει τα είδη της απάτης

που μπορεί να αντιμετωπίσει ένας οργανισμός. Σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση της ACFE υπάρχουν τρία είδη απάτης:

1. Αναληθείς οικονομικές καταστάσεις (π.χ. μη ορθώς δηλωθέντα έσοδα, το αποκαλούμενο δηλαδή «μαγείρεμα οικονομικών καταστάσεων» - cooking of books).

2. Οποιοδήποτε είδος παράνομης ιδιοποίησης ενσώματων ή άυλων περιουσιακών στοιχείων (π.χ. δόλιες επιστροφές εξόδων) ή και κακή χρήση ή κατάχρηση περιουσιακών στοιχείων του Δημοσίου (asset misappropriation).

3. Διαφθορά (π.χ. δωροδοκία, νόθευση διαγωνισμών, μη αποκαλυφθείσα σύγκρουση συμφερόντων, υπεξαίρεση), η οποία περιλαμβάνει όλα τα αδικήματα που τυποποιούνται στον Ποινικό Κώδικα και συγκεκριμένα στο κεφάλαιο «Υπηρεσιακά Εγκλήματα» (άρθρα 235-263Α Ελληνικού Ποινικού Κώδικα), όπως παράβαση καθήκοντος, ψευδής βεβαίωση, καταπίεση κλπ. Επίσης, η εν λόγω κατηγορία περιλαμβάνει τις απάτες σχετικά με τα Υπομνήματα (Εγκλήματα Υπομνημάτων), δηλαδή πλαστογραφία, υπεξαγωγή, νόθευση εγγράφου κ.ά. (Βενετσανοπούλου, 2014).

Όσον αφορά τα Εγκλήματα σχετικά με τα Υπομνήματα του Ποινικού Κώδικα, είναι ευνόητο ότι δεν αφορούν μόνο το Δημόσιο τομέα και τους Δημόσιους Οργανισμούς, αλλά είναι και εγκλήματα που συχνά διαπράττονται μεταξύ δημοσίων υπαλλήλων και ιδιωτών που συναλλάσσονται με το Δημόσιο (π.χ. αδειοδοτήσεις, κρατικές ή κοινοτικές επιχορηγήσεις, αγροτικές επιδοτήσεις, αποζημιώσεις απασχόλησης κανονικής και υπερωριακής, αποζημιώσεις μετακινήσεων κλπ).

Κατόπιν των ανωτέρω, γίνεται κατανοητό ότι η έννοια της Απάτης είναι ευρύτατη και περιλαμβάνει στους κόλπους της συνολικά την έννοια της Διαφθοράς (Κουτσούκης και Σκλιάς, 2005) .

4.3 Παράγοντες – Αίτια διαφθοράς

Πολλοί είναι οι παράγοντες που αναφέρονται στη διεθνή βιβλιογραφία, ότι δημιουργούν ή ενισχύουν το βαθμό διαφθοράς σε μια χώρα. Αυτοί είναι δυνατό να διακριθούν σε πολιτικούς, κοινωνικούς, θεσμικούς και οικονομικούς. Αν και δεν έχει εξεταστεί διεξοδικά η άμεση επίδραση της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης στο φαινόμενο της διαφθοράς, η μελέτη των επιπτώσεων της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης σε ορισμένες μεταβλητές που με τη σειρά τους συνδέονται με την διαφθορά, μπορεί να μας δώσει την έμμεση επίπτωση της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης στη διαφθορά. Στην ανάλυσή μας, θα διακρίνουμε την διαφθορά του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα χωριστά. Όσον αφορά την διαφθορά στο δημόσιο:

- Η σχέση μεταξύ του κατά κεφαλή ΑΕΠ και της διαφθοράς εξετάζεται σε πολλές επιστημονικές εργασίες. Είναι γενικά αποδεκτό ότι στις φτωχές χώρες τόσο η πολιτική, όσο και η γραφειοκρατική διαφθορά, παρουσιάζουν μεγαλύτερη ανάπτυξη. Το ύψος του κατά κεφαλή ΑΕΠ θεωρείται ότι είναι η μεταβλητή που εξηγεί καλύτερα όλους τους υπάρχοντες δείκτες διαφθοράς (Treisman, 2000). Ο λόγος που υποστηρίζεται ότι η ανάπτυξη επηρεάζει τη διαφθορά σε μια χώρα, στηρίζεται στην άποψη ότι οι οικονομίες των πλούσιων χωρών λειτουργούν αποδοτικότερα και οι συναλλαγές είναι ταχύτερες, γίνονται με μεγαλύτερη διαφάνεια, ενώ οι «προσωπικές επαφές» περιορίζονται θεσμικά. Αντίθετα, τα χαρακτηριστικά των αναπτυσσόμενων χωρών είναι η περιορισμένη αποδοτικότητα των οικονομιών τους και οι εκτεταμένες «προσωπικές επαφές» στις σχέσεις πολίτη-κράτους, που ενισχύουν τη διαφθορά. Το ερώτημα είναι το αν η ηλεκτρονική διακυβέρνηση συνομολογεί σε μεγαλύτερες οικονομικές ανισότητες, ή αν έχει θετικές επιπτώσεις στα εισοδήματα των χωρών που έχουν εφαρμόσει ευρέως πρακτικές ηλεκτρονικής διακυβέρνησης. Τα στατιστικά δεδομένα υποδεικνύουν ότι η ηλεκτρονική διακυβέρνηση συνοδεύεται συνήθως με αύξηση και του κατά κεφαλήν εισοδήματος, λαμβάνοντας υπόψη φυσικά και τον παράγοντα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης των τελευταίων ετών.

- Η διαφθορά ενισχύεται από τον μεγάλο αριθμό των ελέγχων και εξουσιοδοτήσεων που απαιτούνται στην καθημερινή ζωή του πολίτη. Τέτοια παραδείγματα είναι οι διαδικασίες που απαιτούνται για να πάρει κανείς άδεια να ανοίξει ένα κατάστημα, να δανειστεί χρήματα, να επενδύσει, να κάνει μια εξαγωγή, να πάρει διαβατήριο, κλπ. Αυτοί οι έλεγχοι δίνουν μια μονοπωλιακή δύναμη στα εξουσιοδοτημένα όργανα του κράτους, που μπορούν, με διάφορα προσχήματα, να αρνηθούν ή να καθυστερήσουν την ικανοποίηση των αιτημάτων των πολιτών, με σκοπό να αποσπάσουν χρήματα από τους ενδιαφερόμενους.

Παράλληλα, διάφορες κυβερνητικές δράσεις και αποφάσεις δημιουργούν δυνατότητες διαφθοράς. Για παράδειγμα τα δημόσια έργα, οι κρατικές προμήθειες, οι αποφάσεις για χρήση γης, η πώληση δημόσιας περιουσίας και οι ιδιωτικοποιήσεις είναι μερικά παραδείγματα που μπορεί, αν δεν υπάρχει διαφάνεια, να δημιουργήσουν ή να τονώσουν τη διαφθορά, ιδιαίτερα αν το ισχύον σχετικό θεσμικό πλαίσιο δεν παρέχει τις αναγκαίες ασφαλιστικές δικλίδες κατά της διαφθοράς (Πρόντζας, 2014). Η ηλεκτρονική διακυβέρνηση χρειάζεται για να λειτουργήσει διαρθρωτικές και θεσμικές μεταβολές. Απαιτεί διαφάνεια και ποιότητα των δημόσιων υπηρεσιών (Αργυριάδης et al., 2011), δηλαδή πολιτικές που είναι απόλυτα συμβατές με την καταπολέμηση των παραπάνω παραγόντων που ενισχύουν το φαινόμενο της διαφθοράς.

- Σημαντικός παράγοντας που ενισχύει την διαφθορά είναι το φορολογικό σύστημα και η οργάνωση των φορολογικών υπηρεσιών σε μια χώρα (Διεθνής Διαφάνεια Ελλάς, 2008). Όταν οι φόροι στηρίζονται σε σαφείς νόμους και δεν απαιτείται η επαφή-διαπραγμάτευση μεταξύ φορολογουμένων και εφοριακών, αυτό οδηγεί στον περιορισμό της διαφθοράς. Αντίθετα, η ύπαρξη πολλών φόρων, φόρων που στηρίζονται σε νόμους που είναι δύσκολο να ερμηνευτούν εύκολα, η δυνατότητα διαπραγμάτευσης του βεβαιωμένου φόρου, αποτελούν παράγοντες που ενισχύουν την διαφθορά (Botchway et al., 2000). Προς αυτή την κατεύθυνση η ηλεκτρονική διακυβέρνηση οδηγεί μεσοπρόθεσμα σε μια εκμοντέρνιση και αναμόρφωση των εθνικών φορολογικών συστημάτων και μεγαλύτερη συνεργασία των χωρών για την ανταλλαγή πληροφοριών για τους φορολογούμενους, πολιτικές που είναι προς την κατεύθυνση της μείωσης της διαφθοράς που προέρχεται από την φορολογική οργάνωση των χωρών. Οι προσυμπληρωμένοι κωδικοί των δηλώσεων φορολογίας εισοδήματος συνιστούν αποτέλεσμα της ηλεκτρονικής διασύνδεσης των τραπεζών (τόκοι, δάνεια), του ΟΑΕΔ (επιδόματα) και της ΗΔΙΚΑ (μισθοί, συντάξεις) με την ΑΑΔΕ (πρώην ΓΓΠΣ). Εδώ και μερικά χρόνια η βεβαίωση φόρου καθώς και η πληρωμή του γίνονται με ηλεκτρονικά μέσα χωρίς την παρεμβολή δημόσιου λειτουργού, γεγονός που ενισχύει τη διαφάνεια των διαδικασιών.

Σε αυτό το σημείο θα ήταν χρήσιμο να επικεντρωθούμε στις αιτίες που οδηγούν τις χώρες στο φαινόμενο της διαφθοράς και να εστιάσουμε κυρίως στον παράγοντα άνθρωπο που θεωρείται ο κύριος υπεύθυνος για αυτήν την κατάσταση.

Σύμφωνα με την οικονομική θεωρία, η επιδίωξη του ατομικού συμφέροντος (όφελος) είναι το κυρίαρχο κριτήριο που όταν επιδιώκεται σε μια ανταγωνιστική αγορά καταλήγουμε σε μια ισορροπία όπου πραγματοποιείται αυτό που θέλει η κοινωνία ως σύνολο. Με βάση λοιπόν αυτή τη θεωρία, προϋποθέτουμε ότι δεν γίνεται τίποτα

παράνομο, υπόθεση που δεν ισχύει σε καμία περίπτωση. Αυτό λοιπόν που θα οδηγήσει το άτομο να χρησιμοποιήσει παράνομο κέρδος εξαρτάται από το εάν το ατομικό όφελος που του αποφέρει η πράξη αυτή εκτιμάται ως μεγαλύτερο από το αντίστοιχο κόστος της πράξης αυτής.

Παράλληλα, ένας ακόμα παράγοντας που μπορεί να ευνοήσει το φαινόμενο της διαφθοράς είναι και η διάρθρωση του ίδιου του κράτους. Πιο συγκεκριμένα, η έλλειψη κυβερνητικής διαφάνειας, η έλλειψη ελευθερίας του λόγου, η μακροχρόνια κατοχή κυβερνητικών θέσεων από τα ίδια πολιτικά κόμματα και πρόσωπα, η έλλειψη αξιολόγησης των υπαλλήλων του δημόσιου τομέα, οι πενιχροί μισθοί και το ελαστικό νομικό καθεστώς που αφήνει ατιμώρητους κάποιους αποδεδειγμένα διεφθαρμένους είναι μερικοί από τους παράγοντες που ενισχύουν και ενδυναμώνουν αυτήν την κατάσταση σε μεγάλο βαθμό.

Κατά τον Treisman (2000), η κατάχρηση του δημόσιου αξιώματος ερμηνεύεται ως η εξισορρόπηση του αναμενόμενου κόστους μιας διεφθαρμένης πράξης με το αναμενόμενο όφελος που θα έχει η πράξη αυτή. Οι οικονομολόγοι έχουν προτείνει μια ποικιλία οικονομικών, πολιτικών και κοινωνικών συστημάτων που θα μπορούσαν να επηρεάσουν τόσο τα αναμενόμενα κόστη όσο και τα οφέλη. Ως κόστος θεωρείται ο κίνδυνος να ανακαλυφθεί η πράξη του και να τιμωρηθεί για αυτήν. Η πιθανότητα να πιαστεί εξαρτάται εν μέρει από την αποτελεσματικότητα της χώρας και το νομικό της σύστημα. Τα νομικά συστήματα διαφέρουν στο βαθμό προστασίας και τις ευκαιρίες για την προσφυγή που προσφέρουν σε ιδιώτες. Έτσι, υπάρχει διαφορά στα συστήματα κοινού δικαίου (βρίσκονται κυρίως στη Βρετανία και στις πρώην αποικίες της) και στα συστήματα αστικού δικαίου (βρίσκονται κυρίως στην ηπειρωτική Ευρώπη και στις πρώην αποικίες της). Επίσης, στη συνέχεια του άρθρου του ο Treisman (2000) αναφέρει ως πρόσθετη αιτία τη θρησκεία, η οποία μπορεί να επηρεάσει τα επίπεδα της διαφθοράς. Πιο συγκεκριμένα, στην περίπτωση του Προτεσταντισμού η θρησκεία μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο παρακολουθώντας και καταγγέλλοντας παραβιάσεις από κρατικούς αξιωματούχους. Αντίθετα, αυτό δεν μπορεί να συμβεί σε περιπτώσεις όπως το Ισλάμ, όπου εκκλησία και κράτος συνδέονται στενά.

Παράλληλα, μια ακόμα αιτία που εντείνει το φαινόμενο της διαφθοράς είναι σύμφωνα με τον Treisman (2000) ο κρατικός παρεμβατισμός. Πιο συγκεκριμένα, χώρες με μεγάλη κρατική παρέμβαση στην οικονομία όπως για παράδειγμα η επιβολή φορολογίας έχουν υψηλά ποσοστά διαφθοράς. Ωστόσο, η διαφθορά είναι μικρότερη όσο μεγαλύτερη είναι η έκθεση της χώρας στον ανταγωνισμό από τις εισαγωγές.

Επίσης, κάποια ακόμα συμπεράσματα στα οποία καταλήγει ο Treisman (2000) είναι ότι σε χώρες με συστήματα κοινού δικαίου το επίπεδο της διαφθοράς είναι χαμηλότερο. Ακόμα, η διαφθορά θα είναι χαμηλότερη σε δημοκρατικές χώρες, ενώ το ίδιο ισχύει και στις πιο αναπτυγμένες οικονομικά χώρες, όπου οι πληθυσμοί είναι πιο μορφωμένοι και εγγράμματοι.

Συμπερασματικά θα λέγαμε ότι το φαινόμενο της διαφθοράς, τόσο στον ιδιωτικό όσο και στο δημόσιο τομέα έχει καταστροφικά αποτελέσματα στην οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας. Ενώ η διαφθορά στον ιδιωτικό τομέα επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό τους κοινωνικούς εταίρους της επιχείρησης, στο δημόσιο τομέα η ύπαρξή της επιβαρύνει το κοινωνικό σύνολο για λογαριασμό του οποίου λειτουργεί ο δημόσιος τομέας, δηλαδή το σύνολο των πολιτών μιας χώρας.

Συνοπτικά οι διαδικασίες οι οποίες συντελούν στην διατήρηση του φαινομένου είναι οι εξής (Κάρκαλης, 2005):

- η έλλειψη συντονισμού και εξειδίκευση αρμοδιοτήτων μεταξύ των ελεγκτικών μηχανισμών,
- οι αδιαφανείς διαδικασίες ,
- η μη απόδοση ευθυνών,
- μη ηθική των ατόμων που απασχολούνται σε αυτούς,
- τις υφιστάμενες οργανωτικές δομές, καθώς και
- στην ελλιπή ανάπτυξη σύγχρονων οργανωτικών δομών στη δημόσια διοίκηση,
- στην πλημμελή εκπαίδευση,
- στη γραφειοκρατία,
- στην ανορθολογική κρατική επιχειρηματική δραστηριότητα,
- στην έλλειψη κωδίκων δεοντολογίας στον Δημόσιο και Ιδιωτικό τομέα.

Σύμφωνα με την Έκθεση της Διεθνούς Διαφάνειας Ελλάδος (2012), τα αίτια της διαφθοράς είναι:

- Πολιτικά: Δημοκρατικό έλλειμμα
- Κοινωνικά: Έλλειψη κοινωνικής ευθύνης
- Οντολογικά - Υπαρξιακά: Το μοντέλο ζωής

Όλα τα παραπάνω, δημιουργούν λανθασμένες αντιλήψεις και συντελούν στην υιοθέτηση αμφίβολης ποιότητας προτύπων ηθικής, που οδηγούν μεταξύ των άλλων και στην παθογένεια της διαφθοράς.

4.4 Συνέπειες του φαινομένου της διαφθοράς

Είναι δύσκολο να εκτιμηθεί το συνολικό επίπεδο των φαινομένων διαφθοράς που βασίζονται σε εμπειρικά δεδομένα και που αντικατοπτρίζουν την πραγματικότητα της παγκόσμιας διαφθοράς, όμως, όπως υποστηρίζουν και οι Dong and Torgler (2013) κάθε πηγή είναι ένας θορυβώδης δείκτης και σημαντικό συστατικό για χρήσιμες παρατηρήσεις.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για το έτος 2016, αναφέρει ότι οι συνέπειες της διαφθοράς είναι οι εξής:

- Η κατασπατάληση οικονομικών πόρων.
- Η στρέβλωση του υγιούς ανταγωνισμού.
- Η φθορά των ανθρωπίνων σχέσεων.
- Η ενίσχυση της βίας.
- Η κατάρρευση του συστήματος αξιών.
- Η εμπέδωση μίας κουλτούρας ανοχής και μοιρολατρίας.
- Η διακινδύνευση της κοινωνικής συνοχής.
- Η μόλυνση του πολιτικού μας συστήματος.
- Η υποβάθμιση της ποιότητας της Δημοκρατίας.
- Η επικράτηση συστήματος «διεφθαρμένης νομιμότητας».

Η παγίωση του φαινομένου της διαφθοράς στην Ελλάδα συνεπάγεται, μεταξύ άλλων, μείωση του κατά κεφαλήν εισοδήματος, στρεβλώσεις στον ανταγωνισμό και συνεπώς υψηλές τιμές αγαθών, καθώς και αύξηση του κοινωνικού χάσματος μεταξύ χαμηλών και υψηλών εισοδημάτων.

Ενδεικτικά, αναφέρεται ότι, η Παγκόσμια Τράπεζα σε έκθεσή της καταλήγει στο συμπέρασμα ότι, ο περιορισμός της διαφθοράς στην χώρα μας μπορεί να οδηγήσει μέχρι και σε τετραπλασιασμό του κατά κεφαλήν εισοδήματος. Σύμφωνα δε με δημοσίευμα του Brooking Institute, η διαφθορά κοστίζει στη χώρα μας είκοσι (20) δις Ευρώ.

4.5 Μάρτυρες Δημοσίου Συμφέροντος «Whistleblowers»

Η Ελληνική Νομοθεσία με τον Ν.4254/2014 προσέθεσε ένα νέο άρθρο 45B στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Με την προσθήκη αυτή η χώρα μας ανταποκρίνεται στις διεθνείς της υποχρεώσεις και ιδίως στο άρθρο 33 της Σύμβασης του ΟΗΕ κατά της Διαφθοράς (2003), που κυρώθηκε με το Ν.3666/2008 και στο άρθρο 22 της Σύμβασης του Ποινικού Δικαίου του Συμβουλίου της Ευρώπης (1999), που κυρώθηκε με το Ν.3560/2007, καθώς και σε σχετικές συστάσεις που έχουν απευθύνει στη χώρα οι αρμόδιοι διεθνείς οργανισμοί και ιδίως ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) στο πλαίσιο της Τρίτης Αξιολόγησης για την εφαρμογή της Σύμβασης του ΟΟΣΑ για την καταπολέμηση της δωροδοκίας στις διεθνείς επιχειρηματικές συναλλαγές [Αιτιολογική Έκθεση του Ν.4254/2014]. Σύμφωνα με τις διατάξεις αυτές, η Ελληνική Δημοκρατία μετέχει ενεργώς στην κοινή προσπάθεια της παγκόσμιας κοινότητας για την καταπολέμηση της διαφθοράς.

Πρόκειται για παροχή προστασίας από αδικαιολόγητη μεταχείριση σε πρόσωπα, τα οποία χωρίς να εμπλέκονται τα ίδια στην τέλεση εγκλημάτων διαφθοράς και χωρίς να αποβλέπουν σε ίδιον όφελος, συμβάλλουν ουσιωδώς στην αποκάλυψη των εν λόγω εγκλημάτων με πληροφορίες που παρέχουν της αρμόδιες δικαστικές Αρχές («μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος» «whistleblowers»). Βεβαίως, όπως αναφέρεται στην Αιτιολογική Έκθεση του νόμου, η ελληνική έννομη τάξη διαθέτει ήδη διατάξεις για την προστασία τέτοιων προσώπων. Με τη διάταξη του άρθρου 45B ΚΠΔ, παρέχονται σημαντικά κίνητρα στα πρόσωπα που γνωρίζουν ή συμπεραίνουν επί τη βάσει συγκεκριμένων πραγματικών περιστατικών ότι τελούνται εγκλήματα διαφθοράς, να συμβάλουν στην αποκάλυψή τους και στην δίωξη των υπαιτίων. Τα εν λόγω πρόσωπα μπορούν, με πράξη του αρμόδιου εισαγγελέα ή του Εισαγγελέα Εγκλημάτων Διαφθοράς, να λαμβάνουν την ιδιότητα του «μάρτυρα δημοσίου συμφέροντος» και να απολαύουν ειδικής προστασίας για όσο χρόνο φέρουν την ως άνω ιδιότητα.

Επίσης, θεσπίζεται υπέρ των εν θέματι προσώπων η δυνατότητα οριστικής αποχής από την άσκηση ποινικής δίωξης σε βάρος τους, σε περίπτωση που έχει κατατεθεί εναντίον τους (αμυντική) καταγγελία περί τελέσεως εκ μέρους τους ψευδορκίας, ψευδούς κατά μήνυσης ή και συκοφαντικής δυσφήμισης (Παναγιωτόπουλος, 2016).

Οι εργαζόμενοι και υπάλληλοι καθώς και εργαζόμενοι σε κρατικές υπηρεσίες και δημόσιες επιχειρήσεις πρέπει να έχουν στην διάθεσή τους ένα ευρύ φάσμα διαθέσιμων εργαλείων και διαύλων όπως γραμμές συμβουλών, τηλεφωνικές γραμμές καταγγελιών,

διαδικτυακές πύλες, γραφεία εφαρμογής νομοθεσίας και εσωτερικούς -εξωτερικούς Συνηγόρους του Πολίτη¹⁰.

---

¹⁰ Με το ν. 4156/2013 «Μνημόνιο Κατανόησης στον τομέα Προστασίας του Περιβάλλοντος μεταξύ του Υπουργείου Περιβαλλοντικής Προστασίας του Κράτους του Ισραήλ και του Υπουργείου Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής της Ελληνικής Δημοκρατίας και άλλες διατάξεις», που δημοσιεύθηκε στο αριθ. 122/31.05.2013 ΦΕΚ, επήλθαν σημαντικές αλλαγές στη νομοθεσία περί ΕΠΕ και ΑΕ.

4.6 Δείκτες μέτρησης διαφθοράς

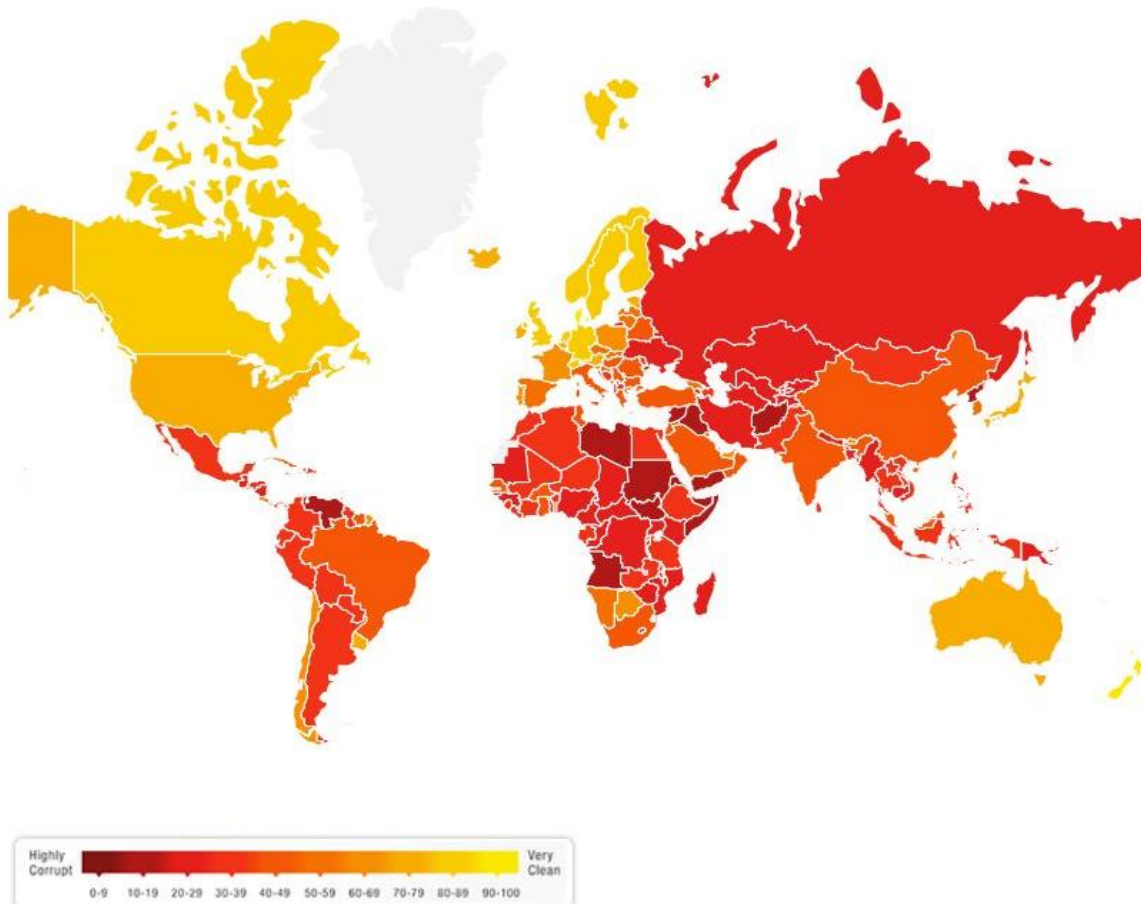
Οι παρακάτω δείκτες μπορούν να μας δώσουν μια ιδέα αναφορικά με το μέγεθος της διαφθοράς:

- Ο Δείκτης Business International (BI). Ο εν λόγω δείκτης, ο οποίος πλέον συντάσσεται από το Economist Intelligence Unit, περιλαμβάνει μια εκτίμηση του επιπέδου της διαφθοράς σε διάφορες χώρες. Τα ευρήματα προκύπτουν από στοιχεία που συλλέχθηκαν από ένα δίκτυο ανταποκριτών και αναλυτών σε όλο τον κόσμο και δημοσιεύθηκαν αρχικά για την περίοδο 1981-83.
- Ο Δείκτης ICRG (International Country Risk Guide): Ο εν λόγω δείκτης δημοσιεύεται ετησίως από την Political Risk Services Inc.
- Ο δείκτης του Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ. Το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ στην ετήσια δημοσίευσή του υπό τον τίτλο World Competitiveness Report παραθέτει και στοιχεία αναφορικά με κάποιο μέτρο δωροδοκίας.
- Το Παγκόσμιο Βαρόμετρο για την Διαφθορά (Global Corruption Barometer, GCB) αποτελεί μια έρευνα κοινής γνώμης, η οποία διεξάγεται από το 2003. Αυτή η έρευνα διερευνά τις αντιλήψεις της κοινής γνώμης αναφορικά με την διαφθορά.
- Ο Δείκτης Χρηματισμού (Bribe Payers Index, BPI) βασίζεται σε έρευνες ειδικού πληθυσμού. Το 2011 κάλυψε 28 χώρες. Πραγματοποιείται μεταξύ ανωτάτων στελεχών, επιχειρήσεων και τραπεζών των χωρών υποδοχής.
- Ο Δείκτης Αντιλαμβανόμενης Διαφθοράς: Ο εν λόγω δείκτης συντάσσεται από τον διεθνή μη κυβερνητικό οργανισμό Διεθνής Διαφάνεια και καταγράφει το επίπεδο της αντιλαμβανόμενης, από τους πολίτες, διαφθοράς στον δημόσιο τομέα μιας χώρας. Ο εν λόγω δείκτης προκύπτει από έρευνες που καταγράφουν τις αντιλήψεις του επιχειρηματικού κόσμου και ειδικών αναλυτών. Η κλίμακα κατάταξης είναι από το 0 έως το 100, όπου ο βαθμός 0 υποδηλώνει τη μέγιστη διαφθορά, ενώ όσο αυξάνει ο σχετικός δείκτης υπάρχει η αίσθηση ότι δεν υπάρχει διαφθορά στη χώρα. Έτσι στην χώρα με την υψηλότερη (χαμηλότερη) τιμή του δείκτη CPI η αντίληψη της διαφθοράς είναι η μικρότερη (μεγαλύτερη) μεταξύ των χωρών που περιλαμβάνονται στον κατάλογο του CPI.

Στην εργασία μας θα δώσουμε έμφαση στον πλέον αναγνωρισμένο δείκτη για τη διαφθορά, αυτόν του οργανισμού της Διεθνούς Διαφάνειας. Η εν λόγω έκθεση

αντικατοπτρίζει την αντίληψη που υπάρχει για τη διαφθορά σε όλο το φάσμα του δημόσιου τομέα και βασίζεται στην ανάλυση ειδικών οργανισμών για τη διαφθορά στο Δημόσιο. Η έρευνα χρησιμοποιεί κλίμακα από το 0 (χώρες πολύ διεφθαρμένες) ως το 100 (αδιάφθορες).

Εικόνα 4.1: Ο «Παγκόσμιος Χάρτης» της Διαφθοράς το 2016

Πηγή: Διεθνής Διαφάνεια

Το 2016 λοιπόν, σύμφωνα με τον δείκτη διαφθοράς CPI όπως φαίνεται και στην Εικόνα 4.1, η δημόσια κατακραυγή κατά της διαφθοράς, της ατιμωρησίας και της οικονομικής αστάθειας συντάραξε όλο τον κόσμο. Συγκρίνοντας τους δείκτες με αυτούς του 2015 βλέπουμε μεγαλύτερη διάδοση της διαφθοράς διεθνώς. Σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά περισσότερες ήταν οι χώρες που παρουσίασαν επιδείνωση, παρά εκείνες που κατέγραψαν βελτίωση. Ο Πίνακας 4.1 δείχνει την κατάταξη με τις λιγότερο και περισσότερο διεφθαρμένες χώρες καθώς και τη θέση της Ελλάδας στην κατάταξη του CPI. Τα «σκήπτρα» της πλέον αδιάφθορης χώρας κρατάει για τρίτη χρονιά η Δανία και την πρώτη δεκάδα συμπληρώνουν οι Ν. Ζηλανδία, Φινλανδία, Σουηδία, Ελβετία, Νορβηγία, Σιγκαπούρη, Ολλανδία, Καναδάς, ενώ στη 10η θέση «συγκατοικούν» η Γερμανία, το Λουξεμβούργο και

το Ηνωμένο Βασίλειο. Στον αντίποδα, οι πλέον διεφθαρμένες χώρες είναι κατά σειράν οι Σομαλία, Ν. Σουδάν, Ν. Κορέα, Συρία, Υεμένη, Σουδάν, Λιβύη, Αφγανιστάν, Γουινέα-Μπισάου, Βενεζουέλα και Ιράκ.

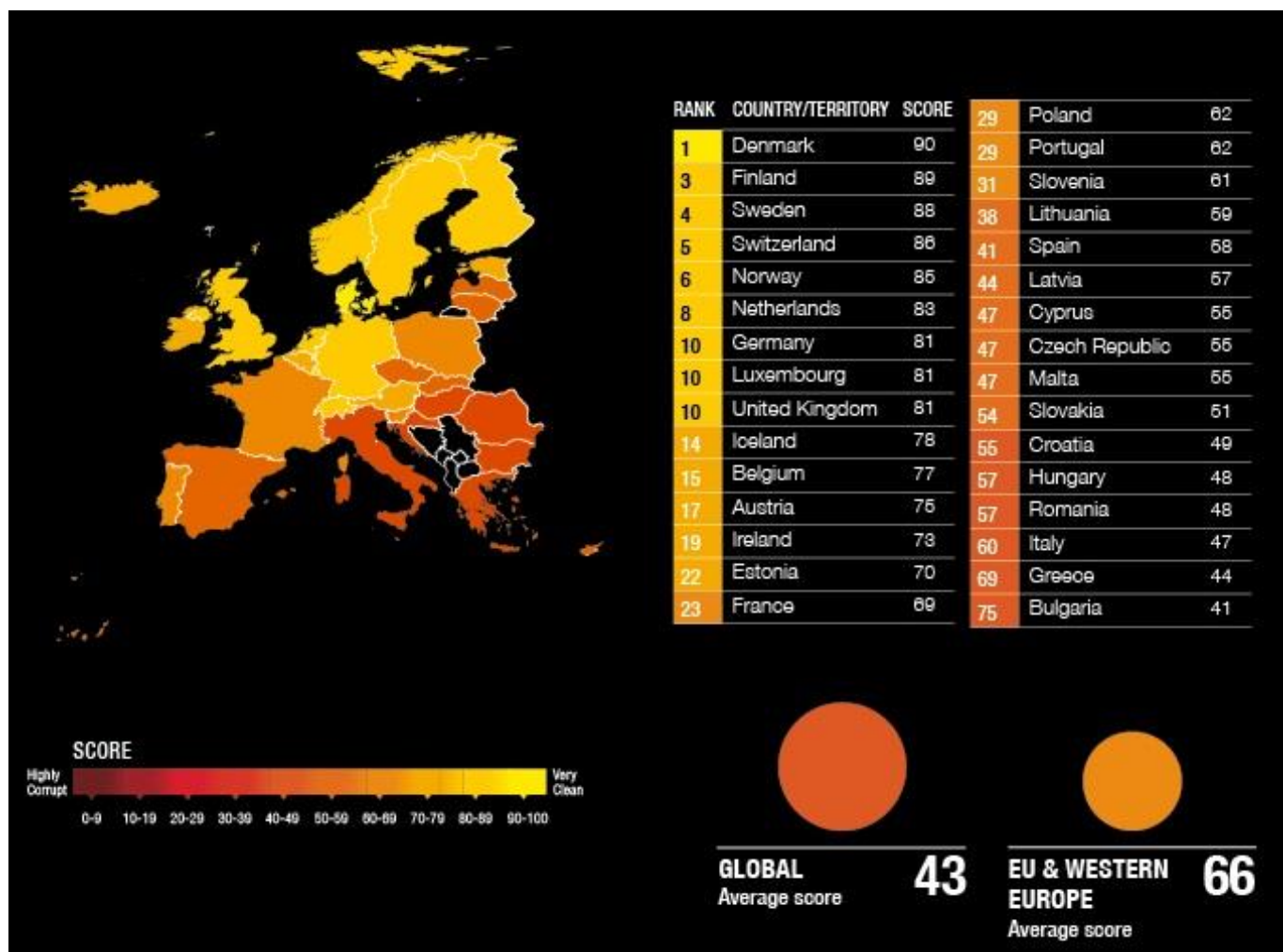
Πίνακας 4.1: Πίνακας διαφθοράς 2016

Κατάταξη	Χώρα	Περιοχή	CPI 2016
1	 Δανία	Ευρώπη	90
1	 Νέα Ζηλανδία	Ωκεανία	90
3	 Φινλανδία	Ευρώπη	89
4	 Σουηδία	Ευρώπη	88
5	 Ελβετία	Ευρώπη	86
6	 Νορβηγία	Ευρώπη	85
7	 Σιγκαπούρη	Ασία	84
8	 Ολλανδία	Ευρώπη	83
9	 Καναδάς	Αμερική	82
10	 Γερμανία	Ευρώπη	81
10	 Λουξεμβούργο	Ευρώπη	81
10	 Ηνωμένο Βασίλειο	Ευρώπη	81
...			
69	 Ελλάδα	Ευρώπη	44
...			
166	 Ιράκ	Ασία	17
166	 Βενεζουέλα	Αμερική	17
168	 Γουινέα-Μπισσάου	Αφρική	16
169	 Αφγανιστάν	Ασία	15
170	 Λιβύη	Αφρική	14
170	 Σουδάν	Αφρική	14
170	 Υεμένη	Ασία	14
173	 Συρία	Ασία	13
174	 Βόρεια Κορέα	Ασία	12
175	 Νότιο Σουδάν	Αφρική	11
176	 Σομαλία	Αφρική	10

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Έντεκα θέσεις έχασε το 2016 η Ελλάδα στην κατάταξη των χωρών με τη λιγότερη διαφθορά της Διεθνούς Διαφάνειας. Πιο συγκεκριμένα, η χώρα μας, από την 58η θέση που βρισκόταν το 2015, υποχώρησε στην 69η θέση (σε σύνολο 176 χωρών), επιστρέφοντας στα επίπεδα του 2014 και ακολουθώντας την παγκόσμια τάση που καταγράφει αύξηση της διαφθοράς. Για το 2016 ο δείκτης CPI διαμορφώθηκε στη χώρα μας στο 44, κυμαίνοντας στα αντίστοιχα επίπεδα του παγκόσμιου μέσου όρου, ο οποίος βρίσκεται στο 43. Ωστόσο, σε ευρωπαϊκό επίπεδο η συσχέτιση είναι δυσμενής καθώς η Ελλάδα βρίσκεται στην προτελευταία θέση με την Βουλγαρία να ακολουθεί, όπως φαίνεται και στην Εικόνα 4.2.

Εικόνα 4.2: Χάρτης διαφθοράς Ευρώπης 2016

Πηγή: www.transparency.org

4.7 Εργαλεία καταπολέμησης διαφθοράς

Όσον αφορά τις προσπάθειες καταπολέμησης της διαφθοράς, αυτές είναι τόσο παλαιές όσο και η ίδια η διαφθορά (Riley, 1998). Μερικά από τα οικονομικά μέτρα που συνήθως προτείνονται είναι (World Bank, 2000):

Η ενίσχυση της μακροοικονομικής σταθερότητας, ο περιορισμός των στρεβλωτικών κρατικών παρεμβάσεων στις διαδικασίες της παραγωγής και της κατανάλωσης, η κατάργηση των μονοπωλίων, ο περιορισμός των κρατικών ελέγχων και η βελτίωση του φορολογικού συστήματος.

Η αναμόρφωση και ο εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης και η ενίσχυση της αξιοκρατίας στο δημόσιο και η αύξηση των μισθών των δημόσιων λειτουργών, καθώς και κάθε άλλο μέτρο που συμβάλλει στη βελτίωση της ποιότητας της δημόσιας διοίκησης.

Η δημιουργία οργάνων για αποτελεσματικούς λογιστικούς ελέγχους. Η ηλεκτρονική διακυβέρνηση δεν αντιστρατεύεται αυτές τις βασικές πολιτικές για μείωση της διαφθοράς στο δημόσιο τομέα, αλλά αντίθετα προϋποθέτει δράσεις που είναι συμβατές με το στόχο της καταπολέμησης της διαφθοράς.

4.8 Η Διαφθορά στην Ελλάδα

Οι αναφορές του Πλουτάρχου και του Αριστοτέλη σε φαινόμενα διαφθοράς, μας επιτρέπουν να συμπεράνουμε ότι η τελευταία έχει παρουσία τουλάχιστον 2.500 ετών στον ελλαδικό χώρο. Στη σύγχρονη Ελλάδα, η διαφθορά έχει πλέον παγιωθεί τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα, όπως προκύπτει από την ετήσια Εθνική Έρευνα για τη Διαφθορά στην Ελλάδα της εταιρείας Public Issue A.E. που διεξάγεται τα τελευταία χρόνια για λογαριασμό της ΔΔ-Ε. Η εν λόγω έρευνα αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο για τη μέτρηση της διαφθοράς στη χώρα, καθότι πρόκειται για μία συνολική προσέγγιση του ζητήματος. Σημαντικό εργαλείο αποτελεί, επίσης, και η πρόσφατη μελέτη της Mentoring A.E. Κατάρτιση Ολοκληρωμένης Στρατηγικής Καταπολέμησης της Διαφθοράς μέσα από τη Διεθνή και Εθνική Εμπειρία που διενεργήθηκε για τη ΔΔ-Ε στο πλαίσιο του επιχειρησιακού προγράμματος «Διοικητική Μεταρρύθμιση», με χρηματοδότηση του ΕΣΠΑ 2007-2013, καθώς και η έρευνα Εθνική μας Διαφθορά του Τμήματος Στατιστικής του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Σύμφωνα με τη Διεθνή Διαφάνεια, η οποία επιμελήθηκε τον παγκόσμιο Δείκτη Αντίληψης της Διαφθοράς (CPI - Corruption Perception Index) για το 2016, στηριζόμενη σε ανεξάρτητες μελέτες, η Ελλάδα βρίσκεται στην 78η θέση της παγκόσμιας κατάταξης σε σύνολο 178 χωρών. Το γεγονός αυτό αντικατοπτρίζει την καθίζηση της εικόνας της χώρας και την πλήρη αποτυχία κάθε κυβερνητικής πολιτικής στον τομέα της καταπολέμησης της διαφθοράς. Η χώρα βρίσκεται σήμερα προτελευταία στην κατάταξη των 28 κρατών-μελών της Ε.Ε., όσον αφορά στην πάταξη της διαφθοράς,.

Το μεγάλο πρόβλημα της Ελλάδας είναι η μικροδιαφθορά, κάτι το οποίο δεν φαίνεται να είναι τόσο διαδεδομένο σε πολλές άλλες χώρες¹¹. Κάτι το οποίο δικαιούσαι, πρέπει να το πληρώσεις για να το απολαύσεις. Ο πολίτης μπαίνει στη διαδικασία να λαδώσει για να ξεφύγει από τον φαύλο κύκλο, όταν η γραφειοκρατία τον κρατάει στάσιμο επί χρόνια προκειμένου να πετύχει κάτι. Πρέπει λοιπόν οι διαδικασίες να είναι γρήγορες, σαφείς, και απλές, για να αποφεύγεται αυτό που οι Άγγλοι ονομάζουν bottleneck effect, δηλαδή να στομώνουν οι διαδικασίες και οι δικαιούχοι, εκεί που θα έπρεπε να παράγεται αποτέλεσμα. Από κει και πέρα υπάρχει σαφώς και η διαφθορά μεγάλης κλίμακας. Τέτοια περίπτωση έχουμε όταν χρηματίζονται δημόσιοι λειτουργοί ή υπάλληλοι για να προσφέρουν όφελος συνήθως σε κάποιον μεγάλο οικονομικό παράγοντα-εταιρεία.

---

¹¹ Συνέντευξη του Καθηγητή Α. Συρίγου στη Deutsche Welle στις 25/01/2017.

Κεφάλαιο 5^ο: Μοντέλο Ανάλυσης Δεδομένων

Στην εργασία αυτή εξετάζεται η ύπαρξη συσχέτισης μεταξύ ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και διαφθοράς, διερευνάται αν οι χώρες που παρουσιάζουν μεγάλο βαθμό ολοκλήρωσης της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης παρουσιάζουν και μικρότερη διαφθορά σε σχέση με τις χώρες που δεν είναι τόσο εξελιγμένες όσον αφορά την ηλεκτρονική διακυβέρνηση και αναλύονται οι παράγοντες που συνδέουν την ηλεκτρονική διακυβέρνηση με το φαινόμενο της διαφθοράς.

Το βασικό μας οικονομετρικό υπόδειγμα βασίζεται στη μελέτη των Shim και Eom (2008) με την προσθήκη κάποιων μακροοικονομικών μεταβλητών:

Ως εξαρτημένη μεταβλητή έχουμε θέσει τον ανεστραμμένο δείκτη αντίληψης της διαφθοράς CPI. Ο εν λόγω δείκτης παίρνει εύρος τιμών από 0 έως 100, όπου στο 100 η χώρα θεωρείται πολύ «διαφανής». Για τους σκοπούς της έρευνας και για να είναι πιο εύκολα αντιληπτά τα αποτελέσματα έχουμε αντιστρέψει το δείκτη και στο υπόδειγμα μας το 100 συμβολίζει την πιο διεφθαρμένη χώρα. Ο συγκεκριμένος δείκτης εκδίδεται σε ετήσια βάση από το 1995, στηρίζεται σε 13 έρευνες ανεξάρτητων οργανισμών και ο φορέας επιμέλειας του είναι ο Οργανισμός Διεθνούς Διαφάνειας.

Οι δυο βασικές ανεξάρτητες μεταβλητές μας είναι ο δείκτης ανάπτυξης ηλεκτρονικής διακυβέρνησης E-Government Development Index και ο δείκτης ηλεκτρονικής συμμετοχής E-Participation Index. Το πεδίο τιμών των εν λόγω δεικτών έχει εύρος από 0 έως 1 (άριστο). Οι δύο δείκτες εκδίδονται από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών, ξεκίνησαν το 2003 και τα τελευταία χρόνια εκδίδονται ανά δυο έτη.

Ως επιπρόσθετες ανεξάρτητες μεταβλητές έχουμε θέσει:

- το δείκτη μέτρησης Κράτους Δικαίου, ο οποίος μετράει το επίπεδο εμπιστοσύνης και συμμόρφωσης των πολιτών στους νόμους του κράτους (Elbahnasawy and Revier, 2012). Ο δείκτης εκδίδεται από την Παγκόσμια Τράπεζα κάθε έτος και λαμβάνει τιμές από -2,5 έως 2,5. Για τους σκοπούς της έρευνας έχει γίνει προσαρμογή και κυμαίνεται από 0 (πολύ χαμηλό) έως 5 (πολύ υψηλό).
- το δείκτη πολιτικής σταθερότητας, ο οποίος μετράει την αντίληψη των πολιτών ως προς την πιθανότητα πολιτικής αστάθειας ή επιβολής βίας (Krishnan, Teo and Lim, 2013). Είναι ο δεύτερος δείκτης που

χρησιμοποιούμε από την Παγκόσμια Τράπεζα. Λαμβάνει και αυτός τιμές από -2,5 έως 2,5. Για τους σκοπούς της έρευνας έχει γίνει προσαρμογή και κυμαίνεται από 0 (ασταθής) έως 5 (σταθερή).

- το κατά κεφαλήν ΑΕΠ εκφρασμένο σε δολάρια (Elbahnasawy, 2014). Τα δεδομένα λήφθηκαν από την Παγκόσμια Τράπεζα και είναι σε ισοτιμία αγοραστικής δύναμης (PPP).
- το δείκτη ευκολίας του επιχειρείν, ο οποίος μετράει το επίπεδο γραφειοκρατίας που συναντάει μια επιχείρηση στις συναλλαγές της με το δημόσιο (Mongay and Filipescu, 2012). Εκδίδεται από το 2004 από την Παγκόσμια Τράπεζα και κυμαίνεται από 0 (δύσκολο επιχειρείν) έως 100 (εύκολο επιχειρείν).
- το μέγεθος του δημόσιου τομέα (Elbahnasawy and Revier, 2012). Είναι ποσοστιαίο μέγεθος και εκφράζει το ποσοστό των δημοσίων δαπανών επί του ΑΕΠ.
- το ποσοστό των γυναικών στο κοινοβούλιο (Zhao and Xu, 2015).

Το βασικό οικονομετρικό υπόδειγμα των Shim και Eom (2008) με την προσθήκη των παραπάνω μακροοικονομικών μεταβλητών διαμορφώνεται ως εξής:

$$\text{CPI} = \beta_0 + \beta_1 \text{EGOV}_{it} + \beta_2 \text{EPAR}_{it} + \beta_3 \text{DB}_{it} + \beta_4 \text{GDP}_{it} + \beta_5 \text{LAW}_{it} + \beta_6 \text{POLIST}_{it} + \beta_7 \text{FEL}_{it} + \beta_8 \text{GOVS}_{it} + u_{it} + \varepsilon_{it}$$

Στον Πίνακα 5.1 έχουμε αναλυτικά τη λίστα μεταβλητών με την εξαρτημένη και τις ανεξάρτητες μεταβλητές, ποιους δείκτες θα χρησιμοποιήσουμε για την κάθε μεταβλητή καθώς και την πηγή από όπου θα λάβουμε τα στοιχεία για κάθε δείκτη. Επίσης περιλαμβάνονται το εύρος των τιμών που μπορεί να λάβει κάθε δείκτης καθώς επίσης και η συντομογραφία που θα χρησιμοποιήσουμε για κάθε μεταβλητή στο μοντέλο μας.

Πίνακας 5.1: Λίστα μεταβλητών

	<i>Μεταβλητές</i>	<i>Ετικέτες</i>	<i>Δείκτες</i>	<i>Πηγές</i>
Εξαρτημέν η	Διαφθορά	CPI	Ανεστραμμένος Δείκτης Αντίληψης Διαφθοράς (CPI) Corruption Perceptions Index. $0 \leq x \leq 100$	Transparency International
	Ηλεκτρονική διακυβέρνηση	EGOV	Δείκτης Ανάπτυξης Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης (EGDI) E-Government Development Index. $0 \leq x \leq 1$	United Nations
	Ηλεκτρονική συμμετοχή	EPAR	Δείκτης Ηλεκτρονικής Συμμετοχής (EPI) E-Participation Index. $0 \leq x \leq 1$	United Nations
	Γραφειοκρατία	DB	Δείκτης Ευκολίας του Επιχειρείν (DBI) Doing Business Index. $0 \leq x \leq 100$	World Bank Group
Ανεξάρτητες	Οικονομική ευημερία	GDP	Κατά κεφαλήν ΑΕΠ εκφρασμένο σε δολάρια σε ισοτιμία αγοραστικής δύναμης GDP per capita \$ (PPP). $x \geq 0$	World Bank World Development Indicator
	Νομοκρατία	LAW	Προσαρμοσμένος Δείκτης μέτρησης της Ισχύος του Κράτους Δικαίου (Rule of Law). $0 \leq x \leq 5$	Worldwide Governance Indicators
	Πολιτική σταθερότητα	POLIST	Προσαρμοσμένος Δείκτης μέτρησης της Πολιτικής Σταθερότητας (Political Stability). $0 \leq x \leq 5$	Worldwide Governance Indicators
	Αναλογία γυναικών στην ηγεσία	FEL	Ποσοστό(%) γυναικών στο κοινοβούλιο. $0 \leq x \leq 100$	World Bank World Development Indicator
	Μέγεθος δημόσιου τομέα	GOVS	Δημόσιες δαπάνες ως ποσοστό(%) του ΑΕΠ. $0 \leq x \leq 100$	World Bank World Development Indicator

Πηγή: *Ίδια επεξεργασία*

Το δείγμα χωρών που έχουμε λάβει είναι 146 χώρες, εκ των οποίων 50 κατατάσσονται ως χώρες με υψηλό κατά κεφαλήν ΑΕΠ δηλαδή πάνω από 18.096\$, 52 στις χώρες με μεσαίο κατά κεφαλήν εισόδημα δηλαδή από 4.716\$ έως 18.095\$ και 44 ως χώρες με χαμηλό κατά κεφαλήν ΑΕΠ δηλαδή κάτω από 4.715\$. Η εν λόγω στάθμιση του δείγματος έγινε για να είναι όσο το δυνατόν πιο αντιπροσωπευτικό το δείγμα μας.

Πίνακας 5.2: *Λίστα χωρών δείγματος*

	Υψηλό εισόδημα (≥ \$18.096)		Μεσαίο Εισόδημα (\$4.716-\$18.095)		Χαμηλό Εισόδημα (≤ \$4.715)	
Χώρες	Turkey	United Kingdom	Nigeria	Peru	Burundi	Kenya
	Latvia	France	Bolivia	Dominican Republic	Liberia	Cambodia
	Chile	Bahrain	Philippines	Colombia	Niger	Kyrgyzstan
	Croatia	Iceland	Guyana	FYR of Macedonia	Mozambique	Zambia
	Kazakhstan	Finland	Angola	South Africa	Malawi	Ghana
	Malaysia	Belgium	Morocco	Algeria	Ethiopia	Sudan
	Bahamas	Canada	Guatemala	Iraq	Togo	Yemen
	Hungary	Australia	Armenia	Costa Rica	Madagascar	Moldova
	Poland	Oman	Bhutan	Guinea-Bissau	Sierra Leone	Laos
	Lithuania	Germany	Georgia	Burkina Faso	Comoros	Nicaragua
	Russia	Sweden	Paraguay	Zimbabwe	Rwanda	Pakistan
	Estonia	Austria	El Salvador	Gambia	Guinea-Bissau	Honduras
	Slovakia	Denmark	Ukraine	Haiti	Burkina Faso	Uzbekistan
	Greece	Ireland	Jamaica	Uganda	Thailand	India
	Portugal	Netherlands	Namibia	Afghanistan	Montenegro	Vietnam
	Malta	Saudi Arabia	Indonesia	Benin	Brazil	
	Czech Republic	United States of America	Mongolia	Chad	Suriname	
	Slovenia	Switzerland	Sri Lanka	Mali	Barbados	
	Israel	United Arab Emirates	Bosnia and Herzegovina	Nepal	Bulgaria	
	Trinidad and Tobago	Norway	Saint Vincent and The Grenadines	Timor-Leste	Lebanon	
	Korea (South)	Singapore	Ecuador	Senegal	Azerbaijan	
	Spain	Kuwait	Tunisia	Tanzania	Mexico	
	New Zealand	Luxembourg	Dominica	Tajikistan	Mauritius	
	Cyprus	Qatar	Albania	Côte d'Ivoire	Belarus	
	Japan		Jordan	Bangladesh	Venezuela	
	Italy		China	Cameroon	Panama	
				Romania	Gabon	
Σύνολο	50		52			44

Πηγή: *Ίδια επεξεργασία*

Η περίοδος που θεωρήθηκε σκόπιμο να εξεταστεί είναι αυτή της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης και αυτό επειδή θέλουμε να δούμε πώς μπορούν οι ΤΠΕ να βοηθήσουν στην καταπολέμηση της διαφθοράς σε μια δύσκολη οικονομική συγκυρία. Στη λήψη των δεδομένων τέθηκαν περιορισμοί όσον αφορά την υπό εξέταση χρονική περίοδο. Συγκεκριμένα επειδή ο δείκτης CPI άλλαξε μεθοδολογία το 2012 (δεδομένα του 2011), δεν είναι εφικτό να συγκρίνουμε δεδομένα πριν το 2011. Επίσης, επειδή οι δείκτες E-Government Index και E-Participation Index εκδίδονται κάθε 2 έτη, η έρευνα μας τελικώς περιλαμβάνει στοιχεία μεταβλητών για τα έτη 2011, 2013 και 2015.

Πίνακας 5.3: Περιγραφικά στατιστικά υποδείγματος

Variable	Obs	Mean	Std. Dev.	Min	Max
cpi	438	55.10274	19.53454	8	92
egov	438	.5223732	.2122855	.05933	.94623
epar	438	.4247509	.2811153	0	1
db	438	62.35676	12.44472	31.72	91.24
gdp	438	19403.27	20755.12	712.6705	141542.7
law	438	2.514298	.9833211	.5094188	4.573493
polist	438	2.403374	.9119877	0	3.990842
fel	438	20.99201	11.20307	0	63.8
govs	438	16.33478	6.811863	4.579278	83.27526

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία μας όλες οι ανεξάρτητες μεταβλητές, πέραν του μεγέθους του δημόσιου τομέα, επιδρούν αρνητικά στο επίπεδο της διαφθοράς, ενώ το μέγεθος του δημοσίου επηρεάζει τη διαφθορά θετικά.

Επομένως, για την εμπειρική διερεύνηση των κυριότερων προσδιοριστικών παραγόντων της διαφθοράς εξετάζονται οι παρακάτω υποθέσεις:

H₁: Υπάρχει αρνητική συσχέτιση μεταξύ της διαφθοράς και της ανάπτυξης της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης

H₂: Υπάρχει αρνητική συσχέτιση μεταξύ της διαφθοράς και της ηλεκτρονικής συμμετοχής

H₃: Υπάρχει αρνητική συσχέτιση μεταξύ της διαφθοράς και της ευκολίας του επιχειρείν

H₄: Υπάρχει αρνητική συσχέτιση μεταξύ της διαφθοράς και του κατά κεφαλήν ΑΕΠ εκφρασμένο σε δολάρια

H₅: Υπάρχει αρνητική συσχέτιση μεταξύ της διαφθοράς και της ισχύος του Κράτους Δικαίου

H₆: Υπάρχει αρνητική συσχέτιση μεταξύ της διαφθοράς και της πολιτικής σταθερότητας

H₇: Υπάρχει αρνητική συσχέτιση μεταξύ της διαφθοράς και του ποσοστού των γυναικών στο κοινοβούλιο

H₈: Υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ της διαφθοράς και του μεγέθους του δημόσιου τομέα

Πίνακας 5.4: Συντελεστές συσχέτισης Pearson μεταξύ των μεταβλητών

	CPI	EGOV	EPAR	DB	GDP	LAW	POLIST	FEL	GOVS
CPI	1								
EGOV	-0,759567796	1							
EPAR	-0,515707826	0,749598987	1						
DB	-0,779632433	0,849381305	0,654053936	1					
GDP	-0,7062597	0,724033886	0,524463694	0,617137415	1				
LAW	-0,956775413	0,802695052	0,554243598	0,815309669	0,729572748	1			
POLIST	-0,783345311	0,600692976	0,320656705	0,616658996	0,563975733	0,777415545	1		
FEL	-0,21473543	0,179562691	0,172779214	0,19471158	0,052521618	0,18518408	0,155846333	1	
GOVS	-0,301003575	0,227535354	0,125104722	0,179736186	0,172181597	0,267302193	0,248640998	0,239318689	1

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Παρατηρώντας τον Πίνακα 5.4 με τους συντελεστές συσχέτισης μεταξύ των μεταβλητών παρατηρούμε ότι όλες οι ανεξάρτητες μεταβλητές έχουν αρνητική σχέση με την εξαρτημένη μας μεταβλητή, ακόμα και το μέγεθος του δημόσιου τομέα που είχαμε αρχικά υποθέσει ότι θα έχει θετική συσχέτιση με το επίπεδο διαφθοράς, την εξαρτημένη μεταβλητή μας. Επίσης, βλέπουμε ότι ο βασικός μας δείκτης ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, ο δείκτης Κράτους Δικαίου και ο δείκτης ευκολίας του επιχειρείν έχουν υψηλή συσχέτιση μεταξύ τους. Για αυτό, στο δεύτερο μοντέλο που θα χρησιμοποιήσουμε θα εξαιρέσουμε τις μεταβλητές Doing Business Index και Rule of Law.

Καθότι έχουμε ταυτόχρονα διαστρωματικά στοιχεία και χρονολογικές σειρές θα χρησιμοποιήσουμε Panel Data Analysis ως στατιστική μέθοδο.

Κάνοντας έλεγχο των δεδομένων μας μέσω του Hausman Test καταλήγουμε ότι το μοντέλο τυχαίων επιδράσεων (GLS Random Effects Regression) είναι καταλληλότερο από το μοντέλο των σταθερών διαστρωματικών επιδράσεων (Cross-Section Fixed Effects).

Στο 1^ο υπόδειγμα μας (βλ. Πίνακα 5.5) που περιλαμβάνει όλες τις μεταβλητές που είχαμε αρχικά θέσει παρατηρούμε ότι η διαφθορά έχει αρνητική συσχέτιση με τις εξής μεταβλητές:

- ✓ Ισχύς Κράτους Δικαίου
- ✓ Πολιτική σταθερότητα
- ✓ Ευκολία του επιχειρείν
- ✓ Μέγεθος δημόσιου τομέα
- ✓ Κατά κεφαλήν ΑΕΠ

Πίνακας 5.5: 1^ο Υπόδειγμα προσδιοριστικών παραγόντων της διαφθοράς

```

Random-effects GLS regression              Number of obs   =       438
Group variable: country                   Number of groups =       146

R-sq:                                     Obs per group:
  within = 0.0975                          min =           3
  between = 0.9275                          avg =          3.0
  overall = 0.9171                          max =           3

Wald chi2(8) = 1689.50
Prob > chi2 = 0.0000

corr(u_i, X) = 0 (assumed)
    
```

cpi	Coef.	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]
egov	-1.698349	3.070496	-0.55	0.580	-7.716411 4.319712
epar	2.378578	.8495075	1.01	0.314	.7135736 4.043582
db	-.1729134***	.0413518	-4.18	0.000	-.2539614 -.0918654
gdp	-.0000648**	.0000305	-2.12	0.034	-.0001246 -4.96e-06
law	-13.87516***	.866435	-16.01	0.000	-15.57334 -12.17698
polist	-1.666491***	.5975172	-2.79	0.005	-2.837603 -.4953787
fel	-.0302997	.0300663	-1.01	0.314	-.0892285 .028629
govs	-.1411722**	.0562684	-2.51	0.012	-.2514562 -.0308882
_cons	108.8523	2.204795	49.37	0.000	104.5309 113.1736
sigma_u	4.9073543				
sigma_e	2.315175				
rho	.81794695	(fraction of variance due to u_i)			

*significant at 10%, ** significant at 5%, *** significant at 1%

Πηγή: *Ιδια επεξεργασία*

Τη μεγαλύτερη αρνητική συσχέτιση εμφανίζει η ισχύς του Κράτους Δικαίου, που συμβολίζει και το σεβασμό των πολιτών απέναντι στους νόμους. Το παραπάνω εύρημα επαληθεύεται και από τη βιβλιογραφία μας καθώς σε αντίστοιχες έρευνες του εξωτερικού ήταν παρεμφερή (Elbahnasawy and Revier, 2012). Παρατηρούμε ότι οι κύριες ανεξάρτητες μεταβλητές, ηλεκτρονική διακυβέρνηση και ή ηλεκτρονική συμμετοχή είναι στατιστικά ασήμαντες. Ενώ η παράμετρος με το ποσοστό των γυναικών στο κοινοβούλιο εμφανίζεται και αυτή να μην επηρεάζει το επίπεδο διαφθοράς. Τα παραπάνω αποτελέσματα θεωρούμε ότι επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από την υψηλή συσχέτιση τριών επιμέρους ανεξάρτητων μεταβλητών και για αυτό το λόγο στο επόμενο υπόδειγμα μας θα εξαιρέσουμε τις δυο από αυτές.

Πίνακας 5.6: 2^ο Υπόδειγμα προσδιοριστικών παραγόντων της διαφθοράς

Random-effects GLS regression	Number of obs	=	438
Group variable: country	Number of groups	=	146
R-sq:	Obs per group:		
within = 0.0161	min =		3
between = 0.7599	avg =		3.0
overall = 0.7489	max =		3
	Wald chi2(6)	=	358.57
corr(u_i, X) = 0 (assumed)	Prob > chi2	=	0.0000

cpi	Coef.	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]
egov	-21.64467***	3.687068	-5.87	0.000	-28.87119 -14.41815
epar	2.11488	.9189824	1.30	0.119	.3137076 3.916052
gdp	-.0003067***	.000044	-6.96	0.000	-.0003931 -.0002204
polist	-5.450295***	.7015924	-7.77	0.000	-6.825391 -4.075199
fel	-.0667179*	.0386109	-1.73	0.084	-.1423939 .0089581
govs	-.1706386**	.077947	-2.19	0.029	-.323412 -.0178653
_cons	88.74954	2.43878	36.39	0.000	83.96962 93.52946
sigma_u	9.0488212				
sigma_e	2.4312383				
rho	.93267138	(fraction of variance due to u_i)			

* significant at 10%, ** significant at 5%, *** significant at 1%

Πηγή: *Ιδια επεξεργασία*

Στο δεύτερο υπόδειγμα (βλ. Πίνακα 5.6) παρατηρούμε, όπως αναμέναμε, υψηλή αρνητική συσχέτιση μεταξύ του δείκτη ανάπτυξης της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και της διαφθοράς, το αποτέλεσμα αυτό επιβεβαιώνεται και από την βιβλιογραφία (Shim and Eom, 2008). Επίσης αρνητική συσχέτιση παρουσιάζουν και οι μεταβλητές του κατά κεφαλήν ΑΕΠ, της πολιτικής σταθερότητας, του μεγέθους του δημόσιου τομέα και του ποσοστού των γυναικών στο κοινοβούλιο.

Η στοχευμένη μελέτη σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης μπορεί να μας δώσει σημαντικές πληροφορίες για το πώς συσχετίζεται η ηλεκτρονική διακυβέρνηση με τη διαφθορά σε χώρες που παρουσιάζουν αρκετή ομοιογένεια ως προς κοινωνικο-πολιτικούς παράγοντες και έχουν παρόμοιο θεσμικό πλαίσιο ως προς την πολιτική ηλεκτρονικής διακυβέρνησης. Ως εκ τούτου θεωρήσαμε σκόπιμο να χρησιμοποιήσουμε και 3^ο υπόδειγμα οικονομετρικού μοντέλου στο οποίο θέσαμε περιορισμό και το οποίο θα περιλαμβάνει μόνο τις 28 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Πίνακας 5.7: 3^ο Υπόδειγμα προσδιοριστικών παραγόντων της διαφθοράς

Random-effects GLS regression	Number of obs	=	84
Group variable: country	Number of groups	=	28
R-sq:	Obs per group:		
within = 0.1980	min =		3
between = 0.7756	avg =		3.0
overall = 0.7625	max =		3
	Wald chi2(6)	=	100.92
corr(u_i, X) = 0 (assumed)	Prob > chi2	=	0.0000

cpi	Coef.	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]
egov	-24.14802**	10.39344	-2.32	0.020	-44.51878 -3.777255
epar	-2.322345	1.955792	-1.19	0.235	-6.155627 1.510937
gdp	-.0003975***	.0000818	-4.86	0.000	-.0005579 -.000237
polist	-6.253727**	2.699232	-2.32	0.021	-11.54413 -.9633288
fel	-.0493881	.1145427	-0.43	0.666	-.2738877 .1751115
govs	-1.493207***	.3527113	-4.23	0.000	-2.184508 -.8019056
_cons	121.0514	11.29831	10.71	0.000	98.90713 143.1957
sigma_u	6.7340233				
sigma_e	2.4362257				
rho	.88426417	(fraction of variance due to u_i)			

* significant at 10%, ** significant at 5%, *** significant at 1%

Πηγή: *Ιδια επεξεργασία*

Στο 3^ο μοντέλο μας (βλ. Πίνακα 5.7) παρατηρούμε ότι σε ευρωπαϊκό επίπεδο η διαφθορά εμφανίζει υψηλή αρνητική συσχέτιση με την ανάπτυξη της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, την πολιτική σταθερότητα καθώς και το μέγεθος του δημόσιου τομέα.

Άρα, επαληθεύουμε την αρχική υπόθεση του μοντέλου μας ότι η ανάπτυξη της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης συμβάλλει στην καταπολέμηση της διαφθοράς. Ωστόσο, όπως προκύπτει και από τα τρία μοντέλα, εξαιρετικά σημαντικοί προσδιοριστικοί παράγοντες του επιπέδου διαφθοράς μιας χώρας είναι το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, το επίπεδο πολιτικής σταθερότητας και το μέγεθος του δημοσίου τομέα.

Εν κατακλείδι, από τις αρχικές υποθέσεις του οικονομετρικού υποδείγματος μας καταλήγουμε ότι επαληθεύονται οι υποθέσεις H_1 , H_4 και H_6 . Ενώ εντύπωση προκαλεί ότι η υπόθεση H_8 δεν επαληθεύεται, καθώς από την έρευνα μας προκύπτει ότι το μέγεθος του

δημόσιου τομέα είναι στατιστικά σημαντικό και μάλιστα έχει αρνητική συσχέτιση με το επίπεδο διαφθοράς. Δηλαδή όσο μεγαλώνει το μέγεθος του δημοσίου τόσο μειώνεται η διαφθορά. Το εν λόγω εύρημα δίνει ένα ενδιαφέρον αντεπιχείρημα για όσους υποστηρίζουν ότι μια χώρα με μεγάλο κρατικό μηχανισμό είναι πιο επιρρεπής σε κρούσματα διαφθοράς.

Κεφάλαιο 6^ο: Συμπεράσματα

6.1 Συμπεράσματα

Οι οικονομίες σε παγκόσμιο επίπεδο βιώνουν μια περίοδο έντονων αλλαγών και ζυμώσεων στο πλαίσιο της ψηφιακής επανάστασης. Ωστόσο, η Ελλάδα φαίνεται να μην έχει κατανοήσει πλήρως τη δυναμική και το μέγεθος αυτής, έχοντας χάσει σημαντικό χρόνο όσον αφορά τον προσανατολισμό της προς τον ψηφιακό μετασχηματισμό. Λαμβάνοντας υπόψη την ταχύτητα και το εύρος των αλλαγών, η χώρα δεν έχει πλέον την πολυτέλεια του χρόνου να ακολουθήσει την πορεία που ακολούθησαν οι ψηφιακά ανεπτυγμένες χώρες έως σήμερα. Αντίθετα, η δυσμενής θέση της τόσο σε επίπεδο ΕΕ όσο και παγκοσμίως δημιουργεί την επιτακτική ανάγκη να ενεργήσει άμεσα, σε πολλαπλούς άξονες, συγχρονισμένα και σε περιορισμένο χρονικό ορίζοντα.

Η διαφθορά είναι ένα σύνθετο και πολύπλευρο φαινόμενο με πολλαπλά αίτια και αιτιατά, καθώς λαμβάνει διάφορες μορφές και λειτουργίες σε διάφορα πλαίσια. Το φαινόμενο της διαφθοράς κυμαίνεται από μια ξεχωριστή πράξη μιας πληρωμής που αντίκειται στο νόμο μέχρι την ενδημική δυσλειτουργία ενός πολιτικού και οικονομικού συστήματος. Δυστυχώς, η διαφθορά είναι ένα παγκόσμιο φαινόμενο και δεν αποτελεί αποκλειστική «ασθένεια» των αναπτυσσόμενων ή τριτοκοσμικών χωρών ή ειδικότερα της Ελλάδας. Υφίσταται τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα, χωρίς βέβαια πάντα να γίνεται αντιληπτή.

Συγκεκριμένα, η Ελλάδα καλείται να υιοθετήσει μια «συνολική» ψηφιακή στρατηγική σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα, που θα ωθήσει δυναμικά τη χώρα προς τον ψηφιακό μετασχηματισμό της, θα ενισχύσει θετικά την ψηφιακή της ωριμότητα καθώς και την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας.

Η παγκόσμια οικονομία σήμερα μετασχηματίζεται ταχύτατα με μοχλό τις ψηφιακές τεχνολογίες, οι οποίες ανατρέπουν τις υπάρχουσες δομές και δημιουργούν ένα νέο πρότυπο επιχειρηματικής ανάπτυξης, με συνολική επίδραση σε όλους τους κλάδους της οικονομίας. Ο ψηφιακός μετασχηματισμός αποτελεί όρο επιβίωσης για τις σύγχρονες οικονομίες. Οι χώρες με πλεονάσματα στην υιοθέτηση και εφαρμογή των ψηφιακών τεχνολογιών είναι οι πρωταγωνιστές του σήμερα και του αύριο. Καθώς η Ελλάδα έχει ήδη χάσει πολύτιμο έδαφος στον διεθνή ψηφιακό ανταγωνισμό είναι επιτακτική ανάγκη να ενεργήσει άμεσα, σε πολλαπλούς άξονες, συγχρονισμένα και σε περιορισμένο χρονικό ορίζοντα.

Συγκεκριμένα, η Ελλάδα καλείται να υιοθετήσει, με βάση την πρόσφατη μελέτη του

ΣΕΒ (Μασουράκης, Μητσόπουλος και Πρίντσιπας, 2017) μια «συνολική» ψηφιακή στρατηγική σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα, που θα ωθήσει δυναμικά τη χώρα προς τον ψηφιακό μετασχηματισμό της, θα ενισχύσει θετικά την ψηφιακή της ωριμότητα καθώς και την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας. Αυτή η «συνολική» ψηφιακή στρατηγική εξειδικεύεται με το Στρατηγικό Σχέδιο 4 Αξόνων και στοχεύει

α) στην υλοποίηση των βασικών προαπαιτούμενων (1ος Άξονας): Πρώτα διορθώνονται τα βασικά (νομοθεσία, ρύθμιση, διαχείριση προτεραιοτήτων, ανάπτυξη ευρυζωνικών υποδομών, ανοιχτά δεδομένα, ανάπτυξη ψηφιακών δεξιοτήτων).

β) την αναδιοργάνωση και τον εκσυγχρονισμό του Κράτους με τα εργαλεία ψηφιακής διακυβέρνησης - Κράτος 2.0 (2ος Άξονας): Γίνονται ουσιαστικά βήματα στην ηλεκτρονική διακυβέρνηση, προκειμένου να μειωθούν σημαντικά το διοικητικό κόστος στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα και η επιβάρυνση της γραφειοκρατίας για τους πολίτες.

γ) τη δημιουργία Εθνικών Κλαδικών Δράσεων σε τομείς ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος (3ος Άξονας): Προωθείται ο ψηφιακός μετασχηματισμός σε όλους του κλάδους της οικονομίας, με βάση συγκεκριμένες προτεραιότητες που προκύπτουν από την διεθνή πρακτική, όπως το «ευφυές εργοστάσιο», η διασυνδεδεμένη εφοδιαστική αλυσίδα, ο ψηφιακός εργαζόμενος, η εξατομίκευση προϊόντων και υπηρεσιών, ο ψηφιακός μετασχηματισμός του φυσικού καταστήματος κοκ.

δ) τη δημιουργία ενός Ελληνικού Ψηφιακού Κόμβου με διεθνή παρουσία (4ος Άξονας): Δημιουργείται ένας Ελληνικός Ψηφιακός Κόμβος που θα ενισχύσει την ανάπτυξη και την κερδοφορία των επιχειρήσεων τεχνολογίας και θα έχει στον πυρήνα του την ανάλυση δεδομένων μεγάλου όγκου (big data analytics), τη δημιουργία καθετοποιημένων εφαρμογών και την υποστήριξη νέων επιχειρηματικών πρακτικών και μοντέλων.

Όπως αναφέρει και ο ΣΕΒ σε ειδική έκθεση του περιοδικού Οικονομία και Επιχειρήσεις (2017), η Ελλάδα για να αξιοποιήσει περαιτέρω τις ψηφιακές ευκαιρίες και να προσεγγίσει τις ψηφιακά ανεπτυγμένες χώρες θα πρέπει να υιοθετήσει μία «στοχευμένη» στρατηγική 4 αξόνων.

Η υλοποίηση αυτού του Στρατηγικού Σχεδίου αποτιμάται από την μελέτη ότι θα οδηγήσει σε επιπλέον άνοδο του ΑΕΠ έως και €7,6 δις (+4%) τα επόμενα 4 χρόνια, και στη δημιουργία 50.000 νέων, μόνιμων και καλά αμειβόμενων θέσεων εργασίας, απαιτεί δε 1,9 δις € επιπρόσθετες επενδύσεις στις ψηφιακές τεχνολογίες (Οικονομία και Διοίκηση, 2017). Όμως πιο σημαντικό σύμφωνα με την παρούσα έρευνα είναι ότι υλοποιώντας το παραπάνω σχέδιο δράσης το 2021 η χώρα θα είναι πλέον έτοιμη να επιχειρήσει το άλμα που θα την εντάξει στις ψηφιακά ανεπτυγμένες χώρες.

Ένα μεγάλο πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας είναι τα εμπόδια στην επιχειρηματικότητα που δημιουργούν οι αργές, αναποτελεσματικές γραφειοκρατικές διαδικασίες της Δημόσιας Διοίκησης. Ο ανασχεδιασμός των διαδικασιών αυτών, σε συνδυασμό με την αποδοτική χρήση πληροφοριακών συστημάτων, μπορεί να δράσει καταλυτικά για τη βελτίωση των υπηρεσιών που παρέχει το Δημόσιο. Όμως, όπως εύστοχα επισημαίνει ο Σπινέλλης (2016) στην Ελλάδα τα χρήματα που έχουν επενδυθεί για έργα πληροφορικής στο Δημόσιο εμφανίζονται υπέρογκα σε σχέση με τη πενιχρή αποτελεσματικότητά τους. Το μέγεθος του προβλήματος γίνεται αντιληπτό όταν συγκρίνουμε τη πληθώρα πραγμάτων που μπορούμε να κάνουμε σήμερα μέσω του διαδικτύου σε σχέση με το πόσες λίγες είναι οι πραγματικά χρήσιμες υπηρεσίες του Δημοσίου στις οποίες έχουμε πρόσβαση.

Σύμφωνα με τον Σπινέλλη (2016) οι λόγοι που μας έχουν φέρει στην κατάσταση αυτή, είναι τέσσερις:

- η απουσία ανασχεδιασμού των διοικητικών πρακτικών ώστε να εκμεταλλεύονται αποτελεσματικά την πληροφορική,
- το δύσκαμπτο θεσμικό πλαίσιο σχεδιασμού και υλοποίησης των έργων πληροφορικής,
- η χρήση παρωχημένων τεχνολογιών και πρακτικών ανάπτυξης, καθώς και
- η τάση υλοποίησης φαραωνικών μεγαθήριων, αντί της ευέλικτης ανάπτυξης μικρών έργων που λύνουν τα πιο σημαντικά προβλήματα.

Για να ξεφύγουμε από το τέλμα της αναποτελεσματικότητας, τρεις πρέπει να είναι οι κατευθύνσεις ανάπτυξης έργων πληροφορικής: η παροχή υπηρεσιών στον πολίτη, η διασύνδεση και διαλειτουργικότητα και η διαφάνεια.

Πρώτα και κύρια είναι η έμφαση που θα πρέπει να δίνεται σε κάθε έργο πληροφορικής ως προς την παροχή υπηρεσιών στον πολίτη. Ρόλος της δημόσιας διοίκησης είναι να υπηρετεί τους πολίτες. Συνεπώς, προτάσεις για ανάπτυξη πληροφοριακών συστημάτων που δεν προσφέρουν απευθείας στους πολίτες χρήσιμες και θελκτικές υπηρεσίες πρέπει να αντιμετωπίζονται με άκρα δυσπιστία. Για παράδειγμα, ένα σύστημα που θα συμμαζέψει το χάος του ασφαλιστικού μας συστήματος θα πρέπει οπωσδήποτε να προσφέρει σε κάθε ασφαλισμένο πρόσβαση στις παροχές υγείας (π.χ. ραντεβού με γιατρό), εικόνα των παροχών που έχει λάβει στο παρελθόν και πλήρη αναφορά για τις εισφορές του και αυτές που έχει καταβάλει ο εργοδότης του. Έτσι, εξυπηρετούνται εύκολα οι ασθενείς, ενώ παράλληλα καταπολεμάται η πλαστή συνταγογράφηση και η εισφοροδιαφυγή.

Εξίσου σημαντικό είναι τα διάφορα συστήματα που υλοποιούνται να μπορούν να

«συνεννοούνται» μεταξύ τους (οι τεχνικοί όροι είναι διασύνδεση και διαλειτουργικότητα). Αυτή η αρχή, μαζί με τις κατάλληλες θεσμικές παρεμβάσεις, μειώνει δραστικά την τλαιπωρία του πολίτη, επειδή επιτρέπει στο κάθε πληροφοριακό σύστημα να συλλέγει αυτόματα τα στοιχεία που χρειάζονται, αντί να ζητείται από τον πολίτη να τα συμπληρώσει σε αιτήσεις, ή, χειρότερα, να προσκομίσει σχετικά πιστοποιητικά.

Τα πιστοποιητικά πρέπει να καταργούνται, όχι να χορηγούνται ηλεκτρονικά. Μια καλή πρακτική προς μίμηση είναι η αυτόματη ανάκτηση των στοιχείων του δημοτολογίου (με κατάργηση της ανάγκης του παραδοσιακού πιστοποιητικού) στη νέα διαδικασία έκδοσης αστυνομικής ταυτότητας. Η χρησιμότητα των διασυνδεδεμένων συστημάτων ορίζεται από τον διάσημο «νόμο του Μέτκαλφ», που μας λέει ότι αυτή αυξάνει ανάλογα με το τετράγωνο του αριθμού τους. Δηλαδή, αν δύο διασυνδεδεμένα συστήματα (π.χ. της αστυνομίας με το δημοτολόγιο) έχουν χρησιμότητα $2 \times 2 = 4$, δέκα διασυνδεδεμένα συστήματα έχουν χρησιμότητα 100 ($10 \times 10 = 100$). Αναλογιστείτε πόσο πιο χρήσιμο είναι το τηλέφωνό σας, που μπορεί να μιλήσει με δισεκατομμύρια άλλες συσκευές, σε σχέση με το τηλεχειριστήριο του κλιματιστικού σας, που επικοινωνεί με μία μόνο. Την εκπληκτική δυναμική αυτού του νόμου πρέπει να εκμεταλλευτούμε στην ηλεκτρονική διακυβέρνηση, όχι μόνο επειδή αυτή θα μειώσει τη γραφειοκρατία, αλλά και επειδή θα επιτρέψει να γίνονται αυτόματα οι απαραίτητοι προληπτικοί έλεγχοι όταν ο πολίτης ή μια επιχείρηση λαμβάνει την υπηρεσία και να πάψουμε να βασιζόμαστε στους κατασταλτικούς ελέγχους με τη γνωστή σε όλους μας αναποτελεσματικότητα.

Πώς μπορεί να επιτευχθεί η διαλειτουργικότητα; Με το σχεδιασμό, τη θεσμική κατοχύρωση και την υλοποίηση «ανοικτών συστημάτων». Βλέποντας πάλι το προηγούμενο παράδειγμα, το τηλέφωνό σας είναι εξαιρετικά χρήσιμο, διότι μπορεί να μιλήσει με οποιαδήποτε άλλη συσκευή πληροί ορισμένους βασικούς κανόνες. Αντίθετα, το κλιματιστικό μπορεί να ελεγχθεί μόνο με το δικό του τηλεχειριστήριο (και όχι π.χ. με τον υπολογιστή σας ή το κινητό σας τηλέφωνο), διότι η «γλώσσα» επικοινωνίας με το τηλεχειριστήριο είναι γνωστή μόνο στον κατασκευαστή του. Αντίστοιχα, αν το πρωτόκολλο εγγράφων κάθε δημόσιας υπηρεσίας είναι σχεδιασμένο για να μιλάει με κάθε άλλη υπηρεσία, λύνεται αυτόματα το τεχνικό σκέλος της επικοινωνίας μεταξύ των υπηρεσιών. Επιπλέον, αν τα στοιχεία που τηρεί κάθε δημόσιος φορέας είναι ανοιχτά προσβάσιμα (βάσει συγκεκριμένων όρων και προϋποθέσεων) από άλλους φορείς, τότε όλες οι δημόσιες υπηρεσίες μπορούν να κάνουν τη δουλειά τους πολύ καλύτερα και ευκολότερα. Για παράδειγμα, αν ένας δήμος έχει πρόσβαση στην απόδοση των μαθητών σε κάθε σχολείο, τότε μπορεί να εντοπίσει και να βοηθήσει τα σχολεία των οποίων οι μαθητές αποδίδουν λιγότερο από άλλα.

Η τρίτη βασική κατεύθυνση για την ηλεκτρονική διακυβέρνηση πρέπει να είναι η διαφάνεια. Η αρχή της διαφάνειας ορίζει ότι τα δημόσια, μη προσωπικά, δεδομένα, είναι ελεύθερα προσβάσιμα απ' όλους. Η αρχή αυτή πρόσφατα ισχυροποιήθηκε σημαντικά με τον εξαιρετικά προοδευτικό νόμο 4305/2014, που ορίζει ότι τα έγγραφα, οι πληροφορίες και τα δεδομένα του δημόσιου τομέα πρέπει κατά κανόνα να διατίθενται ελεύθερα για κάθε χρήση μέσω του διαδικτύου. Τώρα δεν μένει παρά να χτίσουμε τις πληροφοριακές υποδομές που να τον κάνουν πράξη. Να φροντίσουμε, δηλαδή, κάθε υπάρχον και νέο πληροφοριακό σύστημα να διαθέτει σε όλους μας, με ανοικτό τρόπο, τα δημόσια δεδομένα που τηρεί.

Μπορούμε εύκολα να καταλάβουμε ότι η διαφάνεια στα δημόσια δεδομένα συμβάλλει σημαντικά στην καταπολέμηση της διαφθοράς. Αν η σειρά προτεραιότητας και η παροχή υπηρεσιών από παιδικούς σταθμούς, σχολεία, νοσοκομεία, πολεοδομίες, είναι ανοιχτή και προσβάσιμη απ' όλους, μειώνονται δραστικά οι τρόποι με τους οποίους κάποιος μπορεί να διασφαλίσει προνομιακή μεταχείριση με αθέμιτο τρόπο. Αντίστοιχα, αν δημοσιεύονται αυτόματα μέσω πληροφοριακού συστήματος οι έλεγχοι που προγραμματίσει και εκτέλεσε κάθε δημόσια αρχή, καθώς και τα αποτελέσματά τους σε επίπεδο ελεγκτή, τότε θα αποκαλύπτονταν οι λίγοι επίορκοι υπάλληλοι που ντροπιάζουν τον κλάδο τους.

Με διαφάνεια στα δημόσια δεδομένα δημιουργούνται προϋποθέσεις για αποτελεσματικότερη άσκηση της πολιτικής. Οι ψηφοφόροι, τα κόμματα και οι φορείς της κοινωνίας των πολιτών μπορούν να γνωρίζουν και να επικαλούνται τα στοιχεία που δικαιολογούν συγκεκριμένες πολιτικές. Μπορούμε λ.χ. να ξέρουμε πόσο κοστίζει μια διανυκτέρευση ασθενούς ή μια επέμβαση σε κάθε δημόσιο νοσοκομείο, ποιοι δικαστές βγάζουν αποφάσεις που επικυρώνονται ή εξαφανίζονται μετά από έφεση, πώς αξιολογούν τους καθηγητές τους οι φοιτητές σε κάθε τμήμα, πόσες και τι είδους κλήσεις έδωσε κάθε τροχονόμος, πόσο συχνά γίνεται η αποκομιδή απορριμμάτων ανά δήμο και ποιες αιτήσεις για άσυλο γίνονται δεκτές κάθε χρόνο.

Τέλος, αν τα δεδομένα και τα αποθετήρια ψηφιακού περιεχόμενου που υπάρχουν σ' όλα τα πληροφοριακά συστήματα του δημοσίου είναι ελεύθερα διαθέσιμα, τότε αυτά μπορούν να χρησιμοποιηθούν από επιχειρήσεις για την παροχή υπηρεσιών πρόσθετης αξίας. Αυτή η πρακτική ευνοεί την καινοτομία και την ανάπτυξη. Επίσης, μέσω της φορολογίας και των εισφορών που αντιστοιχούν στη νέα αυτή οικονομική δραστηριότητα, αξιοποιούνται οι πολύτιμοι πόροι που έχουν δημιουργηθεί με χρήματα των φορολογουμένων. Ως ένα παράδειγμα, σκεφτείτε την πολύπαθη εφαρμογή της ηλεκτρονικής συνταγογράφησης. Αν τα δεδομένα και οι εφαρμογές του Πρωτοβάθμιου Εθνικού Δικτύου Υγείας (ΠΕΔΥ), της Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης Κοινωνικής Ασφάλισης (ΗΔΙΚΑ) και του Εθνικού

Οργανισμού Φαρμάκων ήταν ανοικτά διαθέσιμα, τότε ελληνικές επιχειρήσεις θα μπορούσαν να αναπτύξουν εύχρηστες και έξυπνες εφαρμογές που να συνδυάζουν π.χ. τη συνταγογράφηση με το φάκελο του ασθενούς και τα ραντεβού για τους γιατρούς, ή την παραγγελιοληψία για τα φαρμακεία. Κάποια από αυτές τις επιχειρήσεις, βοηθούμενη από τη διαφάνεια, την ανοικτότητα και τη διαλειτουργικότητα των πληροφοριακών συστημάτων της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, θα μπορούσε να είναι ο αυριανός παγκόσμιος κυρίαρχος στον συγκεκριμένο χώρο.

Επιγραμματικά, για την επιτυχή μετάβαση από τη σημερινή κατάσταση σε ένα μοντέλο ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, πρέπει να συντρέχουν οι εξής τέσσερις καθοριστικές προϋποθέσεις:

- Η ύπαρξη καλά οργανωμένων διαδικασιών από αυτόν που θα παρέχει την ηλεκτρονική υπηρεσία (κεντρικό κράτος, αυτοδιοίκηση, οργανισμοί κ.ά.). Όπως σημειώνεται στη βιβλιογραφία και διαπιστώνεται από έρευνες, η εισαγωγή και η χρήση των νέων τεχνολογιών σε οργανισμούς με καλή εσωτερική οργάνωση και δομή βελτίωσαν τη λειτουργία τους, ενώ σε οργανισμούς χωρίς καλή εσωτερική οργάνωση και δομή έφεραν τα αντίθετα αποτελέσματα.

- Το άρτια εκπαιδευμένο προσωπικό, το οποίο θα κληθεί να χειριστεί τα εσωτερικά (Back Office) πληροφοριακά συστήματα που θα διαχειριστούν και θα εξυπηρετήσουν τα αιτήματα των πολιτών. Η εκπαίδευση του προσωπικού δεν είναι πάντα εύκολη υπόθεση, καθώς τις περισσότερες φορές χρειάζεται να δημιουργηθούν και άλλες ευνοϊκές συνθήκες, όπως κίνητρα για την αποδοχή των νέων τεχνολογιών από την πλευρά του προσωπικού.

- Η χρήση ώριμων τεχνολογιών, υψηλών και ανοιχτών προδιαγραφών και προτύπων, οι οποίες θα εξασφαλίζουν τη διαλειτουργικότητα (Interoperability) ανάμεσα στα πληροφοριακά συστήματα και την επαναχρησιμοποίησή τους (Reusability).

- Οι ψηφιακά εγγράμματοι πολίτες, δηλαδή οι πολίτες που θα μπορούν να χρησιμοποιούν τις νέες τεχνολογίες επικοινωνίας.

Σημείο-κλειδί για την επιτυχία αποτελεί η λειτουργική ενοποίηση του back office, δηλαδή του συνόλου των εσωτερικών πληροφοριακών συστημάτων (π.χ. δικτυακών, υπολογιστικών υποδομών και συσκευών πρόσβασης).

6.2 Περιορισμοί στην έρευνα

Κατά τον σχεδιασμό του ερευνητικού μας μοντέλου συναντήσαμε κάποιους περιορισμούς που αφορούν τις μεταβλητές του υποδείγματος. Οι κύριοι περιορισμοί αφορούν τον αριθμό των χωρών που λάβαμε υπόψη στο δείγμα μας καθώς και το χρονικό βάθος των δεδομένων μας.

Συγκεκριμένα ως προς το δείγμα των χωρών παρατηρήσαμε ότι δεν περιλαμβάνουν όλοι οι δείκτες το σύνολο των χωρών. Κάθε δείκτης στην ετήσια έκθεση του έχει διαφορετικό αριθμό χωρών καθώς και διαφορετικό δείγμα χωρών. Επίσης παρατηρήθηκε ότι ακόμα και στον ίδιο δείκτη δεν περιλαμβάνονται οι ίδιες χώρες για κάθε έτος, υπάρχουν διαφοροποιήσεις, μια χώρα μπορεί τη μια χρονιά να βρίσκεται στους πίνακες και την προηγούμενη να έλειπε. Υπό αυτό τον περιορισμό η έρευνα μας συνολικά συμπεριέλαβε 146 χώρες από το σύνολο των 194 χωρών του παγκόσμιου χάρτη.

Επίσης, η βασική μας εξαρτημένη μεταβλητή, Δείκτης Αντίληψης της Διαφθοράς CPI του Οργανισμού Διεθνούς Διαφάνειας, από το 2011 άλλαξε μεθοδολογία ως προς την έκδοση των αποτελεσμάτων του και ως εκ τούτου δεν είναι δυνατή η σύγκριση αποτελεσμάτων πριν το 2011 με αυτά μετά του 2011. Με αυτό ως δεδομένο, η έρευνα μας εστίασε στην χρονική περίοδο 2011-2015.

Άλλος ένας βασικός περιορισμός υπήρξε όσον αφορά τη βασική ανεξάρτητη μεταβλητή μας, τον Δείκτη Ανάπτυξης της Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης EGDI του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Ο εν λόγω δείκτης δεν εκδίδεται σε ετήσια βάση αλλά τα τελευταία χρόνια ανά δυο έτη. Επομένως, και με δεδομένο ότι ο δείκτης CPI μπορεί να ληφθεί μόνο από το 2011 και μετά, οι χρονιές που μπορέσαμε να συμπεριλάβουμε στο υπόδειγμα μας είναι το 2011, 2013 και 2015.

6.3 Προτάσεις για μελλοντική έρευνα

Στην παρούσα μελέτη είχαμε τη δυνατότητα να εξετάσουμε ως κλασσικούς προσδιοριστικούς παράγοντες της διαφθοράς το μέγεθος του δημόσιου τομέα, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, την ισχύ του Κράτους Δικαίου, την πολιτική σταθερότητα, την ευκολία του επιχειρείν και το ποσοστό των γυναικών στο κοινοβούλιο. Σε μια μελλοντική εργασία θα μπορούσαν να ερευνηθούν και άλλες μεταβλητές που συναντώνται στη διεθνή βιβλιογραφία, όπως η ελευθερία του τύπου (Andersen, 2009), το επίπεδο αστικοποίησης, ο ρυθμός ανάπτυξης του ΑΕΠ αλλά και κοινωνικοί-πολιτικοί παράγοντες όπως η θρησκεία, το πολίτευμα, η πυκνότητα του πληθυσμού αλλά και το επίπεδο εκπαίδευσης των δημοσίων υπαλλήλων.

Στο οικονομετρικό μοντέλο της παρούσας εργασίας χρησιμοποιήσαμε ως εξαρτημένη μεταβλητή το Δείκτη Αντίληψης της Διαφθοράς του Οργανισμού Διεθνούς Διαφάνειας, ωστόσο σε αντίστοιχες μελέτες του εξωτερικού χρησιμοποιείται και ο δείκτης Ελέγχου της Διαφθοράς (Luru and Lazar, 2015)

που εκδίδεται ετησίως από την Παγκόσμια Τράπεζα. Μια τέτοια μελέτη θα εξυπηρετούσε σε περίπτωση που θέλουμε να λάβουμε δεδομένα πέραν του έτους 2011, λόγω του περιορισμού που αναφέραμε στην προηγούμενη ενότητα με την αλλαγή μεθοδολογίας του CPI που δεν επιτρέπει τη σύγκριση δεδομένων προ και μετά του 2011.

Θέλοντας να εξετάσουμε τη γενική επίδραση της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης στη διαφθορά στο υπόδειγμα μας χρησιμοποιήσαμε τους γενικές δείκτης μέτρησης ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και ηλεκτρονικής συμμετοχής. Όπως έχουμε αναφέρει σε προηγούμενη ενότητα της εργασίας οι εν λόγω γενικοί δείκτες αποτελούνται από επιμέρους δείκτες, οι οποίοι μετράνε συγκεκριμένες πτυχές της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης. Επομένως σε ένα δεύτερο στάδιο μελέτης θα ήταν χρήσιμο να εξετάσουμε ένα οικονομετρικό μοντέλο το οποίο θα περιλαμβάνει ως μεταβλητές της ΗΔ τους εξής δείκτες:

- Online Service Index (Δείκτης Ανάπτυξης Ηλεκτρονικών Υπηρεσιών)
- Telecommunication Infrastructure Index (Δείκτης Ανάπτυξης Τηλεπικοινωνιακών Υποδομών)
- Human Capital Index (Δείκτης Ανθρώπινου Δυναμικού)

Με αυτόν τον τρόπο θα μπορούμε να δούμε ποια υπο-παράμετρος της Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης επηρεάζει περισσότερο τη διαφθορά και έτσι να βγάλουμε προτάσεις για εφαρμογή ενός αποτελεσματικότερου πλάνου δράσης ηλεκτρονικής διακυβέρνησης (Abu-

Shanab, 2013).

Μια άλλη πρόταση θα μπορούσε να αφορά την εξειδίκευση της έρευνας για τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συγκεκριμένα να μπορούσαμε αντί για τους δείκτες του ΟΗΕ να χρησιμοποιήσουμε τον ετήσιο δείκτη DESI της ΕΕ και τους υποδείκτες του, οι οποίοι αφορούν την αξιολόγηση των δημόσιων υπηρεσιών σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Μια στοχευμένη μελέτη σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης μπορεί να μας δώσει σημαντικές πληροφορίες για το πώς συσχετίζεται η ηλεκτρονική διακυβέρνηση με τη διαφθορά σε χώρες με παραπλήσιους κοινωνικο-πολιτικούς παράγοντες και με παρόμοιο θεσμικό πλαίσιο ως προς την πολιτική ηλεκτρονικής διακυβέρνησης.

Τέλος, η διεξαγωγή ποιοτικής έρευνας με τη χρήση ερωτηματολογίου είτε για την εξέταση της γενικής αντίληψης των πολιτών ως προς το επίπεδο της διαφθοράς (Abu-Shanab , Harb and Al-Zoubi, 2013) είτε για την εξέταση του επιπέδου διαφθοράς σε επιμέρους τομείς της δημόσιας διοίκησης (πχ εφορίες, πολεοδομίες) κρίνεται ως μια ενδιαφέρουσα εναλλακτική προσέγγιση στο πολύπλοκο και πολύπλευρο φαινόμενο της διαφθοράς.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

- 1) Abu-Shanab, E. (2013) 'IFIP EGOV 2013 & IFIP ePart 2013', Koblenz, 84-91.
- 2) Abu-Shanab , E., Harb, Y. and Al-Zoubi, S. (2013) 'E-Government as an Anti-Corruption Tool: Citizens Perceptions ', *International Journal of Electronic Governance*, pp. 232-248.
- 3) Akman, I., Yazici, A., Mishra, A. and Arifoglu, A. (2005) 'E-Government: A global view and an empirical evaluation of some attributes of citizens', *Government Information Quarterly*, pp. 239-257.
- 4) Andersen, B. (2009) 'E-Government as an anti-corruption strategy', *Information Economics and Policy*, pp. 201-210.
- 5) Andersen, T. (2009) 'E-Government as an anti-corruption strategy', *Information Economics and Policy*, pp. 201-210.
- 6) Andersen, K.V. and Henriksen, H.Z. (2006) 'E-government as an anti-corruption strategy', *Information Economics and Policy*, pp. 236-248.
- 7) Andersen, T. and Rand, J. (2005) *Mice Do Not Take Bribes*, Denmark: University of Copenhagen.
- 8) Angelopoulos, S., Kitsios, F. and Moustakis, V. (2012) 'Transformation of Management in the Public Sector: Exploring the Strategic Frameworks for E-Government', in Papadopoulos, T. and Kanellis, P. (ed.) *Public Sector Reform Using Information Technologies: Transforming Policy into Practice*, IGI Global.
- 9) Baumgarten, J. and Chui, M. (2009) 'E-Government 2.0', *McKinsey on Government*, pp. 26-31.
- 10) Belanger, F. and Carter, L. (2008) 'Trust and risk in e-government adoption', *Journal of Strategic Information Systems*, pp. 165-176.
- 11) Berkman, S., Boswell, N., Bruner, F., Gough, M., McCormick, J., Pedersen, P., Ugaz, J. and Zimmermann, S. (2008) 'The fight against corruption: international organizations at a cross-roads', pp. 124-154.
- 12) Bhatnagar, S. (2002) 'E-Government: Lessons from Implementation in Developing Countries', *Regional Development Dialogue*, pp. 164-174.
- 13) Bhatnagar, S. (2003) 'E-government and access to information', in *Global Corruption Report 2003*, Transparency International.
- 14) Botchway, K., Hubbard, R., Husain, S., Jayawardena, L., Guan, L., Rattray, K.,

- Speville, B., Tyler, B. and Warioba, J. (2000) *Fighting Corruption: Promoting Good Governance*, London: Commonwealth Secretariat.
- 15) Button, M. (2011) 'Editorial: Fraud, corruption and the financial crisis', *International Journal of Law, Crime and Justice*, pp. 137-139.
- 16) Caiden, G., Dwivedi, O. and Jabbra, J. (2001) 'Where corruption lives', *Public Administration and Development*, pp. 270-271.
- 17) Carter, L. and Belanger, F. (2003) 'the Influence of Perceived Characteristics of Innovating on E-Government Adoption', *Electronic Journal of E-Government*, pp. 11-20.
- 18) Carter, L. and Belanger, F. (2005) 'The utilization of e-government services: citizen trust, innovation and acceptance factors', *Information Systems Journal*, pp. 5-25.
- 19) Centeno, C., VanBavel, R. and Burgelman, J. (2005) 'A Prospective View of e-Government in the European Union', *The Electronic Journal of e-Government*, pp. 59-66.
- 20) Chadwick, A. and May, C. (2003) 'Interaction between States and Citizens in the Age of the Internet: "e-Government" in the United States, Britain and the European Union', *Governance, An International Journal of Policy, Administration and Institutions*, pp. 271-300.
- 21) Chen, Y.C. and Gant, J. (2001) 'Transforming local e-government services: the use of application service providers', *Government Information Quarterly*, pp. 343-355.
- 22) Ciborra, C. (2005) 'Interpreting e-government and development Efficiency, transparency or governance at a distance?', *Information Technology & People*, pp. 260-279.
- 23) Ciborra, C. and Navarra, D. (2005) 'Good Governance, Development Theory, and Aid Policy: Risks and Challenges of E-Government in Jordan', *Information Technology for Development*, pp. 141-159.
- 24) Cook, E.M. (2000) *What Citizens Want From E-Government*, *Current Practice Research*, Center for Technology in Government.
- 25) Coursey, D. and Norris, D. (2008) 'Models of E-Government: Are They Correct? An Empirical Assessment', *Public Administration Review*, pp. 523-536.
- 26) Criado, J.L. and Ramilo, M.C. (2003) 'E-Government in practice. An analysis of Web site orientation to the citizens in Spanish municipalities', *The International Journal of Public Sector Management*, pp. 191-218.
- 27) Dada, D. (2006) 'The Failure of E-Government in Developing Countries: A literature

- review', *The Electronic Journal on Information Systems in Developing Countries*, pp. 1-10.
- 28) David-Barrett, E. (2014) 'Are Some Bribes More Harmful than Others? Exploring the Ethics Behind Anti-bribery Laws', *Journal of Interdisciplinary Economics*, pp. 119-144.
- 29) Davison, M.R., Wagner, C. and Ma, C.L. (2005) 'From government to e-government: a transition model', *Information Technology & People*, pp. 280-299.
- 30) Deakins, E. and Dillon, M.S. (2002) 'E-Government in New Zealand: the local authority perspective', *The International Journal of Public Sector Management*, pp. 375-378.
- 31) Devadoss, P.R., Pan, L.S. and Huang, C.J. (2002) 'Structurational analysis of e-government initiatives: a case study of SCO', *Decision Support Systems*, pp. 253-269.
- 32) Dong, B. and Torgler, B. (2013) 'Causes of corruption: Evidence from China', *China Economic Review*, pp. 152-169.
- 33) Drogkaris, P., Gritzalis, S. and Lambrinouidakis, C. (2010) 'Transforming the Greek e-Government Environment towards the e-Gov 2.0 Era', International Conference on Electronic Government and the Information Systems Perspective, Bilbao.
- 34) Ebrahim, Z. and Irani, Z. (2005) 'E-government adoption: architecture and barriers', *Business Process Management Journal*, pp. 589-611.
- 35) Elbahnasawy, N. (2014) 'E-Government, Internet Adoption, and Corruption: An Empirical Investigation', *World Development*, pp. 114-126.
- 36) Elbahnasawy, N. and Revier, C. (2012) 'The Determinants of Corruption: Cross-Country-Panel-Data Analysis', *The Developing Economies*, pp. 311-333.
- 37) Fang, Z. (2002) 'E-Government in Digital Era: Concept, Practice, and Development', *International Journal of the Computer, the Internet and Management*, pp. 1-22.
- 38) Fan, S., Lin, C. and Treisman, D. (2009) 'Political decentralization and corruption: Evidence from around the world', *Journal of Public Economics*, pp. 14-34.
- 39) Gilbert, D., Balestrini, P. and Littleboy, D. (2004) 'Barriers and benefits in the Adoption of E-Government', *International Journal of Public Sector management*, pp. 286-301.
- 40) Gouscos, D., Mentzas, G. and Georgiadis, P. (2001) 'Planning and Implementing e-Government Service Delivery: Achievements and Learnings from On-line Taxation in Greece', 8th Panhellenic Conference on Informatics, Nicosia.
- 41) Grimsley, M. and Meehan, A. (2007) 'E-Government information systems:

- Evaluation-led design for public value and client trust', *European Journal of Information Systems*, pp. 134-148.
- 42) Guijarro, L. (2007) 'Interoperability frameworks and enterprise architectures in e-government initiatives in Europe and the United States', *Government Information Quarterly*, pp. 89-101.
- 43) Hazlett, S.A. and Hill, F. (2003) 'E-government: the realities of using IT to transform the public sector', *Managing Service Quality*, pp. 445-453.
- 44) Heeks, R. (2001) 'Understanding e-governance for development', in *i-Government Working Papers*, Institute for Development Policy and Management.
- 45) Heeks, R. (2002) *E-Government in Africa: Promise and Practice*, Institute for Development Policy and Management.
- 46) Heeks, R. (2003) *Most e-Government for Development Projects Fail. How Can Risks be Reduced?*, IDPM.
- 47) Heeks, R. (2005) 'E-Government as a Carrier of Context', *Journal of Public Policy*, pp. 51-74.
- 48) Heeks, R. (2008) 'ICT4D 2.0: The Next Phase of Applying ICT for International Development', *Computer*, pp. 26-33.
- 49) Hiller, J. and Belanger, F. (2001) 'Privacy Strategies for Electronic Government', in *E-Government Series*, Pricewaterhouse Coopers Endowment for the business of Government.
- 50) Holmes, L. (2006) *Rotten states: Corruption, post Communism & neoliberalism*, Durham: Duke University Press.
- 51) Homburg, V. (2004) 'E-Government and NPM: A Perfect Marriage?', 6th International Conference on Electronic Commerce.
- 52) Horst, M., Kuttschreuter, M. and Gutteling, M. (2007) 'Perceived usefulness, personal experiences, risk perception and trust as determinants of adoption of e-government services in The Netherlands', *Computers in Human Behavior*, pp. 1838-1852.
- 53) Howard, M. (2001) 'E-Government Across The Globe: How Will "e" Change Government?', *Government Finance Review*.
- 54) Howard, M. (2001) 'E-government across the globe: how will 'e' change government?', *Government Finance Review*, pp. 6-9.
- 55) Hung, S., Chang, C. and Yu, T. (2006) 'Determinants of user acceptance of the e-Government services: The case of online tax filing and payment system', *Government Information Quarterly*, pp. 97-122.

- 56) Irani, Z., Love, E., Elliman, T., Jones, S. and Themistocleous, M. (2005) 'Evaluating e-government: learning from the experiences of two UK local authorities', *Information Systems Journal*, pp. 61-82.
- 57) Jaeger, T.P. and Thompson, M.K. (2003) 'E-government around the world: Lessons, challenges and future directions', *Government Information Quarterly*, pp. 389-394.
- 58) Johannsen, L. and Pedersen, K. (2012) 'How to Combat Corruption: Assessing Anti-Corruption Measures from a Civil Servant's Perspective', *Administrative Culture*, pp. 130-146.
- 59) Kamarck, E. (2003) *Government Innovation around the world*, Ash Institute for Democratic Governance and Innovation.
- 60) Kaufmann, D. (2005) 'Myths and Realities of Governance and Corruption', in *Global Competitiveness Report 2005-06*.
- 61) Kaufmann, D., Kraay, A., Lora, E. and Pritchett, L. (2002) 'Growth without Governance', *Economía*, pp. 169-229.
- 62) Kaylor, H.C., Deshazo, R. and Van Eck, D. (2001) 'Gauging e-government: A report on implementing services among American cities', *Government Information Quarterly*, pp. 293-307.
- 63) Krishnan, S., Teo, T. and Lim, V. (2013) 'Examining the relationships among e-government maturity, corruption, economic prosperity and environmental degradation: A cross-country analysis', *Information & Management*, pp. 638-649.
- 64) Kunstelj, V. and Vintar, M. (2004) 'Evaluating the progress of e-government development: A critical analysis', *Information Policy*, pp. 131-148.
- 65) Layne, K. and Lee, J. (2001) 'Developing Fully Functional E-government: A four-stage model', *Government Information Quarterly*, pp. 122-136.
- 66) Lee, S., Tan, X. and Trimi, S. (2005) 'Current practices of leading e-government countries', *Communications of the ACM*, pp. 99-104.
- 67) Lupu, D. and Lazar, C. (2015) 'Influence of e-government on the Level of Corruption in some EU and Non-EU States', *Procedia Economics and Finance*, pp. 365-371.
- 68) Ma, L., Chunga, J. and Thorson, S. (2005) 'E-government in China: Bringing economic development through administrative reform', *Government Information Quarterly*, pp. 20-37.
- 69) Mahaman, B., Ntaliani, M. and Costopoulou, C. (2005) 'E-Government for Rural Development: Current Trends and Opportunities for Agriculture', 5th EFITA/WCCA Joint Congress on "IT in Agriculture", Portugal.

- 70) Marche, S. and McNiven, D.J. (2003) 'E-Government and E-Governance: The Future Isn't What It Used To Be', *Canadian Journal of Administrative Sciences Revue*, pp. 74-86.
- 71) Margetts, H. and Dunleavy, P. (2001) 'Cultural barriers to e-government', *Academic Article in Support of Better Public Services Through E-Government*.
- 72) Mauro, P. (2002) *The Persistence of Corruption and Slow Economic Growth*, International Monetary Fund (IMF).
- 73) Mecella, M. and Batini, C. (2001) 'Enabling Italian E-Government through a Cooperative Architecture', *Computer*, pp. 40-45.
- 74) Medjahed, B., Rezgui, A., Bouguettaya, A. and Ouzzani, M. (2003) *Infrastructure for E-Government Web Services*, IEEE Computer Society.
- 75) Mishra, A. (2006) 'Persistence of corruption: some theoretical perspectives', *World Development*, pp. 349-358.
- 76) Mongay, J. and Filipescu, D. (2012) 'Are Corruption and Ease of Doing Business Correlated? An Analysis of 172 Nations', in Harris , S., Kuivalainen , O. and Stoyanova , V. (ed.) *International Business*, London: Palgrave Macmillan.
- 77) Moon, J.M. (2002) 'The Evolution of E-Government among Municipalities: Rhetoric of Reality?', *Public Admonistration Review*, pp. 424-433.
- 78) Moon, J.M. and Norris, F.D. (2005) 'Does managerial orientation matter? The adoption of reinventing government and e-government at the municipal level', *Information Systems Journal*, pp. 43-60.
- 79) Morgeson, V., Van Amburg, D. and Mithas, S. (2010) 'Misplaced Trust? Exploring the Structure of the E-Government-Citizen Trust Relationship', *Journal of Public Administration Research and Theory*, pp. 257-283.
- 80) Pan, S., Tan, C. and Lim, T. (2006) 'Customer relationship management (CRM) in e-government: a relational perspective', *Decision Support Systems*, pp. 237-250.
- 81) Parent, M., Vandebek, A. and Gemino, C. (2004) 'Building Citizen Trust through e-Government', 37th Hawaii International Conference on System Sciences.
- 82) Pathak, R., Singh, G., Belwal, R., Naz, R. and Smith, R. (2008) 'E-governance, corruption and public service delivery: A comparative study of Fiji and Ethiopia', *Journal of Administration & Governance*, pp. 65-79.
- 83) Persson, T., Tabellini , G. and Trebbi, F. (2003) 'Electoral Rules and Corruption', *Journal of the European Economic Association*, pp. 958-989.
- 84) Riley, S. (1998) 'The political economy of anti-corruption strategies in Africa', *The*

- European Journal of Development Research*, pp. 129-159.
- 85) Sang, S., Lee, J. and Lee, J.D. (2009) 'A Study on the Contribution Factors and Challenges to the Implementation of e-Government in Cambodia', *Journal of Software*, pp. 529-535.
- 86) Scherlis, L.W. and Eisenberg, J. (2003) 'IT Research, Innovation and E-Government', *Communications of the ACM*, pp. 67-68.
- 87) Schuppan, T. (2009) 'E-Government in developing countries: Experiences from sub-Saharan Africa', *Government Information Quarterly*, pp. 118-127.
- 88) Shim, D. and Eom, T. (2008) 'E-Government and Anti-Corruption: Empirical Analysis of International Data', *International Journal of Public Administration*, pp. 298-316.
- 89) Siau, K. and Long, Y. (2005) 'Synthesizing e-government stage models - a meta-synthesis based on meta-ethnography approach', *Industrial Management & Data systems*, pp. 443-458.
- 90) Silcock, R. (2001) 'What is e-Government?', *Hansard Society for Parliamentary Government*, pp. 88-101.
- 91) Srivastava, C. and Thompson, S. (2007) 'E-Government Payoffs: Evidence from Cross-Country Data', *Journal of Global Information Management*, pp. 20-40.
- 92) Strejcek, G. and Theil, M. (2002) 'technology push, legislation pull? E-Government in the European Union', *Decision Support Systems*, pp. 305-313.
- 93) Susman, M. (2001) 'The Good, the Bad and the Ugly: E-Government and the People's Right to Know', Annual Conference of The American Library Association , San Francisco.
- 94) Tanzi, V. and Davoodi, H. (2001) 'Corruption, growth, and public finances', in Jain, A. (ed.) *The Political Economy of*.
- 95) Tolbert, C. and Mossberger, K. (2006) 'The Effects of E-Government on Trust and Confidence in Government', *Public Administration Review*, pp. 354-369.
- 96) Torres, L., Pina, V. and Acerete, B. (2005) 'E-government developments on delivering public services among EU cities', *Government Information Quarterly*, pp. 217-238.
- 97) Treisman, D. (2000) 'The causes of corruption: a cross-national study', *Journal of Public Economics*, pp. 399-457.
- 98) Vargas-Hernandez, J.G. (2012) 'The Multiple Faces of Corruption: Typology, Forms and Levels', *Studies of Changing Societies*, pp. 3-27.
- 99) Warkentin, M., Gefen, D., Pavlou, A.P. and Rose, M.G. (2002) 'Encouraging Citizen Adoption of E-Government by Building Trust', *Electronic Markets*, pp. 157-162.

- 100) Weiling, K. and Kwok, K.W. (2004) 'Successful e-government in Singapore', *Communications of the ACM*, pp. 95-99.
- 101) Welch, W. and Hinnant, C. (2003) 'Internet Use, Transparency and Interactivity Effects on Trust in Government', 36th Hawaii International Conference on System Sciences.
- 102) Welch, E., Hinnant, C. and Moon, J. (2005) 'Linking Citizen Satisfaction with E-Government and Trust in Government', *Journal of Public Administration Research and Theory*, pp. 371-391.
- 103) Wescott, G.C. (2001) *E-Government in the Asia-Pacific Region*, Asian Development Bank.
- 104) West, M.D. (2000) *Assessing E-Government: The Internet, Democracy and Service Delivery by State and Federal Governments*, Center for Public Policy Brown University Providence.
- 105) West, M.D. (2003) *State and Federal E-Government in the United States*, Center for Public Policy Brown University Providence.
- 106) West, M.D. (2004) 'E-Government and the Transformation of Service Delivery and Citizen Attitudes', *Public Administration Review*, pp. 15-27.
- 107) Wimmer, A.M. and Tambouris, E. (2002) 'Online One-stop Government: A working framework and requirements', IFIP World Computer Congress, Montreal.
- 108) Wong, W. and Welch, E. (2004) 'Does E-Government Promote Accountability? A Comparative Analysis of Website Openness And Government Accountability', *Governance: An International Journal of Policy, Administration and Institutions*, pp. 275-297.
- 109) World Bank (2000) *Helping Countries Combat Corruption*, Washington: The World Bank.
- 110) Yildiz, M. (2007) 'E-government research: Reviewing the literature, limitations, and ways forward', *Government Information Quarterly*, pp. 646-665.
- 111) Zhao, X. and Xu, H. (2015) 'E-Government and Corruption: A Longitudinal Analysis of Countries', *International Journal of Public Administration*, pp. 410-421.
- 112) Zhou, H. (2001) 'Global Perspectives on E-Government', The 3rd Caribbean Ministerial Consultation and High-Level WorkShop.

Ελληνική

- 1) Αποστολάκης, Ι. (2004) *Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση*, Αθήνα: ΕΚΔΔΑ.
- 2) Αποστολάκης, Ι., Λούκης, Ε. και Χάλαρης, Ι. (2008) *Η Ηλεκτρονική Δημόσια Διοίκηση- Οργάνωση, Τεχνολογία & Εφαρμογές*, Αθήνα: Παπαζήση.
- 3) Αργυριάδης, Δ., Βαβούρας, Ι., Καββαδία, Ε., Μανωλάς, Γ., Ράικος, Δ., Ρακιντζής, Λ., Συρμαλή, Μ. και Χλέτσος, Μ. (2011) *Διακυβέρνηση και διαφθορά*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- 4) Βαβούρας, Ι., Μανωλάς, Γ. και Συρμαλή, Μ. (2011) 'Διακυβέρνηση, δημοκρατία και διαφθορά: Οι σχέσεις - επιπτώσεις τους στην οικονομική ανάπτυξη', *Διακυβέρνηση και διαφθορά*, Παπαζήση.
- 5) Βενετσανοπούλου, Μ. (2014) *Κακοδιοίκηση και διαφθορά στη Δημόσια Διοίκηση*, Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα.
- 6) Βεντούρης, Ν. (2012) 'Πώς θα κοπεί ο ομφάλιος λώρος μεταξύ δημοσίων υπηρεσιών και πολιτών / επιχειρήσεων, μέσω της χρήσης ηλεκτρονικών συστημάτων;', *Κείμενο Πολιτικής*.
- 7) Διεθνής Διαφάνεια Ελλάς (2008) *Κράτος και διαφθορά: Πώς θα κόψουμε τον ομφάλιο λώρο;*, Αθήνα: Διεθνής Διαφάνεια Ελλάς.
- 8) Διεθνής Διαφάνεια Ελλάς (2012) *Αξιολόγηση εθνικού συστήματος ακεραιότητας*, Αθήνα: Διεθνής Διαφάνεια - Ελλάς.
- 9) Δρογκάρης, Π. (2013) *Ασφάλεια και Προστασία της Ιδιωτικότητας σε Πληροφοριακά Συστήματα Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης*, Σάμος: Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- 10) Δρυμιώτης, Α. (2016) 'Η περίπτωση της Εσθονίας', *manager*, pp. 68-69.
- 11) Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2014) *Έκθεση της ΕΕ για την καταπολέμηση της διαφθοράς*.
- 12) Κάρκαλης, Ι. (2005) *Αντιδιαφθορά και Ελεγκτικό Συνέδριο*, Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα.
- 13) Καρκατσούλης, Π. (2004) *Το Κράτος σε Μετάβαση*, Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης.
- 14) Κουτσούκης, Κ. και Σκλιάς, Π. (2005) *Διαφθορά και Σκάνδαλα στη Δημόσια Διοίκηση και την Πολιτική*, Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης.
- 15) Κώτσογλου, Κ. (2013) *Η Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση και η συνεισφορά της στην Εξάλειψη της Διαφθοράς και την Βελτίωση των Υπηρεσιών στη Δημόσια Διοίκηση*, Χανιά: Πολυτεχνείο Κρήτης.
- 16) Λαζακίδου, Α. και Λαζακίδου, Γ. (2004) *Νέες δυνατότητες και προοπτικές στην κοινωνία των πληροφοριών*, Αθήνα: Εκδόσεις Κλειδάριθμος.

- 17) Λάζος, Γ. (2005) *Διαφθορά και Αντιφθορά*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- 18) Μασουράκης, Μ., Μητσόπουλος, Μ. και Πρίντσιπας, Θ. (2017) 'Το Στρατηγικό Σχέδιο του ΣΕΒ για μια ψηφιακά ανεπτυγμένη Ελλάδα', *Οικονομία & Επιχειρήσεις*, pp. 1-18.
- 19) Μιχαλόπουλος, Ν. (2003) *Από τη δημόσια γραφειοκρατία στο δημόσιο management*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- 20) Μπέσιλα-Μακρίδη, Ε. (2006) *Έλεγχος Διοίκησης*, Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα.
- 21) Παναγιωτόπουλος, Π. (2016) '6ο Πανελλήνιο Συνέδριο e-ΘΕΜΙΣ: Το Δίκαιο ως θεμέλιο μιας σύγχρονης και αναπτυσσόμενης οικονομίας', Πύλος.
- 22) Πομπόρτσας, Α. (2006) *Εισαγωγή στην Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση*, Αθήνα: Εκδόσεις Τζιόλα.
- 23) Πρόντζας, Δ. (2014) *Λόγος και Πρακτικές Αντι-διαφθοράς*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- 24) Ράικος, Δ. (2006) *Δημόσια διοίκηση και διαφθορά*, Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα.
- 25) Σπινέλλης, Δ. (2016) 'Προτεραιότητες και κατευθύνσεις για την ηλεκτρονική διακυβέρνηση', *Manager*, pp. 42-45.
- 26) Τριανταφύλλου, Β. και Καλογεράς, Δ. (2006) 'Ηλεκτρονική Δημοκρατία: Η επίδραση του διαδικτύου στους αυριανούς πολίτες', *Εκπαίδευση και Νέες Τεχνολογίες*, pp. 5-11.

Ηλεκτρονική

- www.europa.eu
- www.oecd.org
- www.publicadministration.un.org
- www.transparency.org
- www.transparency.gr
- www.weforum.org
- www.worldbank.org

Παράρτημα

Πίνακας Δεδομένων Οικονομτρικού Μοντέλου

COUNTRY	YEAR	CPI	EGOV	EPAR	DB	GDP	LAW	POLIST	FEL	GOVS
Afghanistan	2011	92	0,17014	0,1316	39,73	1712,59	0,56148	0,02185	27,7	12,832
Albania	2011	67	0,51606	0,1053	58,83	10209,2	2,01292	2,21122	15,7	10,974
Algeria	2011	66	0,36077	0,0526	50,9	13026,2	1,72427	1,13766	8	20,668
Angola	2011	78	0,32028	0,0263	40,45	6524,48	1,25323	2,13962	38,2	19,573
Armenia	2011	66	0,49967	0	64,42	6803,48	2,07208	2,41036	8,4	12,928
Australia	2011	15	0,839	0,7632	80,98	41763,1	4,24172	3,42666	24,7	17,81
Austria	2011	31	0,78395	0,3684	76,71	44238	4,31103	3,67495	27,9	19,781
Azerbaijan	2011	73	0,49838	0,1316	63,54	15754,2	1,63444	1,9753	16	10,128
Bahamas	2011	29	0,57932	0,0789	64,96	22665,2	3,07242	3,59408	12,2	15,987
Bahrain	2011	49	0,69461	0,6579	67,07	39311,3	2,89155	1,54125	10	13,873
Bangladesh	2011	74	0,29913	0,0789	45,38	2579,34	1,78862	1,10941	19,7	5,0974
Barbados	2011	24	0,65655	0,0263	62,72	15404,8	3,54125	3,77436	10	20,219
Belarus	2011	69	0,609	0,0789	58,99	16603,1	1,41594	2,37828	31,8	13,928
Belgium	2011	25	0,77181	0,1316	74,04	41248,7	3,90377	3,43157	38	23,774
Benin	2011	64	0,20638	0,0789	42,08	1761,57	1,79287	2,79173	8,4	16,389
Bhutan	2011	37	0,29418	0,0263	58,87	6882,69	2,64297	3,35224	8,5	20,068
Bolivia	2011	66	0,46584	0,2105	50,31	5598,58	1,48482	2,05643	25,4	13,777
Bosnia and Herzegovina	2011	58	0,53279	0	54,58	9523,11	2,15013	1,66121	21,4	22,797
Botswana	2011	35	0,41863	0,0263	66,65	13634,3	3,16097	3,54714	7,9	18,097
Brazil	2011	57	0,61673	0,5	53,31	14836,4	2,49723	2,36303	8,6	18,669
Bulgaria	2011	59	0,61315	0,0263	68,07	15676,1	2,36278	2,77744	20,8	15,848
Burkina Faso	2011	62	0,15777	0,1579	44,76	1470,44	2,13405	1,91878	15,3	20,565
Burundi	2011	81	0,22882	0	41,22	712,67	1,38269	0,71845	30,5	27,994
Cambodia	2011	78	0,29021	0	50,99	2648,65	1,47703	2,17261	20,3	6,0194
Cameroon	2011	74	0,30698	0,0263	46,99	2614,5	1,43649	1,83934	13,9	11,615
Canada	2011	16	0,84299	0,6842	80,4	41565,3	4,24325	3,5577	24,8	21,195
Chad	2011	81	0,10916	0,0263	31,72	1862,35	1,04897	1,18713	12,8	6,4838
Chile	2011	28	0,67687	0,6579	72,21	20266	3,85612	2,95715	14,2	12,109
China	2011	61	0,5359	0,2105	58,58	10384,4	2,10758	1,89414	21,3	13,18
Colombia	2011	64	0,65723	0,7368	69,03	11496,5	2,20992	1,23661	12,1	16,095
Comoros	2011	72	0,23577	0	47,15	1396,03	1,49823	2,01536	3	17,248
Costa Rica	2011	46	0,53971	0,3158	57,64	13397,2	2,9195	3,00355	38,6	17,164
Côte d'Ivoire	2011	71	0,258	0,1316	44,11	2546,91	1,2111	1,09783	11	11,246
Croatia	2011	54	0,73284	0,2895	62,98	20704,4	2,6828	3,09856	23,8	20,117
Cyprus	2011	34	0,65081	0,0789	69,14	33192,5	3,55313	3,09607	10,7	19,118
Czech Republic	2011	51	0,64914	0,2632	68,59	28797,4	3,52257	3,59275	22	20,159
Denmark	2011	10	0,88885	0,5526	85,72	44403,4	4,42877	3,59718	39,1	26,565
Dominica	2011	42	0,55609	0,0263	64,06	10179,4	3,13686	3,70596	12,5	17,367
Dominican Republic	2011	68	0,51298	0,4737	62,39	11320,9	1,74137	2,48578	20,8	9,3326
Ecuador	2011	68	0,48685	0,2368	57,85	9926,95	1,29514	1,78632	32,3	12,729
El Salvador	2011	62	0,55127	0,5526	60,49	7596,51	1,74327	2,61294	19	11,056

Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση και Διαφθορά

COUNTRY	YEAR	CPI	EGOV	EPAR	DB	GDP	LAW	POLIST	FEL	GOVS
Estonia	2011	36	0,79873	0,7632	75,96	24543,1	3,65968	3,07531	19,8	18,603
Ethiopia	2011	67	0,23058	0,3421	47,97	1165,22	1,80007	1,00709	27,8	10,318
Finland	2011	10	0,85052	0,7368	82,05	40683,5	4,45603	3,8699	42,5	23,615
France	2011	29	0,86349	0,5789	70,49	37457,3	3,93995	3,091	18,9	23,607
FYR of Macedonia	2011	57	0,55865	0,1316	69,14	11648,3	2,23911	1,92027	30,9	18,12
Gabon	2011	65	0,36874	0,1053	50,66	17100,7	2,05249	2,88522	14,2	12,794
Gambia	2011	66	0,26884	0	49,96	1532,49	1,99355	2,50588	7,5	10,647
Georgia	2011	48	0,55628	0,2105	79,31	7315,09	2,372	1,84549	6,6	18,2
Germany	2011	21	0,80788	0,7632	79,59	42692,5	4,10751	3,33483	32,9	18,708
Ghana	2011	55	0,3159	0,1053	64,37	3430,86	2,45937	2,65605	8,3	16,643
Greece	2011	64	0,68716	0,3421	60,66	26141,3	3,04783	2,39953	18,7	21,786
Guatemala	2011	67	0,43903	0,2368	61,66	6798,84	1,43221	1,73536	13,3	10,189
Guinea-Bissau	2011	75	0,19449	0,0526	41,07	1416,31	1,18147	1,77125	10	13,08
Guyana	2011	72	0,45489	0	58,06	6077,19	1,99629	2,0731	31,3	15,448
Haiti	2011	81	0,15115	0	42,55	1562,3	1,09299	1,47143	4,2	7,3148
Honduras	2011	72	0,43413	0,1316	59,23	4433,72	1,57474	2,07385	19,5	16,064
Hungary	2011	45	0,72014	0,4474	66,94	22729,2	3,24478	3,23211	8,8	20,757
Iceland	2011	18	0,78354	0,1579	81,92	39465,8	4,17699	3,72708	39,7	24,708
India	2011	64	0,38287	0,1842	52,41	4634,95	2,38967	1,206	11	11,085
Indonesia	2011	68	0,49486	0,2105	58,39	8870,28	1,89208	1,73565	18,2	9,0587
Iraq	2011	82	0,34093	0,1053	47,76	13203	0,98072	0,6608	25,2	17,025
Ireland	2011	31	0,71492	0,1316	81,54	45477	4,26556	3,42826	15,1	18,249
Israel	2011	40	0,81001	0,8947	71,62	30528,7	3,49924	1,30948	20	22,278
Italy	2011	58	0,71895	0,2632	66,83	36347,3	2,92034	3,00368	21,6	19,598
Jamaica	2011	62	0,45516	0	62,74	8326,45	2,07374	2,42177	12,7	15,81
Japan	2011	26	0,80187	0,7368	78,88	35779,1	3,79552	3,4811	10,8	20,188
Jordan	2011	52	0,48838	0,1053	58,02	10324,4	2,75938	1,98378	10,8	19,839
Kazakhstan	2011	72	0,68438	0,9474	62,66	21277,7	1,90781	2,17681	17,8	10,476
Kenya	2011	73	0,42117	0,0526	57,08	2622,73	1,54377	1,25959	9,8	14,012
Korea (South)	2011	44	0,92832	1	82,69	31327,1	3,52298	2,88725	14,7	14,586
Kuwait	2011	56	0,59602	0,1842	61,43	76308,6	3,04533	2,79314	7,7	14,882
Kyrgyzstan	2011	76	0,4879	0,2895	61,45	2920,6	1,26463	1,4233	23,3	18,227
Laos	2011	79	0,2935	0	49,29	4222,18	1,5522	2,43971	25	9,8285
Latvia	2011	51	0,6604	0,2105	76,93	19740,8	3,25026	2,79684	23	18,244
Lebanon	2011	70	0,51388	0,3158	62,03	15683,6	1,83381	0,94362	3,1	12,504
Liberia	2011	59	0,24073	0,0263	45,76	732,633	1,5326	2,07626	9,6	15,193
Lithuania	2011	46	0,73329	0,5263	74	22854,3	3,25659	3,13512	19,1	18,345
Luxembourg	2011	20	0,80135	0,3947	66,92	91348	4,30209	3,81052	25	17,025
Madagascar	2011	68	0,30535	0,0263	46,64	1371,65	1,63741	1,74492	12,5	10,189
Malawi	2011	63	0,27398	0	49,6	1078,86	2,32567	2,42674	22,3	13,404
Malaysia	2011	51	0,67031	0,5	79,31	21866,3	3,02316	2,57983	10,4	13,271
Mali	2011	66	0,18567	0	48,55	1862,94	2,00337	1,82193	10,2	18,793
Malta	2011	43	0,7131	0,2632	62,1	28765,3	3,80052	3,53524	8,7	19,552

Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση και Διαφθορά

COUNTRY	YEAR	CPI	EGOV	EPAR	DB	GDP	LAW	POLIST	FEL	GOVS
Mauritius	2011	43	0,50658	0,0789	74,01	16561,8	3,41346	3,43419	18,8	13,464
Mexico	2011	66	0,62399	0,5789	67,69	15754,2	1,94001	1,81811	26,2	11,573
Moldova	2011	64	0,5626	0,3947	60,22	4179,21	2,12695	2,425	19,8	21,842
Mongolia	2011	64	0,5443	0,6053	60,03	8889,35	2,20341	3,09752	3,9	12,255
Montenegro	2011	59	0,62181	0,3158	63,14	14472,4	2,48149	3,035	12,3	21,063
Morocco	2011	63	0,4209	0,3947	63,37	6746,9	2,27654	2,10547	17	18,701
Mozambique	2011	69	0,27859	0,1316	52,73	951,825	1,92869	2,7939	39,2	19,947
Namibia	2011	52	0,3937	0,0263	63,34	8625,72	2,6581	3,38618	24,4	23,189
Nepal	2011	73	0,26644	0,0263	59,56	2042,14	1,54928	1,07951	33,2	9,5773
Netherlands	2011	16	0,91249	1	75,88	46066,7	4,31389	3,59273	40,7	25,999
New Zealand	2011	10	0,83809	0,5789	89,09	32734,4	4,40762	3,87002	32,2	19,418
Nicaragua	2011	71	0,36214	0,1316	57,39	4223,43	1,77587	2,21975	40,2	7,4652
Niger	2011	67	0,11188	0	40,94	807,193	2,11005	1,6294	13,3	14,433
Nigeria	2011	73	0,26756	0,1842	43,76	5230,6	1,28291	0,55681	6,8	8,4943
Norway	2011	15	0,85931	0,6842	82,2	62061	4,3935	3,82349	39,6	21,03
Oman	2011	53	0,59441	0,4474	67,3	42479,2	3,0424	2,91682	1,2	18,044
Pakistan	2011	73	0,28234	0,1316	54,11	4322,53	1,59027	0	22,5	9,7361
Panama	2011	62	0,57328	0,3158	66,01	17058,6	2,49546	2,4714	8,5	11,472
Paraguay	2011	75	0,48019	0,1579	61,73	7504,68	1,6512	1,83334	12,5	10,604
Peru	2011	62	0,52302	0,3947	70,57	10449,1	1,88299	1,76307	21,5	10,362
Philippines	2011	66	0,51303	0,2105	55,65	5754,11	1,96101	1,11767	22,9	9,7013
Poland	2011	42	0,64414	0,1842	65,77	22850,5	3,25119	3,55354	23,7	18,051
Portugal	2011	37	0,7165	0,3684	73,42	26780,2	3,52606	3,21893	28,7	19,858
Qatar	2011	32	0,64048	0,6316	65,99	132514	3,34194	3,66357	0	11,039
Romania	2011	56	0,60595	0,0789	63,81	18095	2,54719	2,66715	11,2	14,809
Russia	2011	72	0,73448	0,6579	56,66	24074,4	1,76377	1,51228	13,6	18,213
Rwanda	2011	47	0,32913	0,0263	59,82	1397,22	2,18958	2,36393	56,3	13,651
Saint Vincent and The Grenadines	2011	38	0,51765	0,1053	63,93	9871,65	3,41023	3,36716	17,4	21,748
Saudi Arabia	2011	56	0,66581	0,6316	69	47474	2,63527	2,03968	0	19,44
Senegal	2011	64	0,26726	0,2105	43,53	2145,77	2,01649	2,20336	22,7	15,542
Serbia	2011	61	0,63119	0,2368	59,69	12967,9	2,18012	2,20107	22	18,184
Sierra Leone	2011	69	0,15568	0,0526	48,35	1394,48	1,62457	2,32933	12,9	10,073
Singapore	2011	13	0,84742	0,9474	90,41	74910,2	4,22591	3,67583	22,2	9,5571
Slovakia	2011	54	0,62918	0,1316	69,98	25835	3,07184	3,45987	16	18,778
Slovenia	2011	39	0,74921	0,2105	67,48	28804,7	3,5386	3,4409	32,2	20,429
South Africa	2011	57	0,48687	0,1579	68,77	12243,9	2,62214	2,53067	42,3	19,862
Spain	2011	35	0,77696	0,5	70,13	32067,2	3,6764	2,53796	36	20,522
Sri Lanka	2011	60	0,43566	0,0789	56,96	9213,32	2,43245	1,80161	5,8	8,5595
Sudan	2011	87	0,26095	0,0789	49,38	3478,25	1,27578	0	24,6	10,331
Suriname	2011	63	0,43442	0	44,49	15119,7	2,43108	2,62693	11,8	12,068
Sweden	2011	12	0,8599	0,6842	82,75	43755,1	4,44828	3,72249	44,7	25,183
Switzerland	2011	14	0,81341	0,3421	75,39	55918,7	4,23785	3,78009	28,5	10,736
Tajikistan	2011	78	0,40687	0	43,65	2229,45	1,2852	1,50453	19	13,653

Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση και Διαφθορά

COUNTRY	YEAR	CPI	EGOV	EPAR	DB	GDP	LAW	POLIST	FEL	GOVS
Tanzania	2011	65	0,3311	0,0789	56,51	2206,91	1,96025	2,45352	36	13,824
Thailand	2011	63	0,50927	0,3158	74,96	13654,3	2,28933	1,37745	15,8	16,143
Timor-Leste	2011	67	0,23653	0	42,64	2061,53	1,27196	2,02599	32,3	83,275
Togo	2011	70	0,21428	0,0526	41,28	1255,09	1,63908	2,31875	11,1	9,5731
Trinidad and Tobago	2011	61	0,57309	0,0789	62,54	31012,7	2,30487	2,64671	28,6	11,649
Tunisia	2011	59	0,48327	0,3684	68,57	10123,1	2,36354	2,13116	26,7	18,001
Turkey	2011	51	0,52812	0,0526	66,04	18269,8	2,57858	1,54575	14,2	13,925
Uganda	2011	71	0,31854	0,0789	50,42	1665,47	2,15218	1,51446	35	12,604
Ukraine	2011	74	0,5653	0,1579	44,35	8281,87	1,67107	2,41922	8	18,102
United Arab Emirates	2011	32	0,73442	0,7368	71,2	57594,1	3,03078	3,40824	17,5	10,014
United Kingdom	2011	26	0,89603	0,9211	84,51	36456	4,14509	2,85055	22,3	20,879
United States of America	2011	27	0,86873	0,9211	85,65	49781,8	4,10524	3,09486	16,8	16,309
Uruguay	2011	28	0,63151	0,1842	61,85	17904,8	3,16532	3,45458	12,1	12,76
Uzbekistan	2011	83	0,50991	0,2368	43,55	4470	1,0846	1,89087	22	15,498
Venezuela	2011	81	0,55854	0,2632	37,88	17001,9	0,82954	1,41631	17	11,518
Vietnam	2011	69	0,52169	0,1053	59,01	4715,89	2,016	2,66544	24,4	5,9112
Yemen	2011	77	0,24724	0	57,71	3807,95	1,22737	0,08663	0,3	12,799
Zambia	2011	63	0,29102	0,0263	57,12	3342,65	2,03325	2,96866	11,5	10,246
Zimbabwe	2011	80	0,35831	0,0263	44,71	1523,62	0,72255	1,54618	15	20,29
Afghanistan	2013	88	0,19003	0,13725	40,78	1941,61	0,82747	0	27,7	12,008
Albania	2013	67	0,50455	0,52941	59,53	10578,8	1,95184	2,55495	17,9	10,869
Algeria	2013	64	0,31064	0,07843	50,83	13770,1	1,84154	1,31596	31,6	19,139
Angola	2013	81	0,29703	0,23529	43,03	7096,79	1,24024	2,11455	34,1	19,79
Armenia	2013	63	0,58969	0,52941	69,91	7733,63	2,18352	2,56839	10,7	11,935
Australia	2013	20	0,91034	0,94117	81,69	45574,6	4,26485	3,51689	26	17,992
Austria	2013	28	0,79124	0,62745	77,84	47764,8	4,34014	3,84188	33,3	19,792
Azerbaijan	2013	71	0,5472	0,43137	65,74	17171,8	1,82355	2,09115	16	11,218
Bahamas	2013	29	0,49	0,19607	65	23469,6	3,10746	3,61829	13,2	15,88
Bahrain	2013	51	0,80885	0,82352	68,07	43053,4	2,86053	1,15481	10	15,538
Bangladesh	2013	75	0,27572	0,39215	45,57	2942,37	1,67749	0,87154	19,7	5,1161
Barbados	2013	26	0,5933	0,09803	62,75	15870,5	3,50899	3,79682	16,7	15,35
Belarus	2013	69	0,60529	0,35294	65,02	17680,5	1,61809	2,45839	26,6	14,002
Belgium	2013	24	0,75638	0,62745	74,23	43489,4	3,91386	3,41774	38	24,48
Benin	2013	61	0,1685	0,17647	44,19	1940,42	1,8844	2,76061	8,4	16,513
Bhutan	2013	35	0,28285	0,35294	60,31	7417,44	2,76046	3,30007	6,4	17,341
Bolivia	2013	65	0,45617	0,41176	50,14	6303,44	1,42744	2,15211	25,4	13,841
Bosnia and Herzegovina	2013	61	0,47069	0,23529	55,39	10202,8	2,34774	2,12411	21,4	22,353
Botswana	2013	37	0,41984	0,31372	68,58	15545,9	3,09049	3,58115	7,9	18,874
Brazil	2013	57	0,60082	0,70588	53,15	15823,6	2,38968	2,21755	8,6	18,892
Bulgaria	2013	57	0,54209	0,2549	68,82	16646,8	2,37078	2,64765	24,6	16,987
Burkina Faso	2013	62	0,18043	0,13725	45,41	1614,38	1,98046	1,70449	15,7	21,342
Burundi	2013	80	0,19278	0,05882	49,34	750,594	1,45674	1,18984	30,5	22,09
Cambodia	2013	79	0,29986	0,19607	52,15	3058,21	1,51558	2,32798	20,3	5,5322

Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση και Διαφθορά

COUNTRY	YEAR	CPI	EGOV	EPAR	DB	GDP	LAW	POLIST	FEL	GOVS
Cameroon	2013	73	0,27823	0,15686	48,48	2840,32	1,45664	1,96992	31,1	11,573
Canada	2013	19	0,84177	0,82352	80,52	44150,4	4,25107	3,52995	24,7	20,756
Chad	2013	78	0,10761	0,07843	32,06	2075,13	1,13155	1,39657	14,9	7,9242
Chile	2013	27	0,71216	0,94117	72,12	22543,9	3,84371	2,87609	14,2	12,548
China	2013	64	0,54501	0,64705	61,13	12368	2,04856	1,95382	23,4	13,537
Colombia	2013	63	0,6173	0,88235	70,03	12725,2	2,05896	1,21579	12,1	17,696
Comoros	2013	74	0,18077	0,03921	49,39	1466,94	1,52845	2,31245	3	15,7
Costa Rica	2013	46	0,60614	0,82352	62,37	14493,1	3,01075	3,16278	38,6	17,641
Côte d'Ivoire	2013	68	0,20385	0,17647	47,89	3027,65	1,57084	1,47531	10,4	12,744
Croatia	2013	52	0,62817	0,33333	63,79	21681,2	2,77347	3,11101	23,8	20,072
Cyprus	2013	37	0,59576	0,31372	69,38	30610,9	3,50826	3,04956	10,7	17,64
Czech Republic	2013	49	0,60695	0,2549	71,66	30513,3	3,51224	3,55212	19,5	20,156
Denmark	2013	8	0,8162	0,54901	85,71	46769,1	4,38467	3,44899	39,1	26,008
Dominica	2013	42	0,4338	0,11764	64,25	10414	3,14328	3,70941	12,5	19,462
Dominican Republic	2013	68	0,44808	0,33333	62,34	12302	1,98849	2,68224	20,8	9,3764
Ecuador	2013	67	0,50529	0,49019	57,96	11037,5	1,54117	2,31772	38,7	14,005
El Salvador	2013	61	0,49885	0,60784	60,68	8111,08	1,84589	2,41974	26,2	11,564
Estonia	2013	31	0,81796	0,7647	76,29	27459,3	3,6752	3,2278	20,8	18,88
Ethiopia	2013	67	0,25888	0,2549	47,56	1376,76	1,88732	1,12237	27,8	8,9555
Finland	2013	11	0,84491	0,70588	82,18	41330,8	4,43718	3,85728	42,5	24,743
France	2013	31	0,89384	0,96078	70,04	39539,4	3,90889	2,94107	26,9	23,998
FYR of Macedonia	2013	55	0,47198	0,21568	74,03	12686,6	2,30705	2,12944	34,1	17,505
Gabon	2013	63	0,3294	0,21568	51,44	18805,5	1,96347	2,84091	15,8	14,456
Gambia	2013	71	0,22851	0,21568	51,25	1648,18	1,90491	2,45221	7,5	9,5698
Georgia	2013	48	0,60468	0,58823	82,09	8541,81	2,48739	2,06626	12	16,682
Germany	2013	21	0,7864	0,70588	79,55	45273,1	4,12639	3,42808	36,5	19,186
Ghana	2013	52	0,37354	0,39215	67,15	3967,47	2,61692	2,53084	10,9	19,918
Greece	2013	57	0,71176	0,80392	63,35	26121,5	2,94725	2,32926	21	20,439
Guatemala	2013	68	0,31603	0,19607	65,21	7205,59	1,38536	1,81576	13,3	10,57
Guinea-Bissau	2013	81	0,16085	0,0196	44,14	1382,08	0,9006	1,60795	14	11,695
Guyana	2013	70	0,36952	0,33333	58,59	6889,27	1,97886	2,06151	31,3	15,924
Haiti	2013	81	0,18086	0,17647	42,82	1686,26	1,20112	1,8466	4,2	8,5782
Honduras	2013	71	0,40826	0,33333	59,68	4768,69	1,29988	2,01174	19,5	16,734
Hungary	2013	46	0,66374	0,45098	66,92	24388,4	3,07268	3,27945	8,8	19,745
Iceland	2013	21	0,797	0,49019	83,04	42669,5	4,15617	3,75864	39,7	24,281
India	2013	62	0,38343	0,62745	50,34	5255,48	2,41938	1,31742	11	10,288
Indonesia	2013	66	0,44874	0,29411	57,32	10009,9	1,95595	2,00289	18,6	9,5177
Iraq	2013	84	0,31414	0,13725	49,49	15501,3	1,01912	0,48066	25,2	21
Ireland	2013	26	0,781	0,64705	83,07	48353,7	4,23202	3,37717	15,7	16,976
Israel	2013	40	0,81615	0,86274	73,21	34256	3,46237	1,41067	22,5	22,507
Italy	2013	57	0,7593	0,78431	68,18	36163,7	2,8659	2,99933	31,4	19,657
Jamaica	2013	62	0,43882	0,19607	64,58	8541,59	2,11939	2,6726	12,7	15,511
Japan	2013	24	0,88744	0,96078	78,39	39023,1	3,92013	3,49297	8,1	20,166

Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση και Διαφθορά

COUNTRY	YEAR	CPI	EGOV	EPAR	DB	GDP	LAW	POLIST	FEL	GOVS
Jordan	2013	51	0,51674	0,47058	57,88	10567,6	2,90357	1,88387	12,2	18,537
Kazakhstan	2013	71	0,72827	0,7647	63,37	23773,8	1,84028	2,11793	24,3	10,173
Kenya	2013	75	0,38054	0,64705	57,4	2843,35	1,75318	1,35138	18,6	14,335
Korea (South)	2013	45	0,94623	1	83,92	32816,2	3,44724	2,74916	15,7	15,004
Kuwait	2013	56	0,6268	0,43137	61,59	76767,9	2,89658	2,64027	6,2	16,387
Kyrgyzstan	2013	73	0,46568	0,41176	64,92	3229,35	1,36538	1,58648	23,3	18,447
Laos	2013	75	0,26588	0,19607	50,27	4954,37	1,73929	2,56393	25	14,561
Latvia	2013	45	0,71775	0,70588	78,24	22684,5	3,25542	3,08976	23	17,658
Lebanon	2013	73	0,49823	0,29411	62,22	14535,7	1,72497	0,80533	3,1	14,697
Liberia	2013	63	0,17682	0,11764	50,2	845,672	1,59217	2,04062	11	18,186
Lithuania	2013	42	0,72709	0,64705	75,88	26717,2	3,30064	3,43569	24,1	16,936
Luxembourg	2013	18	0,75911	0,54901	67,01	95374,7	4,29887	3,83127	23,3	17,649
Madagascar	2013	72	0,2606	0,35294	46,41	1414,17	1,5921	1,79571	17,5	9,6973
Malawi	2013	67	0,23208	0,23529	49,45	1125,48	2,31888	2,28667	22,3	16,367
Malaysia	2013	48	0,61152	0,52941	81,2	24230,9	2,97105	2,55051	10,4	13,715
Mali	2013	68	0,16335	0,15686	50,13	1843,48	1,74611	0,79652	10,2	17,242
Malta	2013	45	0,6518	0,47058	62,34	31405,3	3,83234	3,50518	14,3	19,281
Mauritius	2013	46	0,53375	0,52941	77,18	18243,5	3,44153	3,43507	18,8	14,605
Mexico	2013	65	0,5733	0,60784	69,56	16527,6	1,93104	1,77109	36,8	12,181
Moldova	2013	65	0,55708	0,62745	62,26	4700,23	2,09608	2,48095	19,8	20,156
Mongolia	2013	61	0,55808	0,68627	63,19	11132,4	2,11585	2,98575	14,9	13,457
Montenegro	2013	58	0,63455	0,58823	66,24	14883,7	2,52846	2,964	16	19,477
Morocco	2013	61	0,50598	0,80392	64,38	7309,59	2,25791	2,01503	17	19,858
Mozambique	2013	69	0,23837	0,33333	54,77	1069,34	1,66457	2,22165	39,2	23,868
Namibia	2013	51	0,38799	0,33333	63,62	9459,18	2,76422	3,42643	24,4	25,973
Nepal	2013	71	0,23442	0,29411	60,89	2251,5	1,75442	1,38755	33,2	9,9354
Netherlands	2013	17	0,88966	1	77,1	48710,3	4,32019	3,61686	38,7	26,083
New Zealand	2013	9	0,86436	0,78431	89,32	36210,2	4,37144	3,95411	32,2	18,721
Nicaragua	2013	72	0,27585	0,09803	58,88	4712,39	1,85394	2,23681	40,2	7,6041
Niger	2013	65	0,09456	0,23529	42,89	907,589	1,80238	1,17519	13,3	13,144
Nigeria	2013	73	0,29287	0,33333	45,01	5637,71	1,34594	0,42156	6,7	7,1552
Norway	2013	14	0,83572	0,68627	83,56	67019,8	4,47958	3,82992	39,6	21,241
Oman	2013	55	0,62732	0,70588	68,6	41216,4	3,06547	2,94972	1,2	21,531
Pakistan	2013	71	0,25799	0,33333	55,35	4633	1,62991	0	20,7	11,003
Panama	2013	63	0,52422	0,49019	67,81	19891,8	2,27478	2,367	8,5	10,345
Paraguay	2013	76	0,374	0,2549	62,08	8514,18	1,68028	1,80532	17,5	12,264
Peru	2013	62	0,54354	0,70588	71,83	11828,9	1,89542	1,73231	21,5	11,499
Philippines	2013	62	0,47681	0,56862	59,86	6587,48	2,08083	1,44314	27,1	10,84
Poland	2013	39	0,64822	0,49019	73,92	24740,8	3,29494	3,46094	23,7	18,128
Portugal	2013	37	0,68996	0,64705	74,54	27924,7	3,54298	3,22905	28,7	19,088
Qatar	2013	31	0,63615	0,60784	67,82	135923	3,55363	3,68953	0	14,556
Romania	2013	57	0,56315	0,47058	65,78	19877,5	2,61498	2,66431	13,3	14,233
Russia	2013	73	0,72959	0,68627	66	24165,3	1,72347	1,76404	13,6	19,711

Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση και Διαφθορά

COUNTRY	YEAR	CPI	EGOV	EPAR	DB	GDP	LAW	POLIST	FEL	GOVS
Rwanda	2013	51	0,35888	0,5098	67,76	1569,16	2,36168	2,42193	63,8	14,165
Saint Vincent and The Grenadines	2013	33	0,41578	0,15686	62,66	10548	3,36741	3,3673	13	21,593
Saudi Arabia	2013	51	0,69001	0,56862	69,54	50670,7	2,77357	2,09164	19,9	22,518
Senegal	2013	57	0,26657	0,35294	44,07	2253,57	2,23018	2,44064	42,7	15,594
Serbia	2013	59	0,54715	0,41176	60,6	13772,5	2,16481	2,42005	33,2	17,763
Sierra Leone	2013	69	0,13286	0,09803	53,66	1918,86	1,63388	2,33351	12,4	8,7058
Singapore	2013	16	0,90762	0,90196	91,24	80767,6	4,2543	3,84368	24,2	9,9414
Slovakia	2013	50	0,61478	0,62745	71,03	27922,8	2,95533	3,59937	18,7	18,407
Slovenia	2013	42	0,65054	0,39215	70,15	29558,6	3,47845	3,36738	32,2	19,691
South Africa	2013	56	0,48688	0,33333	70,05	12859,6	2,64137	2,45519	42,3	20,638
Spain	2013	40	0,84098	0,78431	69,5	32631,5	3,50632	2,53273	36	19,68
Sri Lanka	2013	62	0,54176	0,64705	61,38	10595,7	2,2499	1,90933	5,8	7,7739
Sudan	2013	89	0,26062	0,2745	51,05	4136,09	1,24454	0,29845	24,6	7,2348
Suriname	2013	64	0,40446	0,13725	46,46	16273,9	2,43136	2,64354	11,8	17,222
Sweden	2013	13	0,8225	0,60784	82,51	45714,5	4,46562	3,62736	44,7	26,33
Switzerland	2013	14	0,7267	0,37254	75,57	59842,3	4,30178	3,87017	29	11,118
Tajikistan	2013	77	0,33951	0,11764	44,88	2546,21	1,26631	1,37037	19	11,74
Tanzania	2013	69	0,27642	0,39215	56,88	2417,41	2,00445	2,33459	36	16,321
Thailand	2013	62	0,46308	0,54901	75,99	15435	2,37405	1,18952	15,8	16,46
Timor-Leste	2013	72	0,25276	0,29411	44,71	2215,52	1,24891	2,1079	38,5	69,97
Togo	2013	71	0,24463	0,09803	45,52	1341,42	1,51814	2,11899	15,4	15,5
Trinidad and Tobago	2013	62	0,49317	0,31372	63,75	33039,2	2,29364	2,60109	28,6	13,227
Tunisia	2013	60	0,53895	0,64705	68,78	10969,6	2,29241	1,56932	26,7	18,643
Turkey	2013	55	0,54428	0,49019	68,52	19228,7	2,58407	1,29909	14,4	15,095
Uganda	2013	74	0,25926	0,13725	51,31	1736,11	2,15284	1,6621	35	7,8657
Ukraine	2013	74	0,50316	0,43137	58,14	8629,68	1,68171	1,74164	9,4	19,283
United Arab Emirates	2013	30	0,71358	0,84313	75,26	64409,9	3,15245	3,39226	17,5	11,481
United Kingdom	2013	22	0,86948	0,96078	85,61	39052	4,18436	2,98745	22,5	20,098
United States of America	2013	26	0,87483	0,92156	82,14	52749,9	4,04654	3,13495	17,9	15,12
Uruguay	2013	27	0,74195	0,98039	63,58	19942,7	3,02893	3,3103	12,1	13,522
Uzbekistan	2013	82	0,46951	0,47058	48,52	5244,05	1,30192	1,9528	22	15,555
Venezuela	2013	81	0,55639	0,56862	38,81	18306,4	0,68775	1,43519	17	12,389
Vietnam	2013	69	0,47045	0,49019	59,87	5300,33	2,01914	2,72021	24,4	6,1559
Yemen	2013	81	0,27199	0,2745	55,69	4014,59	1,33389	0,14861	0,3	13,092
Zambia	2013	62	0,23893	0,17647	62,12	3678,84	2,21305	2,88435	11,5	12,184
Zimbabwe	2013	79	0,35845	0,45098	44,87	1742,95	0,91118	1,82041	31,5	21,215
Afghanistan	2015	85	0,23132	0,42373	38,42	1925,17	0,90743	0	27,7	12,556
Albania	2015	61	0,53305	0,64407	61,3	11479,1	2,14063	2,85721	20,7	10,172
Algeria	2015	66	0,29991	0,11864	45,88	14688,2	1,66882	1,45355	31,6	20,774
Angola	2015	82	0,33114	0,44068	38,46	7386,7	1,43071	1,90949	36,8	17,254
Armenia	2015	67	0,51785	0,52542	72,16	8418,73	2,1569	2,20814	10,7	13,118
Australia	2015	21	0,91428	0,98305	80,25	46270,8	4,32412	3,40184	26,7	17,963
Austria	2015	25	0,82081	0,88136	78,88	49429,6	4,35011	3,68608	30,6	19,923

Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση και Διαφθορά

COUNTRY	YEAR	CPI	EGOV	EPAR	DB	GDP	LAW	POLIST	FEL	GOVS
Azerbaijan	2015	70	0,62741	0,67797	67,84	17779,8	1,89703	1,81135	16,9	12,513
Bahamas	2015	34	0,51084	0,33898	56,82	23001	3,06094	3,45693	13,2	15,974
Bahrain	2015	57	0,77335	0,74576	66,38	46586,1	2,96049	1,4222	7,5	15,877
Bangladesh	2015	74	0,37995	0,52542	40,68	3339,59	1,79979	1,34533	20	5,4042
Barbados	2015	39	0,631	0,42373	57,34	16405,8	3,55291	3,82416	16,7	14,627
Belarus	2015	60	0,66249	0,55932	70,89	17740,5	1,71309	2,4978	27,3	14,944
Belgium	2015	23	0,7874	0,64407	73,02	45757,5	3,92106	3,1031	39,3	23,906
Benin	2015	64	0,20389	0,16949	47,5	2056,7	1,91872	2,50187	7,2	17,016
Bhutan	2015	35	0,35065	0,35593	65,35	8369,83	3,00978	3,59891	8,5	17,774
Bolivia	2015	67	0,48212	0,57627	49,82	6953,83	1,34793	2,2179	53,1	17,497
Bosnia and Herzegovina	2015	61	0,51183	0,50847	63,07	10851,7	2,20869	2,04858	21,4	22,259
Botswana	2015	40	0,45315	0,28814	65,39	15839,3	3,13251	3,52924	9,5	17,422
Brazil	2015	60	0,63769	0,72881	56,6	15473,7	2,30722	2,12076	9,9	19,723
Bulgaria	2015	59	0,63764	0,69492	73,08	18248,8	2,37612	2,5166	20,4	16,13
Burkina Faso	2015	58	0,15977	0,23729	51,06	1696,03	1,96762	1,84949	9,4	22,695
Burundi	2015	80	0,22771	0,15254	47,25	727,151	1,37864	0,7689	36,4	20,666
Cambodia	2015	79	0,25927	0,0678	54,54	3490,42	1,57961	2,40181	20,3	5,398
Cameroon	2015	74	0,27591	0,16949	44,48	3115,28	1,53911	1,50919	31,1	11,791
Canada	2015	18	0,82847	0,91525	78,79	44261,8	4,33567	3,74215	26	21,032
Chad	2015	80	0,12564	0,15254	38,25	2175,82	1,33877	1,51365	14,9	5,1721
Chile	2015	34	0,69492	0,74576	69,48	23366,6	3,83274	2,90093	15,8	13,398
China	2015	60	0,60713	0,81356	62,86	14450,7	2,16281	1,93945	23,6	13,974
Colombia	2015	63	0,62371	0,76271	70,45	13829,1	2,19262	1,43936	19,9	18,242
Comoros	2015	76	0,21551	0,01695	47,94	1483,44	1,6606	2,38672	3	16,083
Costa Rica	2015	42	0,63142	0,64407	68,49	15594,6	2,97881	3,07897	33,3	17,766
Côte d'Ivoire	2015	66	0,21845	0,15254	51,6	3513,68	1,88116	1,63873	9,2	14,162
Croatia	2015	51	0,71624	0,77966	72,78	22514,4	2,70225	3,07612	15,2	19,675
Cyprus	2015	45	0,60226	0,52542	72,48	31539,5	3,51173	3,04263	12,5	15,718
Czech Republic	2015	45	0,64537	0,55932	76,43	33770,5	3,62323	3,4599	20	19,533
Denmark	2015	10	0,85102	0,81356	84,85	49020,4	4,54096	3,39235	37,4	25,691
Dominica	2015	41	0,45775	0,18644	60,52	10864,5	3,13965	3,68656	21,9	22,32
Dominican Republic	2015	69	0,49136	0,49153	59,08	14237,1	2,04359	2,67012	20,8	10,884
Ecuador	2015	69	0,56254	0,57627	57,49	11474,1	1,47122	2,39893	41,6	14,377
El Salvador	2015	64	0,47184	0,55932	62,2	8619,58	1,90786	2,44996	32,1	11,893
Estonia	2015	30	0,83344	0,81356	81,01	28987,8	3,82837	3,12138	23,8	20,274
Ethiopia	2015	66	0,26655	0,49153	46,85	1628,92	2,06486	1,01996	38,8	9
Finland	2015	11	0,88168	0,91525	80,85	42309,4	4,57349	3,53872	41,5	24,383
France	2015	31	0,84559	0,89831	76,21	41016,7	3,90647	2,77345	26,2	23,925
FYR of Macedonia	2015	63	0,58855	0,61017	79,19	14076,5	2,32644	2,30236	33,3	16,702
Gabon	2015	65	0,35836	0,0678	46,16	20081	1,96315	2,5334	14,2	15,032
Gambia	2015	74	0,23963	0,20339	49,28	1679,68	1,84251	2,51398	9,4	10,082
Georgia	2015	43	0,61079	0,55932	77,72	9599,48	2,79644	2,10291	11,3	16,509
Germany	2015	19	0,82099	0,76271	79,88	48041,7	4,28227	3,21522	36,5	19,246

Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση και Διαφθορά

COUNTRY	YEAR	CPI	EGOV	EPAR	DB	GDP	LAW	POLIST	FEL	GOVS
Ghana	2015	57	0,41815	0,45763	57,87	4210,5	2,61811	2,52831	10,9	19,159
Greece	2015	56	0,691	0,61017	68,67	26379,3	2,74239	2,27311	19,7	20,115
Guatemala	2015	72	0,47898	0,62712	62,44	7722,43	1,51319	1,85268	13,9	10,366
Guinea-Bissau	2015	84	0,18175	0,16949	40,86	1455,8	1,19829	2,05611	13,7	10,887
Guyana	2015	66	0,36509	0,25424	51,38	7521,73	2,00359	2,32448	30,4	16,985
Haiti	2015	80	0,19314	0,13559	38,51	1757,44	1,33354	1,77091	4,2	9,9983
Honduras	2015	70	0,3611	0,38983	59,16	5095,2	1,5489	1,99008	25,8	14,704
Hungary	2015	52	0,67455	0,49153	72,74	26457,6	2,90411	3,23183	10,1	20,035
Iceland	2015	22	0,76619	0,66102	78,88	47717,2	4,17491	3,76716	41,3	23,61
India	2015	60	0,46375	0,76271	53,93	6104,58	2,44337	1,57901	12	10,326
Indonesia	2015	63	0,44784	0,37288	58,51	11057,6	2,08742	1,90406	17,1	9,7527
Iraq	2015	83	0,33335	0,42373	44,99	15394,8	1,04095	0,21301	26,5	22,3
Ireland	2015	27	0,76888	0,71186	79,25	68514	4,28765	3,42719	16,3	12,549
Israel	2015	36	0,78056	0,83051	71,44	36575,9	3,66827	1,38151	26,7	22,34
Italy	2015	53	0,77636	0,91525	71,97	37217,4	2,75178	2,84359	31	18,934
Jamaica	2015	61	0,4534	0,27119	66,73	8872,91	2,2651	2,59476	12,7	13,763
Japan	2015	28	0,84397	0,98305	75,36	40763,4	4,01139	3,47766	9,5	19,854
Jordan	2015	52	0,51226	0,45763	57,02	10902,5	2,96207	1,92378	12	18,692
Kazakhstan	2015	71	0,72499	0,59322	70,45	25044,9	2,13204	2,40161	26,2	10,69
Kenya	2015	74	0,41855	0,52542	57,5	3088,79	2,00964	1,20907	19,7	14,492
Korea (South)	2015	47	0,89149	0,9661	83,86	34647,1	3,45462	2,59874	16,3	15,215
Kuwait	2015	59	0,70795	0,64407	60,12	74645,5	2,53486	2,39087	1,5	24,558
Kyrgyzstan	2015	72	0,49686	0,59322	65,09	3433,68	1,50198	1,62762	19,2	17,51
Laos	2015	70	0,309	0,27119	52,44	5691,26	1,74908	2,97561	25	13,97
Latvia	2015	43	0,681	0,52542	79,14	24899,2	3,28577	2,9516	18	18,051
Lebanon	2015	72	0,5646	0,49153	56,08	13936,3	1,71387	0,78067	3,1	13,821
Liberia	2015	63	0,23378	0,28814	41,53	835,367	1,62917	1,76137	11	16,707
Lithuania	2015	41	0,77467	0,83051	78,6	28936,2	3,48428	3,1989	23,4	17,58
Luxembourg	2015	19	0,77046	0,69492	68,79	102052	4,36452	3,90797	28,3	16,702
Madagascar	2015	74	0,24161	0,20339	44,22	1465,34	1,80562	2,09747	20,5	7,6654
Malawi	2015	69	0,23977	0,28814	51,11	1183,61	2,16747	2,43492	16,7	13,866
Malaysia	2015	51	0,61749	0,67797	78,18	26950,3	3,07428	2,69116	10,4	13,135
Mali	2015	68	0,18165	0,0678	50,71	2028,16	1,74389	0,8426	8,8	16,64
Malta	2015	45	0,74242	0,77966	62,52	33995,2	3,65345	3,53996	12,9	19,273
Mauritius	2015	46	0,62306	0,66102	72,18	20085,2	3,35394	3,44916	11,6	14,819
Mexico	2015	70	0,61953	0,88136	71,95	16988,4	2,03013	1,62621	42,4	12,306
Moldova	2015	70	0,59945	0,66102	71,64	5048,97	2,0979	2,10818	21,8	20,015
Mongolia	2015	62	0,51943	0,71186	67,31	12220,8	2,10945	3,14933	14,5	13,539
Montenegro	2015	55	0,67326	0,83051	71,47	16050,2	2,53264	2,62815	17,3	19,471
Morocco	2015	63	0,51858	0,83051	65,82	7841,48	2,42296	2,16382	17	19,214
Mozambique	2015	73	0,2305	0,20339	53,82	1192,18	1,63346	1,92324	39,6	26,659
Namibia	2015	48	0,36818	0,23729	58,86	10411,4	2,68928	3,14788	41,3	27,041
Nepal	2015	71	0,34581	0,50847	59,36	2462,07	1,79874	1,57454	29,5	10,966

Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση και Διαφθορά

COUNTRY	YEAR	CPI	EGOV	EPAR	DB	GDP	LAW	POLIST	FEL	GOVS
Netherlands	2015	17	0,86586	0,94915	76,33	49587	4,43469	3,43	37,3	25,332
New Zealand	2015	10	0,8653	0,94915	86,96	37575,9	4,52088	3,99084	31,4	18,643
Nicaragua	2015	74	0,38011	0,40678	55,65	5200,3	1,80275	2,46639	41,3	7,1993
Niger	2015	65	0,05933	0,08475	47,07	955,483	1,89358	1,52245	13,3	16,678
Nigeria	2015	72	0,3291	0,35593	44,02	6003,89	1,45532	0,42904	5,6	6,6881
Norway	2015	15	0,81168	0,76271	82,3	62083,9	4,52238	3,64799	39,6	23,33
Oman	2015	55	0,59616	0,55932	65,65	39971,1	2,96246	3,19465	1,2	27,445
Pakistan	2015	68	0,25832	0,37288	49,48	5010,81	1,71157	0	20,6	10,953
Panama	2015	62	0,49035	0,37288	66,19	22237,2	2,38119	2,91258	18,3	9,9386
Paraguay	2015	70	0,4989	0,57627	59,1	9198,5	1,80501	2,47697	15	12,869
Peru	2015	65	0,53815	0,54237	70,22	12529,2	1,96885	1,99463	22,3	13,182
Philippines	2015	65	0,57655	0,59322	59,53	7387,32	2,1549	1,66167	27,2	10,959
Poland	2015	38	0,72108	0,88136	77,04	26862,3	3,29661	3,37408	27,4	17,988
Portugal	2015	38	0,71437	0,66102	77,12	29717,7	3,64394	3,37387	34,8	18,195
Qatar	2015	39	0,66988	0,64407	64,68	141543	3,38455	3,47714	0	19,768
Romania	2015	52	0,56114	0,62712	74,12	22124,3	2,65341	2,69591	13,7	13,5
Russia	2015	71	0,72147	0,74576	73,2	25186,2	1,78033	1,45095	13,6	17,474
Rwanda	2015	46	0,33904	0,49153	68,63	1762,31	2,57146	2,41519	63,8	12,267
Saint Vincent and The Grenadines	2015	40	0,44938	0,27119	56,01	11139,6	3,08966	3,36337	13	22,205
Saudi Arabia	2015	54	0,68224	0,71186	60,33	53538,8	2,75394	1,95562	19,9	29,562
Senegal	2015	55	0,32505	0,38983	49,95	2420,79	2,34763	2,33064	42,7	16,446
Serbia	2015	58	0,71308	0,83051	69,58	14111,9	2,40504	2,72657	34	16,22
Sierra Leone	2015	70	0,15942	0,11864	50,14	1569,32	1,59719	2,40178	12,4	10,246
Singapore	2015	16	0,8828	0,91525	84,5	85382,3	4,38153	3,73735	23,9	10,399
Slovakia	2015	49	0,59154	0,54237	75,44	29931,2	2,98372	3,45669	18,7	19,455
Slovenia	2015	39	0,77691	0,72881	75,44	31990,5	3,45372	3,41943	36,7	18,677
South Africa	2015	55	0,55463	0,55932	65,29	13195,5	2,55584	2,32425	42	20,657
Spain	2015	42	0,8135	0,9322	75,02	34727,1	3,39697	2,78775	41,1	19,383
Sri Lanka	2015	64	0,54454	0,66102	58,14	11762,8	2,56863	2,46988	4,9	8,8151
Sudan	2015	86	0,25389	0,25424	45,8	4387,9	1,31597	0,32646	30,5	4,5793
Suriname	2015	55	0,45462	0,33898	47,25	16702,7	2,25129	2,70908	25,5	16,355
Sweden	2015	12	0,87039	0,76271	81,61	47862	4,54447	3,46522	43,6	25,983
Switzerland	2015	14	0,75246	0,57627	76,07	62557,5	4,4662	3,8112	32	11,326
Tajikistan	2015	75	0,33663	0,20339	53,98	2833,65	1,49036	1,63326	19	14,787
Tanzania	2015	68	0,35326	0,59322	50,59	2672,51	2,07465	2,05105	36	14,061
Thailand	2015	65	0,55222	0,59322	71,65	16340	2,39388	1,54439	6,1	17,246
Timor-Leste	2015	65	0,25817	0,27119	42,03	2399,01	1,32368	2,27585	38,5	67,763
Togo	2015	68	0,30962	0,38983	47,4	1460,34	1,70027	2,32535	17,6	15,908
Trinidad and Tobago	2015	65	0,57801	0,44068	61,07	33308,5	2,35637	2,771	31	16,394
Tunisia	2015	59	0,56823	0,69492	63,91	11467,1	2,44744	1,63299	31,3	19,381
Turkey	2015	59	0,58995	0,62712	67,3	20008,9	2,4397	1,2242	14,9	15,698
Uganda	2015	75	0,35992	0,49153	57,1	1850,99	2,1592	1,63804	35	8,9206
Ukraine	2015	71	0,60756	0,74576	62,77	7939,61	1,69879	0,56708	12,1	19,707

Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση και Διαφθορά

COUNTRY	YEAR	CPI	EGOV	EPAR	DB	GDP	LAW	POLIST	FEL	GOVS
United Arab Emirates	2015	34	0,75153	0,74576	74,83	69970,8	3,20779	3,2554	22,5	13,163
United Kingdom	2015	19	0,91928	1	82,73	41801	4,30506	3,05686	29,4	19,375
United States of America	2015	26	0,84201	0,89831	82,46	56115,7	4,10371	3,19909	19,4	14,442
Uruguay	2015	29	0,72367	0,71186	61,33	21243,8	3,17522	3,4899	16,2	13,877
Uzbekistan	2015	79	0,54335	0,67797	62,68	6086,52	1,43486	2,07968	16	15,8
Venezuela	2015	83	0,51285	0,40678	36,33	17664,7	0,50942	1,49262	17	14,603
Vietnam	2015	67	0,51426	0,69492	61,11	6034,26	2,23146	2,51068	24,3	6,3333
Yemen	2015	86	0,22478	0,13559	39,92	2820,8	1,26206	0	0	13,15
Zambia	2015	62	0,35069	0,35593	60,77	3835,5	2,24717	2,58554	12,7	14,781
Zimbabwe	2015	78	0,34722	0,28814	47,08	1786,58	1,15091	1,92275	31,5	23,406